

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina Hakl

Pomen priznanja Južne Osetije in Abhazije
po priznanju Kosova

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Martina Hakl

Mentor: doc. dr. Milan Brglez

Pomen priznanja Južne Osetije in Abhazije
po priznanju Kosova

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

Snivam ponekad da sam nezavisan.

Ala su to lijepi snovi!

Ala je to rajsko uzivanje.

(M. Selimović)

ZAHVALA

Mentorju doc. dr. Milanu Brglezu
za strokovno svetovanje pri
izdelavi diplomskega dela.

Očetu in mami.

Pomen priznanja Južne Osetije in Abhazije po priznanju Kosova

Diplomsko delo obravnava priznanje Kosova, Južne Osetije in Abhazije. Izvor problema se kaže v sporu med konstitutivno in deklarativno teorijo. Konstitutivna teorija nam pravi, da je priznanje ključni kriterij državnosti. To pomeni, da mednarodna osebnost nastajajoče države ne more biti avtomatična, saj mora obstajati nekdo, ki nastajajoči državi dodeli ta status. Deklarativna teorija pa pravi, da priznanje nima pravnega vpliva, saj je obstoj države dejstvo. Priznanje je zgolj potrditev dejstev, ko država izpolni pogoje, ki so potrebni za nastanek države. V diplomskem delu smo poskušali najprej ugotoviti, ali Južna Osetija in Abhazija izpolnjujeta vse kriterije, ki po občem običajnem mednarodnem pravu zadostujejo, da entiteta postane subjekt mednarodnega prava, zatem pa ugotoviti politično realnost oziroma prakso priznanja mednarodne skupnosti na primerjavi Kosova, Južne Osetije in Abhazije. Po pregledu kriterijev, ki jih mednarodno pravo določa, da entiteta postane država je razvidno, da Južna Osetija in Abhazija ne izpolnjujeta učinkovito kriterijev za nastanek države, kar je prav tako pokazala dodelitev nepriznanja s strani mednarodne skupnosti. Druga ugotovitev naše diplomske naloge nam je pokazala, da je praksa priznanja v primeru Kosova odstopala od standardne prakse nepriznanja odcepitvenih entitet in je imela deklarativne učinke.

Ključne besede: priznanje, odcepitev, Kosovo, Južna Osetija in Abhazija.

The meaning of recognition of South Ossetia and Abkhazia after the recognition of Kosovo

This diploma thesis treats the recognition of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia. The origin of the problem is shown by the conflict between the constitutive and declaratory theory. The constitutive theory explains that recognition is a key criterion of statehood. This means that the international character of a new forming state cannot happen automatically as there has to be somebody who assigns such a status to a new forming state. The declaratory theory explains that recognition does not have legal influence as the existence of a state is a fact. Recognition is only the confirmation of facts when a state fulfils the conditions which are necessary to form a state. In this diploma thesis we were first of all trying to find out if South Ossetia and Abkhazia fulfil all the criteria that by customary international law have to be met so that an entity becomes the subject of international law and afterwards to find out the political reality or the recognition practice of the international community in the comparison of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia. After the criteria examination which are defined by international law according an entity becoming a state, it is evident that South Ossetia and Abkhazia do not fulfil effectively the criteria for forming a new state that was shown by the assignment of non-recognition by the international community as well. The other finding of our diploma thesis showed that the recognition practice in the case of Kosovo had deviated from the standard practice of non-recognition of secessionist entities within international law and it had the declaratory effects.

Key words: recognition, secession, Kosovo, South Ossetia and Abkhazia.

KAZALO

1	UVOD.....	8
2	IZVOR IN OPREDELITEV MEDNARODNEGA PRAVA.....	10
3	SUBJEKTI MEDNARODNEGA PRAVA.....	14
3.1	DRŽAVA IN NJEN NASTANEK.....	16
3.2	METODE NASTANKA DRŽAV.....	19
3.3	MEDNARODNE ORGANIZACIJE.....	22
3.4	POSEBNI TIPI OSEBNOSTI V MEDNARODNEM PRAVU.....	22
4	TEORIJE PRIZNANJA DRŽAV.....	26
4.1	ZGODNJI POGLEDI NA POMEN PRIZNANJA.....	27
4.1.1	POZITIVIZEM IN PRIZNANJE.....	28
4.2	PRIZNANJE DRŽAVE PO MODERNEM MEDNARODNEM PRAVU.....	29
4.3	KONSTITUTIVNA TEORIJA.....	30
4.4	DEKLARATIVNA TEORIJA.....	32
4.5	PRIZNANJE DRŽAVE.....	32
4.6	PRIZNANJE VLADE.....	35
4.7	DE JURE IN DE FACTO PRIZNANJE.....	36
4.8	OBVEZNOST PRIZNANJA IN NJEGOVE POSLEDICE.....	37
4.9	NEPRIZNANJE DRŽAVE IN NJENE POSLEDICE.....	37
4.10	IZRAŽENO IN IMPLICIRANO PRIZNANJE.....	38
4.11	RETROAKTIVNOST PRIZNANJA.....	39
4.12	UMIK PRIZNANJA.....	39
4.13	POLITIČNO IN PRAVNO PRIZNANJE.....	39
4.14	PRAKSA PRIZNANJA.....	40
5	SECESIJA IN MEDNARODNO PRAVO.....	41
5.1	SECESIJA ALI ODCEPITEV KOT METODA NASTANKA DRŽAV.....	41
5.2	ODCEPITEV IN PRIZNANJE.....	42
5.3	ODCEPITEV IN MODERNO MEDNARODNO PRAVO.....	43
5.4	ODCEPITEV IZVEN KONTEKSTA KOLONIALIZMA.....	45
5.5	POLITIČNE TEORIJE ODCEPITVE.....	51
5.6	ARGUMENTI ZA IN PROTI ODCEPITVI.....	52
6	ANALIZA PRIMERA KOSOVO.....	54
6.1	ZGODOVINSKI ORIS KONFLIKTA.....	55
6.2	KOSOVSKI PROTEKTORAT.....	63
6.3	RAZGLASITEV NEODVISNOSTI.....	66
6.4	ODZIV MEDNARODNE SKUPNOSTI IN PRAKSA PRIZNANJA.....	68
7	ANALIZA PRIMERA - ABHAZIJA IN JUŽNA OSETIJA.....	70

7.1	ZGODOVINSKI ORIS KONFLIKTA GRUZIJA - ABHAZIJA.....	71
7.2	ZGODOVINSKI ORIS KONFLIKTA GRUZIJA - JUŽNA OSETIJA.....	77
7.3	RUSKO-GRUZIJSKA VOJNA 2008	79
8	PRIZNANJE JUŽNE OSETIJE IN ABHAZIJE.....	80
9	ZAKLJUČEK.....	82
10	LITERATURA.....	87

SEZNAM KRATIC

- DN** Društvo narodov (*League of Nations*)
- ES** Evropska skupnost (*European Community*)
- EU** Evropska unija (*European Union*)
- GS** Generalna skupščina (*United Nations General Assembly*)
- G8** Skupina sedmih najrazvitejših držav sveta in Rusija (*Group of Eight*)
- ICJ** International Court of Justice (*Meddržavno sodišče*)
- JCC** Komisija za skupni nadzor (*Joint Control Commission*)
- JLA** Jugoslovanska ljudska armada (*Yugoslav People's Army*)
- KFOR** Kosovske sile (*Kosovo Force*)
- KVSE** Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (*Conference on Security and Co-operation in Europe*)
- NATO** Organizacija severnoatlantskega sporazuma (*North Atlantic Treaty Organization*)
- OVK** Osvobodilna vojska Kosova (*Kosovo Liberation Army*)
- OVSE** Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi (*The Organization for Security and Co-operation in Europe*)
- OZN** Organizacija združenih narodov (*The United Nations Organization*)
- SFRJ** Socialistična federativna republika Jugoslavija (*The Socialist Federal Republic of Yugoslavia*)
- SND** Skupnost neodvisnih držav (*Commonwealth of Independent States*)
- UCDP** Uppsala Conflict Data Program (*Uppsala baza podatkov o oboroženih spopadih*)
- UNDP** United Nations Development Programme (*Program Združenih narodov za razvoj*)
- UNHCR** United Nations High Commissioner for Refugees (*Urad Visokega komisariata Združenih narodov za begunce*)
- UNMIK** United Nations Interim Administration Mission in Kosovo (*Misija OZN na Kosovu*)
- UNOMIG** United Nations Observer Mission in Georgia (*Opazovalna misija OZN v Gruziji*)
- USIS** United States Information Service (*Informacijska agencija ZDA*)
- VS** Varnostni svet (*United Nations Security Council*)
- ZDA** Združene države Amerike (*United States of America*)
- ZRJ** Zvezna republika Jugoslavija (*Federal Republic of Yugoslavia*)
- ZSSR** Zveza sovjetskih socialističnih republik (*Union of Soviet Socialist Republics*)

1 UVOD

Konec druge svetovne vojne mednarodni skupnosti ni prinesel stabilnosti, ampak blokovsko delitev na Vzhod in Zahod. Delitev ni bila samo geografska, temveč tudi ideološka. Na mednarodnem parketu so Združene države Amerike (ZDA) in Zveza sovjetskih socialističnih republik (ZSSR) igrale igro močnejšega akterja oz. igro kapitalizma proti komunizmu.

Po razpadu blokovske delitve so se začele težnje po osamosvojitvi narodov v ZSSR in Socialistični federativni republiki Jugoslaviji (SFRJ). Razpad SFRJ se je začel konec 80 let prejšnjega stoletja. V začetku leta 1991 so oboroženi boji med narodi SFRJ povzročili ustanovitev petih samostojnih držav na območju bivše SFRJ. V ZSSR se je leta 1991 začel podoben proces, ki je dobil sklepno dejanje meseca decembra, ko so se Rusija, Ukrajina in Belorusija načeloma dogovorile o razpadu ZSSR. Kljub nekaterim pomislekom vseh treh udeležencev sporazuma je prišlo do načelnega dogovora, zaradi bojazni, da ne bi razpad potekal tako kot v SFRJ.

Tako se je na mednarodnem prizorišču pojavilo dvajset novih držav. Mednarodna skupnost je ob upoštevanju standardnih kriterijev državnosti in določitvi nekaj dodatnih kriterijev s strani Evropske skupnosti (ES) priznala novonastale države, čeprav so se pojavljale določene neskladnosti z dotedanjimi kriteriji za nastanek države. Medtem ko je bila mednarodna skupnost zadovoljna z mirnim razpadom ZSSR, razpad SFRJ ni potekal v tako mirnih okoliščinah, ampak je val nasilja ogrozil kolektivno varnost v mednarodni skupnosti.

Razpad teh dveh federativnih držav je ustvaril dva nova konflikta na območju Kavkaza in Balkana. Neodvisnost Kosova je sprožila vrsto mednarodnih vprašanj ter strokovno in mednarodno javnost razdelila na dva tabora. Kmalu po neodvisnosti Kosova so osamosvojitvene težnje zajele tudi nemirni Kavkaz, kjer sta Južna Osetija in Abhazija razglasili neodvisnost.

Pomen priznanja je tako po priznanju in nepriznanju novonastalih držav (Kosova, Južne Osetije in Abhazije) spet prišel v ospredje. Skozi diplomsko nalogo bom poskušala predstaviti nastanek države in kriterije, ki jih mednarodno pravo narekuje, da država pridobi državnost. Cilj diplomske naloge je, ugotoviti pomen priznanja Južne Osetije in Abhazije po priznanju Kosova. V diplomskem delu bom zato proučevala dve tezi.

Južna Osetija in Abhazija izpolnjujeta potrebne kriterije, da kot subjekta mednarodnega prava delujeta v mednarodni skupnosti. Da bi tezo podkrepili ali ošibili, moramo pregledati kriterije, ki jih mednarodno pravo določa, da entiteta postane subjekt mednarodnega prava.

Praksa priznanja držav kot subjekta mednarodnega prava se je po priznanju Kosova spremenila. Za podkrepitev ali ošibitev te teze moramo pregledati prakso priznanj nastajanja držav v mednarodni skupnosti skozi zgodovino priznanj ter proučiti mnenje in prakso ob priznanju Kosova in vpliv tega priznanja na Južno Osetijo in Abhazijo.

Za razumevanje nastanka teh držav sem se osredotočila na odcepitev, ki ni pravno določena v mednarodnem pravu, je pa vsekakor povezana s primeri v diplomski nalogi. Prav tako sem skušala okvirno osvetliti pravico samoodločbe naroda izven konteksta dekolonializma in potegniti vzporednice z odcepitvenimi željami narodov.

V diplomski nalogi je predstavljena praksa priznanja novonastalih držav izven konteksta kolonializma še posebej tam, kjer je prisotna težnja po odcepitvi. Analiza primerov nam je omogočila podroben pogled na soočanje koncepta samoodločbe naroda in težnje po odcepitvi ozemlja ter reakcijo mednarodne skupnosti na dodeljevanje priznanja. Nikjer v mednarodnem pravu ni navedeno, da novonastala država mora biti priznana. Iz prakse je znano, da države in mednarodne organizacije kot glavni subjekti mednarodnega prava izrazijo priznanje ali nepriznanje in da ima ta akt politično naravo. Pomen priznanja sem preučevala tudi z vidika mednarodnih pravnikov, ki že vrsto stoletij sam akt delijo na konstitutivni in deklarativni vidik.

Diplomska naloga je vsebinsko razdeljena na tri dele: uvod, jedro in zaključek. V uvodu sem pojasnila namen in cilj diplomske naloge. Prvi del osrednjega dela zajema poglavja, ki se nanašajo na subjekte mednarodnega prava, priznanje in odcepitev. Drugi del je namenjen analizi Kosova, Južne Osetije in Abhazije predvsem z zgodovinskega vidika. Tretji del pa obsega analizo prakse priznanja teh entitet ter primerjavo med obema primeroma. V zaključku sem podkrepila ali ošibila dani hipotezi na podlagi ugotovitev, do katerih sem prišla pri pisanju diplomske naloge.

2 IZVOR IN OPREDELITEV MEDNARODNEGA PRAVA

Večina modernih piscev mednarodnega prava smatra Huga Grotiusa za "očeta mednarodnega prava" in Vestfalski mir leta 1648 za nastanek mednarodnega prava. Tak ozek pogled na izvor mednarodnega prava je razumljiv, saj so se takrat vzpostavile prve moderne suverene države kot subjekti mednarodnega prava (Grewe 2000, 7). Če se malo oddaljimo od konvencionalnega mišljenja o nastanku mednarodnega prava, lahko domnevamo, da je mednarodni pravni sistem obstajal že veliko prej, in sicer v antiki in srednjem veku (Malanczuk 1997, 9).

Preiser je postavljajl začetek mednarodnega prava v antične čase, ko so politične entitete v obdobju antične Grčije in Perzije ter v Romano-helenističnem obdobju med sabo sklepale pogodbe o medsebojnih odnosih (Preiser v Malanczuk 1997, 9). Spet drugi avtorji zagovarjajo tezo, da je mednarodno pravo dobilo korenine v Evropi s podpisom Vestfalskega miru leta 1648, s katerim je bila končana tridesetletna vojna (Malanczuk 1997, 9).

Pravo narodov (*Jus gentium*), ki se danes uporablja kot naziv za mednarodno pravo, izhaja iz rimskega obdobja, vendar takrat ni urejalo odnosov med enakimi in neodvisnimi državami kot danes, ampak je bilo del notranjega prava, ki se je navezovalo na pravne odnose med rimskimi in nerimskimi državljani (Degan 2000, 34). Obstoj mednarodnega pravnega reda je mogoče ugotoviti na podlagi več obstoječih, sicer relativno neodvisnih političnih teles, ki so med seboj politično, ekonomsko ali kulturno povezana in niso subjekti neke superiorne avtoritete. Koncept *Jus gentium* kot celota pravnih norm se je ohranil skozi srednji vek in je pokrival posameznike, korporacije in suverena telesa. Šele Francisco de Vitoria je oblikoval izraz *Jus inter gentes*, torej pravo med narodi, ki je prevladovalo v španski dobi (Grewe 2000, 7, 25).

Grotius je postavil temelje mednarodnega prava in je strogo ločeval med pojmom *Jus gentium* v rimskem pravu, ki se je nanašal na skupek pravil, katera imajo univerzalni značaj, ter med značajem *Jus gentium* današnjega časa, ki ureja odnose med državami. Mednarodno pravo deli na naravno pravo (*Jus naturale*), ki je zasnovano na razumu in naravi človeka, in na voluntaristično pravo (*Jus voluntarium*) (Grotius v Degan 2000, 40-41).

Oppenheim izhaja iz naravnega prava, ki ga je sekulariziral in emancipiral od specifično teološke doktrine. Tako kot Grotius je tudi sam razlikoval med dvema viroma mednarodnega prava, in sicer je ločeval med *Jus Gentium*, običajnim pravom, katerega je poimenoval *Jus voluntarium* in *Jus Naturale*, ki se je navezovalo na mednarodne odnose med državami (Oppenheim 1957, 93, 72). Mednarodno pravo je opredelil kot pravo med suverenimi in enakimi državami, ki je produkt moderne krščanske civilizacije (Oppenheim 1957, 72). Vsekakor pa ne pozablja na dejstvo, da je mednarodno pravo dobilo korenine že veliko pred sedemnajstim stoletjem.

Nemški diplomat Grewe trdi, da so po koncu šestnajstega stoletja obstajali trije različni sistemi mednarodnega prava. Vsak izmed njih je imel značilnosti ideologije in politike, ki so prevladovali v določenem obdobju nastajanja mednarodnega prava. Prvi sistem mednarodnega prava naj bi bil razviden iz španske dobe (1494-1648), drugi iz francoske dobe (1648-1816) in tretji iz angleške dobe (1815-1919) (Grewe v Malanczuk 1997, 9).

Bernhardt je nastanek mednarodnega prava razdelil v več obdobji, in sicer na obdobje od leta 1648 do 1815, od leta 1815 do prve svetovne vojne, med obema vojnoma ter razvoj po drugi svetovni vojni. Obdobja je ločeval tudi po regionalnih razvojih v Afriki, islamskem svetu, Latinski Ameriki, južni in jugovzhodni Aziji, saj se je tako hotel izogniti očitkom evropsko usmerjenega razvoja mednarodnega prava (Bernhardt v Malanczuk 1997, 9).

Za našo nalogo je dovolj, če razlikujemo med klasičnim sistemom mednarodnega prava, ki je opredeljen med letoma 1648 in 1918 in razvojem modernega oziroma novega mednarodnega prava, ki se pojavi ob koncu prve svetovne vojne. Klasični sistem mednarodnega prava je bil osnovan na priznanju suverene države kot edinega subjekta mednarodnega prava. Sestavljen je bil iz pravno enakih in suverenih držav, ki so sprejele pravico do izvajanja vojne in obvarovanja nacionalnih interesov. Tak klasični sistem je vse od Vestfalskega miru do konca prve svetovne vojne izražal interakcijo med evropskimi državami. Po letu 1919 je prišlo do temeljite preobrazbe mednarodnega sistema na podlagi preoblikovanja mednarodne skupnosti in prepovedi uporabe sile (Malanczuk 1997, 10).

Moderno mednarodno pravo, kakršnega poznamo danes, se je pravzaprav začelo razvijati že v šestnajstem stoletju s pomočjo mislecev tistega časa. Med njimi je potrebno omeniti Francisca Vitoria, ki se je ukvarjal s temeljnimi vprašanji osvajanja in s vprašanji, kako

ravnati s prebivalci osvojenih ozemelj. Alberico Gentili je v svojih delih obravnaval vojno pravo tedanjega časa. Najvidnejše mesto na področju mednarodnega prava ima zagotovo Hugo Grotius, ki velja za utemeljitelja modernega mednarodnega prava. Med njegovimi deli je najbolj odmevno delo, v katerem je obrazložil pojem svobode morja in postavil temelje mednarodnega prava na tem področju. Zelo pomembno je njegovo delo o pravu vojne in miru, ki velja za prvo sistematično obravnavo mednarodnega prava. V sedemnajstem in osemnajstem stoletju se v doktrini mednarodnega prava soočita dva pogleda, naturalistični in pozitivistični. Naturalistični pogled mednarodnega prava razvija teorijo naravnega prava, glavni zagovornik je bil Samuel Pufendorf, medtem ko je pozitivistični pogled oprl svoje delo na študij prakse držav. Po francoski revoluciji (1789) je prišlo v Evropi do političnih procesov, ki so pustili pečat v razvoju mednarodnega prava. Napoleonske vojne so spremenile evropski zemljevid in na dunajskem kongresu 1814-1815 se je vzpostavila nova ureditev, ki je slonela na načelu legitimnosti dinastij. Ta ureditev pa ni mogla zavreti procesov nacionalne osamosvojitve in oblikovanja nacionalnih držav. Ustanavljanje narodov je povzročilo razpad mnogonacionalnih imperijev. Na politični ravni je postalo pomembno načelo samoodločbe narodov, na podlagi katerega je bil zgrajen mednarodni red dvajsetega stoletja (Türk 2007, 30-34).

V devetnajstem stoletju sledi nadaljnji pomemben korak v razvoju mednarodnega prava, ki zaznamuje prihodnost države kot institucije. V tem stoletju še nobeno pravilo mednarodnega prava ni podpiralo pravice do nacionalne samoodločbe in posledične pravice do neodvisnosti, saj je dunajski kongres leta 1815 zavrnil ta proces, vendar ni bilo mogoče zavreti ideje nacionalnih držav. Prav tako se pojavijo močna nasprotja med božansko pravico kraljev in suverenostjo ljudstva (Grewe 2000, 483-585).

Devetnajsto stoletje in začetek dvajsetega stoletja je zaznamoval pozitivizem v mednarodnih odnosih, ki se je ločeval od dotedanje norme po tem, da je za osnovo mednarodnega prava postavil zgolj voljo držav. V mednarodni skupnosti se je uveljavilo prepričanje, da je vsaka suverena država podvržena le tistim mednarodnim pravilom, ki jih je sama sprejela (Degan 2000, 42-6).

V preteklih stoletjih je dosežek mednarodne družbe pogojevala vrsta mednarodnih pravnih instrumentov, ki definirajo naravo legitimne državnosti, doseg suverene oblasti in meje zakonitega delovanja države. Države so sprejemale določene konvencije in deklaracije ter se

zavezovala k spoštovanju njihovih načel in principov in prav te deklaracije predstavljajo mejnike v razvoju mednarodnega prava (Baylis in Smith 2006, 354). Ključni mejniki so: Pakt Društva narodov 1919,¹ Listina Organizacije Ameriških držav 1948,² Splošna deklaracija o človekovih pravicah 1948,³ Konvencija o pravicah in dolžnostih držav iz Montevidea 1933,⁴ Ustanovna listina Združenih narodov 1945⁵ ter Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov 1970.⁶

Obdobje med dunajskim kongresom (1815) in prvo svetovno vojno (1914-1918) je bilo obdobje napredka mednarodnega prava, predvsem v smislu razvoja prakse države. Na doktrinarni ravni se je v tem obdobju krepil predvsem pozitivizem, ki se je v glavnem izogibal pravno - filozofskim vprašanjem, saj je bila bistvenega pomena privolitev države, da sprejme mednarodnopravno obveznost. Konec devetnajstega stoletja so bili nemški pozitivisti pod vplivom Heglove filozofije in njegovega pojmovanja države kot najvišje stopnje duha, ki izraža voljo državljanov in je na mednarodnem prizorišču najvišja avtoriteta. Analiza prakse držav je za razumevanje mednarodnih odnosov pomembna, saj se prav v mednarodnopravnih aktih izrazijo trajni in pogosto tudi najpomembnejši vzorci mednarodnih odnosov. Druga svetovna vojna je porušila versajsko mirovno ureditev in namesto nje po končani vojni začela z razvojem novega mednarodnega prava, katerega izhodišče je Ustanovna listina Združenih narodov. V času po drugi svetovni vojni je prišlo tudi do velikih sprememb v mednarodni skupnosti. Kot posledica dekolonizacije se je povečalo število suverenih držav. Organizacija združenih narodov (OZN) se je povečala s prvotnih enainpetdeset članic iz leta 1945 na stodvaindevetdeset članic leta 2006 (Türk 2007, 36-46).

¹ Pakt društva narodov - *The Covenant of the League of Nations*. 1919. Podpisana 28. junija v Parizu, v veljavi od 10. januarja 1920.

² Listina Organizacije ameriških držav - *Charter of the Organization of the American States*. 1948. Podpisana 30. aprila v Bogoti, v veljavi od 1. decembra 1951.

³ Splošna deklaracija človekovih pravic – *Universal Declaration of Human Rights*. 1948. Sprejeta in razglašena z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 217 A (III), 10. december.

⁴ Montevidejska konvencija o pravicah in dolžnostih držav - *Montevideo Convention on the Rights and Duties of States*. 1933. Podpisana v Montevideu 26. decembra, stopila v veljavo 26. decembra 1934.

⁵ Ustanovna listina Združenih narodov – *Charter of the United Nations*. 1945. Podpisana 26. junija v San Franciscu, v veljavi od 24. oktobra 1945.

⁶ Deklaracija načel mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami v skladu z Ustanovno listino Združenih narodov - *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*. 1970. Sprejeta z resolucijo Generalne skupščine Združenih narodov št. 2625 (XXV), 24. oktobra.

Po opisu razvoja mednarodnega prava je potrebno poudariti, da je mednarodno pravo metoda, ki ureja odnose med njegovimi subjekti ter vnaša red v kompleksno mednarodno stvarnost, hkrati pa je normativen sistem, ki uživa precej avtoritete (Türk 2007, 51).

3 SUBJEKTI MEDNARODNEGA PRAVA

Pravni sistem konstituirajo njegovi subjekti, ki so nosilci pravic in obveznosti v pravnem sistemu, v katerem delujejo. Zaradi tega morajo imeti subjekti zagotovljene pravice in obveznosti, prav tako pa jim morajo biti priznane sposobnosti, izpolnjevati obveznosti in terjati pravice. Da pa je nosilec sposoben doseči pravice, ki mu pripadajo, ter izpolnjevati obveznosti, je od subjekta zahtevana učinkovitost. Subjekti mednarodnega prava morajo biti torej sposobni učinkovito izpolnjevati obveznosti in uveljavljati pravice, da bi sistem lahko deloval (Türk 2007, 83).

Z vidika mednarodnega prava se nam zastavljata dve vprašanji, in sicer, kaj so subjekti mednarodnega prava in kateri so ti subjekti mednarodnega prava, ki so nosilci pravic in obveznosti v pravnem sistemu.

Jennings in Watts (1992, 119-120) pravita, da je mednarodna osebnost tista, ki ima pravno osebnost v mednarodnem pravu. Mednarodna osebnost je torej subjekt mednarodnega prava, ter kot taka uživa pravice in dolžnosti, ustanovljene po mednarodnem pravu, ter ima to sposobnost, da se predstavlja direktno ali indirektno skozi drugo državo na mednarodni ravni. Torej koncept mednarodne osebnosti izvira iz mednarodnega prava, to pravo pa predstavljajo pravila, ki so za vse države obvezujoča, in določa, da so tako suverene neodvisne države prave mednarodne osebnosti, seveda pa poleg njih obstajajo še druge osebnosti na mednarodni ravni.

Brownlie (2003, 57) trdi, da je subjekt mednarodnega prava tista entiteta, ki je sposobna posedovati mednarodne pravice in obveznosti ter ima sposobnost vzdrževati te pravice, s tem ko uveljavlja mednarodne terjatve. Degan (2000, 219) pa trdi, da je subjekt mednarodnega prava vsak, ki ima pravno in opravično sposobnost. Pravna sposobnost je razvidna iz dejstva, da je subjekt nosilec pravic in obveznosti, torej mednarodna osebnost. Opravična sposobnost subjekta mednarodnega prava se kaže v samostojnem izvajanju mednarodnih zahtevkov, v

sklepanju mednarodnih dogovorov ter aktivnem sodelovanju v ustvarjanju norm javnega in zasebnega mednarodnega prava.

Ne obstaja natančna, enotna in vseobsegajoča definicija o tem, kateri so nujni in zadostni pogoji za to, da je nek subjekt priznan kot subjekt mednarodnega prava. Različni avtorji poudarjajo različne elemente, ki naj bi bili potrebni za takšno opredelitev kot npr. sposobnost prevzemanja odgovornosti, uresničevati svoje pravice skozi pravdno sposobnost, sposobnost aktivnega sodelovanja v določenem pravnem odnosu itd. Pri večini pa vendarle velja to, da z mednarodnopravnim subjektom definirajo osebe, katerih obnašanje uravnava neposredno mednarodno pravo oziroma tiste, ki so nosilci pravic in dolžnosti po mednarodnem pravu (Bučar 1993, 206).

Bučar (1993, 204-5) navaja, da je osnova vsake mednarodnopravne subjektivitete vprašanje suverenosti. Danes je suverenost omejena na nekolonialni status (Deklaracija 7. načel) in je relativizirana s kogentnimi načeli v mednarodni skupnosti, kot je npr. prepoved vodenja vojne, pravica narodov do samoodločbe. Subjektiviteta pravzaprav pomeni sposobnost delovanja na določenem področju.

Oppenheim (1957, 117-119) trdi, da sam koncept mednarodne osebnosti izhaja iz prava narodov, to pravo pa ureja odnose med državami, ki pripadajo družini narodov. Obstajajo seveda države, ki razpolagajo z neodvisnostjo in so polno suverene, ter države, ki ne razpolagajo s polno neodvisnostjo. Med takšne države štejemo protektorate ali države, ki so del federacije.

Andrassy (1998, 53) pravi, da so subjekti mednarodnega prava vsi tisti subjekti, ki so po določilih mednarodnega prava nosilci pravic in dolžnosti, ki delujejo natančno po predpisih tega in so podrejeni mednarodnemu pravnemu redu. Drugo pomembno dejstvo, ki ga ne smemo spregledati, je, da je za mednarodno pravo značilna velika raznovrstnost subjektov (Türk 2007, 84).

Poznamo dva temelja subjekta mednarodnega prava, to so države in mednarodne organizacije. Obstajajo pa primeri, ko določene enote izpolnjujejo nekatere, ne pa vseh pogojev za status subjekta. Eden izmed takih primerov so entitete, ki še niso države, vendar v času prehoda v status države uživajo določene pravice in imajo nekatere obveznosti, značilne za suverene države (Türk 2007, 84).

Druga stvar, ki naredi sistem še bolj kompleksen, je vprašanje, kakšen položaj imata v mednarodnem pravu posameznik in narod. Človeku so v mednarodnem pravu njegove

temeljne pravice in svoboščine priznane neposredno z mednarodnopravnimi akti. Posameznik ima možnost uveljavljanja dela teh pravic pred mednarodnimi ustanovami, v nekaterih primerih pa je neposredno izpostavljen kazenski odgovornosti. Kljub možnosti uveljavljanja dela svojih pravic pred mednarodnimi ustanovami, je vseeno obseg njegovih pravic in odgovornosti še vedno preozek, da bi lahko sprejeli tezo o posamezniku kot subjektu mednarodnega prava. Podobno je s položajem naroda v mednarodni skupnosti. Narod, ki je sposoben oblikovati lastno voljo, je tudi deležen zaščite po mednarodnem pravu in ima pravico do samoodločbe. Če narod vzpostavi lastno državo, se lahko uveljavi kot subjekt mednarodnega prava (Türk 2007, 84).

3.1 DRŽAVA IN NJEN NASTANEK

Pri nastanku nove države je vsekakor potrebno upoštevati odnos med dejanskimi in pravnimi kriteriji nastanka države, torej med kriteriji učinkovitosti in pravno določenimi kriteriji (Shaw 2008, 198). Ob nastajanju držav se pogosto pojavljajo vprašanja dejanske narave države, zato so kriteriji za nastanek države pravno določeni, na nastanek pa je vplival tudi dekolonizacijski proces. Eden izmed pravno najpomembnejših dokumentov je Konvencija o pravicah in dolžnostih držav iz Montevidea (1933), ki v prvem členu vsebuje naslednjo določbo: "Država kot subjekt mednarodnega prava mora imeti naslednje značilnosti: (a) stalno prebivalstvo; (b) definirano ozemlje; (c) vlado in (d) sposobnost stopiti v odnose z drugimi državami" (Türk 2007, 86-87).

Bučar (1997, 77-8, 80) dodaja, da nam je praksa jasno pokazala, da moramo upoštevati še druge kriterije. Prvi kriterij je možnost dolgoročnega obstoja države. Drugi kriterij je odločenost entitete, da postane država. V primeru Tajvana je bil ta kriterij razlog, zakaj entiteta nikoli ni bila priznana kot suverena in neodvisna država. V primeru jugoslovanskih republik je bil 15. januar 1992 datum, ki je predstavljal rok za izjavo določene republike o želji po priznanju. Tretji kriterij pravi, da je nastanek države odvisen od mednarodnega prava oziroma legalnosti nastanka države. Z zgodovinskega vidika je najpomembnejša Stimsonova doktrina, ki odklanja priznanje marionetnih držav ter ozemlja, pridobljenega s silo. Avtor navaja še spoštovanje človekovih pravic, priznanje s strani drugih držav ter druge arbitrarne ugotovitve. Druge arbitrarne ugotovitve so posebni politični razlogi, ki jih določena entiteta

mora izpolniti, da postane države. To je še posebej razvidno iz dodatnih kriterijev za priznanje držav, ki jih je določila Evropska skupnost ob razpadu Jugoslavije.

Drugi dokument, ki nakazuje pogoje za nastanek države, opredeljuje Arbitražna komisija Evropske Konference o Jugoslaviji ali komisija Roberta Banditerja⁷, ki je v mnenju št. 1 izrekla, da je država splošno definirana skupnost, katera se sestoji iz teritorija in populacijskega subjekta z organizirano politično avtoriteto in da je takšna država karakterizirana s suverenostjo (Shaw 2008, 198). Najpomembnejša karakteristika države je njena neodvisnost ali suverenost. Definirana je v osnutku Montevidejske deklaracije o pravicah in dolžnostih držav (Shaw 2008, 211).

Vsekakor pa nam deklaracija iz Montevidea ne poda odgovora na vprašanje, ali je država dejansko postala subjekt mednarodnega prava. Pomembno je ugotoviti, ali so omenjeni kriteriji izpolnjeni učinkovito in ali je pri katerem izmed njih opaziti kakšne pomanjkljivosti (Türk 2007, 87).

Prvi kriterij zahteva, da ima država stalno prebivalstvo. Mednarodno pravo ne vsebuje kriterijev, kolikšno število prebivalcev zagotavlja učinkovitost države. V današnji strukturi članstva OZN lahko vidimo velike države in prav tako zelo majhne države (mikrodržave; Republika Nauro manj kot 10.000 prebivalcev). Bolj pogosto se pojavijo vprašanja glede definiraniosti ozemlja nove države (Malanczuk 1997, 75).

Definirano ozemlje je eden izmed potrebnih pogojev, ki jih država mora izpolnjevati, če želi postati subjekt mednarodnega prava. Predvsem je pomembno, da ima država kontrolo nad svojim ozemljem, saj s tem da vedeti drugim državam, da je ozemeljsko neodvisna, torej v pravnem pomenu druge države ne smejo izvajati avtoritete na tem ozemlju. Včasih pa kriterij definiranege ozemlja glede jasno določenih meja ne more biti v celoti izpolnjen, saj so države pogosto začele obstajati in dobile priznanje kljub temu, da pogoj ozemeljske definiraniosti glede meja ni popolnoma izpolnjen (Malanczuk 1997, 75).

⁷ Arbitražna komisija Roberta Badinterja na začetku ni imela jasnega mandata in je šele sčasoma s strani mirovne konference in ES dobila nalogo rešiti vprašanje meja ter pripraviti kriterije za priznanje (Kajnc 2008, 138).

Največ problemov vsekakor nastane pri oblikovanju lastne vlade. Nekaterim novim državam ne uspe v celoti vzpostaviti učinkovite oblasti nad svojim ozemljem (Türk 2007, 87). Učinkovitost vlade je razvidna iz dveh vidikov. Iz notranje kontrole vlade je razvidno delovanje in vzdrževanje pravnega reda v smislu ustavne samostojnosti. Medtem ko nam zunanja kontrola vlade pokaže avtonomno zmogljivost države na mednarodni ravni. Delovanje vlade je ključnega pomena v primeru, ko hoče del prebivalstva hoče ustanoviti novo državo, saj mednarodno pravo ne navaja strogega pravila, ki prepoveduje odcepitev od obstoječe države, ali pravila, ki bi prepovedovalo obstoječi državi, da zatre secesijsko gibanje. Pri vzpostavljanju učinkovite oblasti je potrebno še upoštevati razmerje nove države do drugih držav. Z drugimi državami mora novonastala država izvrševati funkcije, ki jih samostojna država po navadi izpolnjuje (pošiljati in sprejemati ambasadorje, podpisovati pogodbe in odgovarjati na mednarodne terjatve, itd.) (Malanczuk 1997, 77-78).

Zadnji kriterij, ki ga mora nova država uresničiti, je njena sposobnost vzpostaviti odnose z drugimi državami (Türk 2007, 87-89). Nekateri avtorji prištevajo samoodločbo naroda in priznanje kot dodatna kriterija za nastanek nove države. Ta dva dodatna kriterija nista splošno sprejeta kot eden izmed pogojev za nastanek države (Malanczuk 1997, 80).

Brownlie (2006, 57) pravi, da je subjekt prava tista entiteta, ki je sposobna posedovati mednarodne pravice in obveznosti ter ima zmogljivost ohranjati te pravice in uveljavljati mednarodne tožbe. Entiteta, ki je priznana po običajnem pravu kot sposobna posedovanja mednarodnih pravic in obveznosti ter ima zmogljivost uveljavljati mednarodne zahtevke, se pojmuje za pravno osebo. Če prvi pogoj ni izpolnjen, ima entiteta še vedno pravno osebnost, čeprav je ta omejena in odvisna od sporazuma ali tihega dogovora s pravnimi osebami. Da entiteta izpolnjuje pravno osebnost, mora biti zmožna uveljavljanja tožb na različnih področjih mednarodnega prava, sposobna sklepati pogodbe in dogovore v mednarodni skupnosti ter mora uživati privilegije in imuniteto nacionalne sodne oblasti. Po Jenningsu in Wattsu (1992, 120-121) država obstaja, ko so ljudje naseljeni na določenem teritoriju, kateremu vlada suverena oblast.

3.2 METODE NASTANKA DRŽAV

Zdaj, ko so nam jasni pogoji, ki jih mora entiteta izpolnjevati, da postane država, si pogledajmo metode nastanka držav. Crawford (2006, 255) navaja več metod nastanka držav, kot so: nastanek države na neokupiranem območju, nastanek odvisnih držav in njihovih entitet, nastanek nove države kot posledica propada ali odcepitve, združitve avtonomnih ali ločenih delov neke razdeljene države ter različne združitve držav v unije.

Problem, ki se pojavlja pri nastanku države na neokupiranem območju, je pojem neokupiranosti in nepridobljenosti tega ozemlja – *terra nullius*. Ozemlje, ki velja za *terra nullius*, je lahko pridobljeno samo kot posledica okupacije, katero spremlja namen pridobitve suverenosti. Za ozemlje, ki naj bi bilo pridobljeno pod kategorijo *terra nullius*, je potrebno določiti, v katerih primerih je bilo ozemlje okupirano s strani avtohtone države ali pa s strani neke druge entitete, ki ima določeno stopnjo politične organiziranosti. Jasno je, da so nekatere avtohtone skupnosti bile upoštevane za pravne prilaščevalce svojega ozemlja ter so prav tako veljale za neodvisne države po mednarodnem pravu. To je še posebej razvidno iz pogodbene prakse tistega časa⁸ (Crawford 2006, 258-61).

Lindley opredeljuje ozemlja, katerih ne moremo opredeliti pod pojmom *terra nullius*. To je območje, ki je nastanjeno z določeno politično družbo, torej ko je veliko število oseb stalno združenih po običajni pokorščini (*habitual obedience*) nekemu določenemu ali skupnemu predstojniku. Strog pogled koncepta *terra nullius* je prav tako razviden iz odločitve mednarodnega sodišča v primeru Zahodne Sahare⁹ (Lindley v Crawford 2006, 265-6).

Odvisne države so tiste države, ki so odvisne od avtoritete ene ali več drugih držav. Odvisnost nakazuje odnos med superiorno državo (protektor) in inferiorno državo (vazal, varovanec) (Crawford 2006, 283). Na odvisne države se navezujeta dva pomembna pogleda oziroma učinka. Prvi pogled opozarja na dejstvo, da je potrebno ločiti med zunanjo in notranjo suverenostjo. V praksi je prav zunanja suverenost tista, ki daje državi mednarodni status in je

⁸ Pogodba med Veliko Britanijo in Kitajsko leta 1843 ter pogodba med Osmanskim cesarstvom in Španijo, Prusijo, Rusijo (Crawford 2006, 260-1).

⁹ Mnenje sodišča se je sklicevalo na prakso držav v tistem obdobju in zaključilo, da se ozemlja, ki so nastanjena s plemeni ali ljudmi in imajo neke vrste socialno ali politično organizacijo, ne morejo smatrati za *terra nullius*. Čeprav tvorijo neko politično organizacijo in imajo sklenjene pogodbe z lokalnimi vladarji, še ne pomeni, da so s tem pridobili suverenost (Crawford 2006, 266).

v tem razmerju rezervirana za metropolitansko državo. Drugi pogled pa izpostavi učinek internacionalizacije, kot eno izmed zelo pogostih potez odvisnih držav (Crawford 2006, 284-5).

Z zgodovinskega vidika smo poznali dve obliki odvisnosti. Prva oblika je vazalstvo, ki je bilo značilno za fevdalizem srednjega veka, pomenilo pa je razmerje med vladarjem in plemstvom. Na Balkanu je bila ena izmed takih držav Srbija, v kateri je trajalo vazalstvo od Pariške mirovne pogodbe po končanju krimske vojne leta 1856 vse do pridobitve polne suverenosti na Berlinskem kongresu leta 1878 (Türk 2007, 117).

Druga oblika odvisnosti je protektorat. Izraz protektorat se uporablja za odnose med močnejšim in šibkejšim subjektom. Povezanost med njima je preprosta, saj močnejši zagotavlja varnost in zaščito šibkejšemu, ta mu pa v zameno prepusti zunanje zastopanje in nekatere funkcije upravljanja. Razmerje med njima se je vzpostavilo z mednarodno pogodbo. Potrebno je še poudariti, da šibkejša država pri tem ne preneha biti subjekt mednarodnega prava. Francija je vzpostavila protektorat nad Tunizijo z dvema pogodbama leta 1881 in leta 1883 (Türk 2007, 117).

Crawford (2006, 330) za nastanek nove države prav tako smatra razpad določene države ali odcepitev enega dela države. Ključna razlika med tema dvema principoma nastanka države je, da v primeru razpada države obstaja privolitev metropolitanske države, medtem ko v primeru odcepitve ni privolitve metropolitanske države, saj se določen del ozemlja sklicuje na princip samoodločbe narodov.

Crawford (2006, 482-7) navaja kot subjekte mednarodnega prava prav tako štiri oblike političnih unij oz. zvez. Pomembno je, da razlikujemo med realno in personalno unijo. Slednja je obstajala takrat, kadar so različne, med seboj ločene države, bile podvržene enemu vladarju. Primer sta Anglija in Škotska od leta 1606 do leta 1707. Pri realni uniji niso države samo upravljane po enakem principu, ampak so prav tako delovale združeno za mednarodne namene. Pomen realne unije se je posebej uporabljal za tiste primere, kjer sta si dve mednarodni zvezi delili skupne institucije za namene zunanje politike, obrambe ali financ. Primer realne unije je Avstrija-Madžarska od leta 1867 do leta 1918. Obliki politične unije sta federacija in konfederacija. Federacija obstaja pod pogoji, ko obstaja delitev moči med centralno in regionalno vlado, ko obstaja določena stopnja neodvisnosti med centralno in regionalno vlado ter ko obstaja ali je ohranjena določena ustavna delitev moči. Pomembno je,

da dodamo še naslednji kriterij, ki pravi, da mora centralna vlada imeti celotno moč nad zunanjimi zadevami, vključno z avtonomno avtoriteto, ki vključuje določene aspekte notranjih zadev. V primeru ZDA, Kanade, Belgije, Švice in Nemčije lokalne enote razpolagajo z določeno stopnjo pogodbene sposobnosti, saj je status lokalnih entitet tako definiran v ustavi.

Konfederacija nastane, ko se več suverenih držav poveže z mednarodno pogodbo v zvezo. S tem ne nastane nova država, vseeno pa ima status mednarodnopravnega subjekta (Jennings in Watts 1992, 246). Članice konfederacije imajo skupne konfederalne organe; včasih so imele status konfederacije ZDA, Nizozemska in Švica (Oppenheim 1955, 173).

Oppenheim (1955, 118-19) enostavno deli subjekte mednarodnega prava na popolne in nepopolne mednarodne osebnosti. Kot že prej omenjeno, so znani štiri kriteriji za obstoj države in jih sam tudi zagovarja: obstajati morajo ljudje, obstajati mora država, kjer ti ljudje živijo, vendar ni pomembno, če je država majhna ali velika, pomembno dejstvo je, da kot tretji kriterij obstaja vlada, torej določene osebe, ki so predstavniki ljudi, ki živijo na tem teritoriju. Zadnji, četrti kriterij pa pravi, da mora ta vlada biti suverena, torej nam pojem suverenosti v najožjem smislu pove, da je država neodvisna. Takšna država je lahko nedvomno subjekt mednarodnega prava. Obstajajo pa države, ki ne posedujejo neodvisnosti in suverenosti. Take so države, ki so pod nadoblastjo ali pod protektoratom druge države. To pa še ne pomeni, da ti nepopolni subjekti nimajo nikakršnega statusa po mednarodnem pravu. Velikokrat pošiljajo in sprejemajo diplomate ter sklepajo komercialne pogodbe.

Kljub konstantnemu naraščanju akterjev v mednarodni skupnosti in raznolikosti njih samih pa države še vedno ostajajo najpomembnejše pravne osebe. Lauterpacht (Shaw 2008, 197) pravi: "Ortodoksna pozitivistična doktrina je jasna, saj zatrjuje, da so države edini subjekti mednarodnega prava". Seveda se praksa ne ujema s to trditvijo, ker se poleg držav v mednarodni skupnosti pojavljajo drugi subjekti: mednarodne organizacije in različne teritorialne entitete (*ibid.*).

3.3 MEDNARODNE ORGANIZACIJE

Zelo pomemben subjekt mednarodnega prava so mednarodne vladne organizacije. Mednarodne vladne organizacije predstavljajo institucionalizirano in trajno obliko držav članic, ki jih povezuje izvrševanje skupnega cilja. Vsaka mednarodna vladna organizacija je osnovana na dogovoru med državami. Ti mednarodni dogovori so prav tako ustrezni akti mednarodne organizacije. Za delovanje organizacije je ta dogovor temeljni pravni akt, saj definira cilje in pristojnosti organizacije, medsebojne odnose med organi organizacije, način odločanja, itd. Vsaka mednarodna organizacija deluje v okviru dodeljenih pravnih pravil. Ta pravila so posebne narave in obvezujejo države članice, organizacijo kot tako ter prav tako njene organe. Prve mednarodne organizacije so nastale v devetnajstem stoletju, in sicer kot komisije, ki so določale režim plovbe po rekah, kot je to bila komisija na Renu, ustanovljena leta 1831. V drugi polovici devetnajstega stoletja so bile ustanovljene tako imenovane administrativne unije. Prva izmed teh administrativnih unij je bila Mednarodna telegrafska unija iz leta 1865, ki deluje še danes kot specializirana institucija pod okriljem OZN. Po prvi svetovni vojni je bilo ustanovljeno Društvo narodov (DN) kot predhodnica OZN, slednja je bila ustanovljena po drugi svetovni vojni (Degan 2000, 413-16).

3.4 POSEBNI TIPI OSEBNOSTI V MEDNARODNEM PRAVU

Poleg držav in mednarodnih organizacij so še posebni tipi osebnosti v mednarodnem pravu. Poseben položaj v mednarodni skupnosti imajo tako imenovane kvazidržavne entitete. K njim prištevamo mandatna in skrbniška ozemlja ter internacionalizirana ozemlja.

Sistem mandatnih ozemelj je bil ustanovljen po prvi svetovni vojni v okviru DN, ki ga je določal dvaindvajseti člen Pakta. Mandatni sistem je zajemal teritorije, katerim sta se odpovedali Nemčija in Osmansko cesarstvo. Sistem je bil razdeljen na mandatna ozemlja tipa A, B in C (Crawford 2006, 566). Mandati tipa A so bili v skladu z določbami DN in so se opredeljevali kot prave države, torej kot subjekti mednarodnega prava, saj so dosegli veliko stopnjo razvoja. Tako je Francija dobila mandat nad Sirijo in Libanom, Velika Britanija je dobila mandat nad Irakom, Palestino in Transjordskim emiratom (današnja Jordanija). Mandati tipa A so nastali na območju bivšega Osmanskega cesarstva. Mandati tipa B so se nanašali na predele centralne Afrike, to so bile v glavnem prejšnje nemške kolonije, kot so

Kamerun, Tanganjika in Ruanda. Pod mandatna ozemlja tipa C so spadala tista ozemlja, ki so bila najslabše razvita. Mandatarji so ta ozemlja upravljali skladno s svojimi zakoni. Sem je spadala Jugozahodna Afrika, torej današnja Namibija, Maršalovi otoki, Marianski otoki in Nauru (Degan 2000, 296-8).

Mandatni sistem je preživel drugo svetovno vojno in bil v sklopu OZN pod poglavjem XII in XIII Ustanovne listine zamenjan z Mednarodnim skrbniškim sistemom. Novi skrbniški sistem je ločeval med dvema razredoma skrbniških ozemelj, med navadnim skrbniškim sistemom, ki je bil pod nadzorom Generalne skupščine (GS), in strateškim skrbniškim sistemom, ki je bil pod nadzorom Varnostnega sveta (VS). Oba sistema sta imela podoben cilj, hotela sta spodbujati dobrobit in razvoj različnih teritorijev ter jim dala vzpodbudo za doseg neodvisnosti (Crawford 2006, 567).

Internacionalizirana ozemlja so bila avtonomna območja, ustanovljena kot posledica spora med državami zaradi strateških, teritorialnih, etničnih ali drugih razlogov. Eden izmed takih primerov je bila Krakovska republika. Ustanovljena je bila z določili dunajskega kongresa leta 1815 in je veljala za prosto, neodvisno in nevtralnno mesto pod zaščito Rusije, Avstrije in Prusije. Obstajala je do leta 1846, ko je bil njen teritorij priključen Avstriji na podlagi dogovora med silami (Crawford 2006, 233-4). Drugi primer internacionaliziranega ozemlja je svobodno mesto Gdansk. Mesto Gdansk je nastalo na podlagi stotega člena Versajske mirovne pogodbe in je bilo dodeljeno pod zaščito DN. Ponašalo se je z zakonodajno skupščino in senatom ter s strani DN dodeljenim visokim komisarjem, ki je imel funkcijo nadzora. Čeprav je Poljska v večini vodila zunanjo politiko, pa je pri svojih odločitvah potrebovala soglasje skupščine mesta Gdansk. Prav tako je bil Gdansk upravičen do članstva v mednarodnih organizacijah in seveda sprejemal tudi obveznosti, ki bi jih je članstvo v mednarodni organizaciji prineslo. Te obveznosti bi moral izpolnjevati Gdansk, in ne Poljska. Prav tukaj se kaže določena stopnja avtonomije mesta (Crawford 2006, 239-40).

Poseben status v mednarodni skupnosti imajo entitete *sui generis*. Eden izmed takih primerov je Sveti sedež. Za razumevanje statusa Svetega sedeža je potrebno poznati zgodovinsko ozadje. Ko se je pravo začelo razširjati med krščanskimi narodi in je papež veljal za monarha ene izmed teh držav, se je leta 1870 Italija odcepila in za svojo prestolnico imenovala Rim. Posledica odcepitve je bila, da je papež ostal brez svojega ozemlja, a kljub temu ni postal navaden državljan Italije, prav tako je Sveti sedež kot institucija ostal znotraj Italije. Leta

1871 je Italija sprejela akt, ki je zagotavljal določena jamstva Svetemu sedežu. Seveda nobeden papež tega akta ni sprejel (Oppenheim 1957, 251). Kontroverzni mednarodni položaj je bil dokončno rešen leta 1929, ko je bila sprejeta Lateranska pogodba¹⁰. S to pogodbo je Italija priznala suverenost Svetega sedeža in istočasno priznala Vatikansko mestno državo s papežem kot njenim vladarjem. Prav tako je bil sklenjen konkordat, na podlagi katerega je postala katoliška vera uradna državna vera v Italiji, finančna konvencija pa je uredila terjatve Svetega sedeža do Italije, ki so nastale po izgubi ozemlja (Jennings in Watts 1992, 326-7).

Danes ima Sveti sedež vzpostavljene diplomatske odnose z več kot 140 državami sveta. V OZN ima Sveti sedež status stalnega opazovalca, ki mu omogoča sodelovanje na vseh svetovnih konferencah. Z drugimi državami sklepa posebne dvostranske dogovore, imenovane konkordate. Zastavlja se nam vprašanje, ali potemtakem posamezne države sklepajo pogodbe s Svetim sedežem ali pa z mestom Vatikan. Ali torej obstajata dva ločena subjekta mednarodnega prava ali pa samo eden? Najprej je potrebno razlikovati med Svetim sedežem in mestom Vatikan. Sveti sedež je osnovni upravni organ Katoliške cerkve in se sestoji iz papeža, zbora kardinalov, državnega tajnika ter kongregacije. Obstajajo nasprotujoča si mnenja o statusu Svetega sedeža po letu 1870, ko je izgubil ozemeljsko suverenost, vendar je še dalje deloval kot subjekt mednarodnega prava *sui generis*. Mesto Vatikan pa je bilo ustanovljeno leta 1929 in je takoj po ustanovitvi dobilo splošno mednarodno priznanje. Seveda so še danes nekateri, ki mestu Vatikan ne priznavajo statusa države, ne zaradi majhnega teritorija ali majhnega števila prebivalstva, ampak zato, ker ne obstaja zaradi svojih državljanov, temveč služi za upravljanje Katoliške cerkve. Zelo zanimivo je razmerje med vlado in državo mesta Vatikan. Sveti sedež je upravni organ rimskokatoliške cerkve in gre za tako imenovani izventeritorialni mednarodnopravni subjekt *sui generis*, medtem ko je država mesta Vatikan polnopravni subjekt mednarodnega prava (Degan 2000, 311-13). V mednarodni praksi velja Sveti sedež kot subjekt mednarodnega prava, saj izpolnjuje poglobitve mednarodnopravne značilnosti, kot je pogodbeno sposobnost in pravica poslanstva. Od leta 1870 velja za *sui generis*, saj je takrat izgubil teritorialno suverenost. Simbolično teritorialno dimenzijo mu danes daje vatikansko mesto in tako je razmerje med Svetim sedežem in vatikanskim mestom mogoče opisati kot razmerje med vlado in državo. Države sklepajo mednarodne pogodbe in diplomatske odnose s Svetim

¹⁰ Lateranska pogodba – *Lateran Treaty*. Sprejeta leta 1929.

sedežem. Papež je poglavar Rimskokatoliške cerkve in ima položaj, ki je enak šefu države, torej uživa privilegije in imuniteto kot vsak drug šef države (Türk 2007, 129-31).

Poseben mednarodnopravni položaj ima tudi Malteški viteški red, ki je nekoč imel svojo teritorialno suverenost, a je kljub temu, da jo je izgubil, obdržal diplomatske odnose z nekaterimi državami (približno 100 državami, tudi s Slovenijo). Red je bil osnovan v enajstem stoletju med križarskim osvajanjem Jeruzalema, njegovi člani so skrbeli za romarje v Sveti deželi in so tudi kot vitezi sodelovali v bojih. Po izgonu križarjev je bil red premeščen na Ciper. S Cipra ga je pregnal francoski cesar Napoleon I. Od leta 1834 pa ima red svoj sedež v Rimu, kjer deluje kot humanitarna organizacija. Danes je red podrejen papežu in ima tesne odnose s Svetim sedežem. Malteški viteški red je subjekt mednarodnega prava samo v odnosu do tistih držav, ki mu takšen status tudi priznavajo (Degan 2000, 313-314).

Omeniti je potrebno tudi Mednarodni odbor Rdečega križa. Odbor je bil ustanovljen pod švicarskim pravom in je privatno združenje, ki obsega le 25 švicarskih državljanov. Odbor ni javna mednarodna oz. medvladna organizacija, ampak ima mednarodnopravno osebnost na podlagi ženevskih konvencij iz leta 1949 ter prvega protokola iz leta 1977 iz področja mednarodnega humanitarnega prava (Schermers 1995, 48), ki sta tako kot njegova substituta sile zaščitnice prerasla v mednarodno običajno pravo.

Omembe vredna so tudi nacionalna osvobodilna gibanja, ki so v večini primerov nastala v času dekolonizacije, ki je bila opravljena v sklopu OZN in regionalnih organizacij. Leta 1974 je GS OZN priznala osvobodilna gibanja v Angoli, Mozambiku, Palestini in Rodeziji. Vedeti moramo, da imajo nacionalna osvobodilna gibanja drugačno vlogo v mednarodnem pravu, kot pa *de facto* vlade in vojskujoče skupnosti. Politične entitete, priznane kot nacionalna osvobodilna gibanja, imajo naslednje pravne pravice in obveznosti: sposobnost sklepanja obvezujočih mednarodnih dogovorov z drugimi mednarodnimi pravnimi osebami in pravico sodelovati v procedurah OZN kot opazovalci¹¹ (Brownlie 2006, 61-3).

Posebne pravne osebnosti v mednarodnem prostoru so vojskujoče in uporniške skupnosti. Te skupnosti v praksi lahko vstopajo v pravne odnose in sklepajo dogovore v mednarodnem prostoru z državami in drugimi vojskujočimi in uporniškimi skupnostmi. Fitzmaurice je

¹¹ Palestinska osvobodilna organizacija ima status opazovalca v OZN. Status je bil določen s Resolucijo 3237 (Generalna skupščina 1974).

pripisoval pogodbeno sposobnost tem "paradržavnim entitetam" in jim s tem omogočil posebno obliko mednarodne osebnosti. Velikokrat se zgodi, da je uporniški skupnosti dodeljen vojskujoči status – torej *de facto* avtoriteta in kontrola nad specifičnim teritorijem. Kar pogosto je, da prav vojskujoča skupnost predstavlja politično gibanje, ki cilja na neodvisnost ali secesijo (Brownlie 2006, 61-3).

4 TEORIJE PRIZNANJA DRŽAV

V začetku dvajsetega stoletja je bilo 50 priznanih držav, pred drugo svetovno vojno že 75 držav ter do leta 2005 točno 192 držav. Od 192 držav je 191 držav članic OZN, poleg teh pa še moramo upoštevati mestno državo Vatikan. Med države ne štejemo Tajvana, Palestine ter drugih entitet, kot sta Južna Osetija in Abhazija. Novonastale države so spremenile karakter mednarodnega prava, delovanje mednarodnih organizacij ter bile velikokrat vzrok za mednarodne konflikte. Ob nastanku in priznanju novih držav se sprašujemo, kaj priznanje pomeni za novonastalo državo in ali je ključnega pomena za njeno delovanje na mednarodnem področju.

Jennings in Watts (1992, 127-30) zagovarjata mnenje, da ima priznanje v širšem smislu funkcijo sprejemanja države ne glede na okoliščine, ki se pojavljajo v razmerju do druge države. Priznanje je mehanizem mednarodnega prava ter prav tako politični akt države. Odobritev priznanja je dejanje na mednarodni ravni, ki vpliva na skupne pravice in obveznosti držav ter prav tako na nacionalne države, še posebej tiste, kjer so pravila o priznanju nove države ali vlade zapisana v ustavi. Stroka ni enotnega mnenja, ali je priznanje edini način, s katerim novonastala država postane del mednarodne skupnosti. Jennings in Watts trdita, da če nova država nastane kot stvar dejstva, potem kot taka vstopi v mednarodno skupnost in dobi pravico mednarodne osebnosti, ne glede na dejstvo, če ji je bila pravica mednarodne osebnosti priznana ali pa ne. Nasprotno stališče pa se zavzema za pravilo mednarodnega prava, ki pravi, da nobena nova članica ne more izvajati pravice v mednarodni skupnosti proti drugim državam, od katerih ni bila priznana. Prav tako nobena država nima obveznosti, da bi morala novonastalo državo priznati. Pred priznanjem država ne more izvajati nobenih pravic v mednarodni skupnosti, saj je prav priznanje tisto, kar konstituira novo državo kot člana mednarodne skupnosti.

Vendar je praksa nekonsistentna in jo lahko razumemo različno. Dodelitev priznanja je enostranski akt, ki samo vpliva na bilateralne odnose ter ne razglasi priznano državo kot članico mednarodne skupnosti. Če bo novonastala država priznana samo s strani ene države, bo postala omejen subjekt mednarodnega prava, saj ne bo upoštevana kot članica mednarodne skupnosti (Biafra je bila v času, ko se je odcepila od Nigerije, priznana samo od petih držav). Pravzaprav je za državo pomembno priznanje velikega števila držav, to je tako število, ki omogoči sprejem v pomembne multilateralne organizacije (Jennings in Watts 1992, 127-30). Shaw (2008, 445, 207-8) pa je nekoliko drugačnega mnenja in pravi, da je priznanje izjava od že obstoječega mednarodnega subjekta domnevemu še ne obstoječemu mednarodnemu subjektu. Poudari še združeno povezavo med priznanjem in kriteriji državnosti v smislu, da kolikor bolj neustavljiv je proces priznanja, manj je poudarjeno izpolnjevanje kriterijev državnosti ter obratno.

4.1 ZGODNJI POGLEDI NA POMEN PRIZNANJA

Do sredine osemnajstega stoletja priznanje ni imelo posebnega mesta v pravu narodov. Razlog za to najdemo v neodvisnosti moči, ki je prihajala iz specifične teritorialne enote, saj za svoj obstoj ni potrebovala priznanja od drugih držav ali princev (Crawford 2006, 12). Pufendorfovo mnenje zelo lepo opiše stanje, preden je priznanje dobilo odločilen pomen za obstoj države v mednarodni skupnosti. Kralju nikoli ni bilo treba nikomur dokazovati svoje suverenosti zunaj svojega kraljestva, torej ni potreboval soglasja in dovoljenja od drugih kraljev ali držav. Imel je vso pravico obnašati se kot kralj in je moral biti sprejet kot tak, vsekakor pa bi škodovalo suverenosti kralja, če bi kdo drug dvomil v njegov položaj (Pufendorf v Crawford 2006, 12).

Proti koncu osemnajstega stoletja Alexandrowitzc pravi, da priznanju ni uspelo najti posebnega mesta v delih klasičnih piscev, naj so to bili naturalisti ali pa zgodnji pozitivisti. Sčasoma, ko so začeli globlje razmišljati o priznanju, je to bilo v kontekstu priznanj monarhov, še posebej izvoljenih monarhov, torej v kontekstu priznanja vlade (Alexandrowitzc v Crawford 2006, 12). Von Steck in Martens sta ugotovila, da priznanje tretjih držav v primeru odcepitve pomeni ilegalno intervencijo ali pa je nepotrebno, medtem ko Crawford poudarja, da v primeru, da smatramo suverenost države kot dokončno pravo

narodov, ni nikakršne potrebe po priznanju od tujih držav; seveda je priznanje koristno, čeprav je *de facto* obstoj suverenosti zadosten (Von Steck in Martens v Crawford 2006, 12).

4.1.1 POZITIVIZEM IN PRIZNANJE

Izhodišče pravnopozitivističnega pojmovanja je, da proučuje pravo kot pozitivno pravo, to je kot pravo, ki dejansko obstaja in velja. Pravo obravnava kot dejstvo, ki ga je mogoče empirično preveriti in ga nato opisati, razložiti, razčleniti in ugotavljati povezave. Zavrača metafizični pristop k obravnavanju prava in glede na to se pozitivno pravo ostro loči od naravnega prava. Austin tako v svojem delu *Austinova imperativna teorija* izhaja iz tega, da je pravo skupek pravil, ki jih kot splošne zapovedi izdaja suverena politična oblast (Pavčnik 2007, 658). Pozitivistična teorija pravi, da obveznost upoštevanja mednarodnega prava izvira iz privolitve posameznih držav. Če nova država postane subjekt mednarodnega prava, mora sprejeti nove obveznosti (Crawford 2006, 13).

Oppenahaim v svojem delu *Mednarodno pravo* (1957) meni, da je mednarodno pravo tisto pravo, ki obstaja med civiliziranimi narodi. Članice družbe, katere pravo je mednarodno pravo, so bile evropske države, ki so bile vpletene v to družbo od petnajstega stoletja naprej, in druge države, ki so postopoma postale članice DN, ZDA in Turčija. Torej je pravo narodov skupno soglasje civiliziranih držav, sama državnost pa v tistem času ni implicirala članstva v družini narodov. Države, ki so bile prvotne članice prava narodov, so to postale postopoma s pomočjo običajev in pogodb ali pa so bile priznane od drugih že obstoječih članic. Države kot take niso nujno postale članice skupnosti narodov. Priznanje, naj je to bilo implicirano ali izraženo, jim je omogočilo, da so postale članice in se zavezale, da bodo spoštovale mednarodno pravo. Države, ki niso bile sprejete v mednarodno skupnost, niso bile obvezane po mednarodnem pravu ter prav tako niso bile sprejete med "civilizirane narode", tako je bilo z državami Afrike in Kitajsko. Posamezniki in skupine niso bili subjekti mednarodnega prava ter tudi niso imeli pravic po mednarodnem pravu, saj kot pravi Oppenahaim, je pravo držav zasnovano na skupnem soglasju posameznih držav, in ne posameznikov kot človeških bitij. Torej so države kot take bile edini subjekt mednarodnega prava. Obvezujoča sila mednarodnega prava je izhajala iz procesa priznanja in sprejetja. Nove države, ki so nastale in bile sprejete v mednarodno skupnost, so postale subjekt pravil mednarodnega prava. Po drugi strani pa nam mednarodno pravo ne pove, da država ne obstaja, dokler ni priznana, ampak

samo jasno pove, da je pred njenim priznanjem ne upošteva. Samo skozi akt priznanja torej država postane mednarodna osebnost in subjekt mednarodnega prava (Oppenheim v Crawford 2006, 14-15).

Prav tako mednarodno pravo ne opredeljuje, kako je entiteta postala država. Glavni pomen je imelo priznanje, kot vstop v "civilizirano skupnost", neke vrste pravni krst ter posledično sprejetje pravic in dolžnosti po mednarodnem pravu. Nepriznane entitete niso bile zavezane mednarodnemu pravu, prav tako jih skupnost priznanih držav ni sprejela kot priznane. Kako je določena država prišla do teritorija ter kakšne pravice in obveznosti je država imela, preden je bila priznana, nima nikakršnega pomena za mednarodno pravo; to je predmet dejstva, in ne prava. Torej je nastanek države predmet dejstva, in ne prava. Je pa priznanje predmet prava in s pomočjo njega države postanejo članice družine narodov in subjekti mednarodnega prava. Ko je priznanje dano, postane nova država in posledično njen teritorij subjekt mednarodnega prava (Crawford 2006, 16).

V kasnejši izdaji Mednarodnega prava je Oppenheim nekoliko preoblikoval svoje mnenje glede teritorija novonastale države. Pravi, da teritorij nove države ni razložljiv v odnosih do tradicionalnega "modela" pridobitve ozemlja. Teritorij nove države ima več opraviti s priznanjem, saj je takoj, ko je priznanje dano, novi teritorij priznan kot teritorij subjekta mednarodnega prava, čeprav se pojavlja vprašanje odcepitve in legalne zgodovine teritorija, kar lahko vključuje specifične meje ali natančen obseg teritorija, ki je dvomljiv in sporen (Oppenheim v Crawford 2006, 16).

4.2 PRIZNANJE DRŽAVE PO MODERNEM MEDNARODNEM PRAVU

V začetku devetnajstega stoletja lahko vidimo, da je praksa priznanja bila osredotočena na akt priznanja kot tak. Ukvarjala se je z njegovimi pravnimi učinki. Ni pa se osredotočila na pravila, ki so določevala status teritorialno vladne enote. Pod vplivom konstitutivne teorije se teh pravil ne moremo izogniti (Crawford 2006, 19). Pravni vidik glede priznanja držav je vpet v doktrinarni spor med deklarativno in konstitutivno teorijo.

Po tradicionalni mednarodni pravni teoriji mora entiteta, ki želi biti priznana kot država, mora najprej izpolnjevati štiri kriterije državnosti. Medtem ko so ti pogoji jasno določeni in

vsesplošno sprejeti, pa ni tako jasno, kdo v mednarodni skupnosti določi, če so ti pogoji tudi doseženi. Eni pravijo, da entiteta postane *ipso facto* država takrat, ko so ti pogoji doseženi, ne glede na to, kaj pravijo druge države. To stališče zastopa deklarativna teorija priznanja. Nasprotniki deklarativne teorije pa pravijo, da entiteta postane država takrat, ko se druge države odločijo, da so bili kriteriji izpolnjeni in tej državi dodelijo priznanje ter tako država tudi dejansko nastane¹²(Murphy 1999, 548).

Murphy (1999, 545) postavlja tezo, da je prvi in najbolj osnoven element odnosov med državami priznanje države v mednarodni skupnosti. Saj samo takrat, ko je država priznana, lahko stopi v odnose z drugimi državami iz mednarodne skupnosti. V pravnem vidiku pa se pojavi vprašanje, kdaj nova država postane subjekt mednarodnega prava ter posledično upravičenec vseh pravic in dolžnosti glede na mednarodno pravo. Na to vprašanje poskušata odgovoriti dve različni teoriji, konstitutivna in deklarativna teorija (Bučar 1997, 76).

4.3 KONSTITUTIVNA TEORIJA

Konstitutivna teorija trdi, da je priznanje ključni kriterij državnosti. Njeni zagovorniki so bili Oppenheim, Lauterpacht, Kelsen in Patel. Lauterpacht v svojem delu Priznanje (Lauterpacht v Crawford 2006, 20) jasno opredeli svojo pozicijo, zakaj je zagovornik konstitutivne teorije. Pravi, da mednarodna osebnost nastajajoče države ne more biti avtomatična, saj mora obstajati nekdo, ki opravlja funkcijo, da nastajajoči državi dodeli to osebnost. V današnjem mednarodnem sistemu to nalogo opravljajo države samostojno ali pa kolektivno.

Drugi velik zagovornik konstitutivne teorije Oppenheim (1957, 125) pa pravi, da država je in postane mednarodnopravni subjekt izključno z aktom priznanja. Tudi Anzilotti in Kelsen kot zagovornika konstitutivne teorije pravita, da država ali vlada ne obstaja po mednarodnem pravu, dokler ni priznana. Priznanje ima konstitutiven vpliv v pomenu nastanka vlade ali države. To pomeni, da entiteta ni država po mednarodnem pravu, dokler ni dobila priznanja od drugih držav (Anzilotti in Kelsen v Malanczuk 1997, 83).

¹² Tukaj je še potrebno poudariti, da teoretiki, ki zagovarjajo deklarativno teorijo se ne zanimajo toliko za prakso priznanja v mednarodni skupnosti, ampak zagovarjajo stališče, da morajo v državi obstajati demokratične institucije (Murphy 1999, 548).

Poznamo dva močna argumenta, ki nasprotujeta konstitutivnemu stališču. Prvi argument pravi, če je priznanje države dokončno, potem si je težko zamisliti nezakonito priznanje ali celo neveljavno ali prazno. Tudi sam Lauterpacht je podpiral možnost neveljavnega akta priznanja, ampak v tem primeru mora državnost biti neodvisna od akta priznanja, potemtakem je to zanikanje konstitutivnega stališča (Crawford 2006, 21).

Drugi argument povezuje konstitutivno stališče z relativizmom. Kelson izpostavi, da ima obstanek pravne države relativni karakter. Torej po njegovem mnenju pravna država obstaja samo v odnosu do druge države in tukaj ni nikakršnega absolutnega obstoja (Kelsen v Crawford 2006, 21).

Medtem ko Lauterpacht sprejema relativnost priznanja pri konstitutivnem stališču, se sprašuje, če je potemtakem konstitutivna teorija sploh ustrezna glede na to, da je dovezeta za vsa ta stališča. Oblikoval je vmesno stališče ter konstitutivnemu stališču dodal misel, da imajo druge države obveznost priznati entiteto, ki izpolnjuje kriterije, potrebne za nastanek države (Lauterpacht v Malanczuk 1997, 83; Crawford 2006, 21).

Bučar (1997, 76) se prav tako naveže na doktrino Lauterpachta, ki zagovarja stališče, da je priznanje entitete, katera izpolnjuje vse pravne kriterije državnosti, dolžnost drugih držav mednarodne skupnosti. Lauterpachtova doktrina ni nikoli bila splošno sprejeta. Države so rajši vztrajale pri svoji diskrecijski moči dodeljevanja ali zadržanja priznanja. Bučar si tukaj zastavi vprašanje, če je potem priznanje sploh pomembno za državo, saj je splošno znano, da je obstoj države stvar dejstva in ne prava.

Green dodaja svoje stališče, da država ne more biti subjekt mednarodnega prava, če ni priznana vsaj od ene države. Sprašuje se, od kod si jemlje posamezna država to pravico, da spreminja pravni položaj z izoliranim in nemoralnim aktom priznanja (Green v Crawford 2006, 22). Tudi Shaw (2008, 146) je zagovornik konstitutivne teorije. Trdi, da pravzaprav akt priznanja od druge države ustvari novo državo ter posledično dodeli državi pravno osebnost. Slabost teorije je, da nepriznana država ne postane subjekt mednarodnega prava, zato je posledično prosta vseh omejitev, ki veljajo v mednarodni skupnosti. Drugi problem, ki se pojavi pri tej teoriji, je priznanje samo od nekaterih držav. V tem primeru ni znano, če je novonastala država postala subjekt mednarodnega prava z vsemi svojimi pravicami in obveznostmi.

4.4 DEKLARATIVNA TEORIJA

Nasprotje konstitutivni teoriji je deklarativna teorija, ki pravi, da priznanje nima pravnega vpliva, saj je obstoj države ali vlade dejstvo. Priznanje je zgolj potrdilo dejstev. Ko država izpolni pogoje, ki so potrebni za nastanek države, postane država z vsemi mednarodnimi pravicami in dolžnostmi. Druge države so zavezane, da jo kot tako sprejmejo (Malanczuk 1997, 83). Ta teorija trdi, da je odvisno od drugih držav, če določena entiteta izpolnjuje kriterije državnosti. Ob strani pa pusti nerešeno vprašanje, kdo je tisti, ki odloči, da entiteta izpolnjuje kriterije državnosti (Malanczuk 1997, 84-85).

Hall meni, da države vladajo mednarodnemu pravu ter da so kot skupnosti izpostavljene pravu od tistega trenutka naprej, ko postanejo države (Hall v Brownlie 2006, 87). Brownlie je mnenja, da je priznanje kot javni akt države tudi politični akt in v njem ni pravne obveznosti (Brownlie v Crawford 2006, 25).

Deklarativna teorija opredeljuje akt priznanja kot sprejetje že obstoječega stanja. Priznanje je torej zgolj sprejetje novonastale države kot že obstoječega dejstva. Temeljni pomen teorije je v tem, da nepriznana država ne more imeti pravic in obveznosti po mednarodnem pravu. Dejanska praksa priznanja pa se nahaja nekje vmes, in sicer pravi, da priznanje ene države od druge pomeni, da je država izpolnila vse kriterije za nastanek države, ki so zahtevani po mednarodnem pravu. Seveda je priznanje izjemni politični akt, kar je razvidno tudi iz prakse (Shaw 2008, 446).

Shaw (2008, 447) trdi, da je priznanje konstitutivno v političnem smislu, saj zaznamuje novo entiteto kot državo znotraj politične skupnosti in je dokaz sprejetja političnega statusa nove entitete kot države v družini narodov. Seveda pa to ne implicira, da je akt priznanja pravno konstitutiven zaradi tega, ker pravice in dolžnosti ne nastanejo kot rezultat priznanja.

4.5 PRIZNANJE DRŽAVE

Dodelitev priznanja nam pove, da je entiteta izpolnila kriterije državnosti po mednarodnem pravu. Ko nastane nova država, so druge države soočene z vprašanjem, ali novo državo priznati ali pa ne. Akt priznanja pomeni, da je država postala nov član mednarodne skupnosti.

Prvi primer priznanja države je bilo priznanje Španije leta 1648 s strani Združene Nizozemske, ki je razglasila neodvisnost leta 1581. Drugi znani primer je priznanje ZDA, ki je sprožilo spor med Francijo in Veliko Britanijo. Velika Britanija je takrat zavzela stališče, da teritorija nikoli ne moreš ustanoviti s pomočjo revolucije ali vojne ali brez priznanja tujega suverena. Stališče Francije je bilo osnovano na doktrini efektivnosti, kar je bil pozneje sprejet princip glede priznanja držav v devetnajstem stoletju (Malanczuk 1997, 82-83).

Jennings in Watts (1992, 130-3) pravita, da je obstoj države kot pravne organizacije določen z notranjim državnim ustavnim redom. Dodelitev priznanja od že obstoječih držav pa nam pove, da novonastala država izpolnjuje kriterije državnosti po mednarodnem pravu. Priznanje kot tako je deklarativno obstoječe dejstvo in konstitutivno v njeni naravi, saj nova država začne uživati mednarodne pravice in dolžnosti od priznane skupnosti.

Shaw (2008, 447-8) iz prakse priznanja vidi, da je le-ta neenotna in da prav tako ne preferira deklarativnega vidika. Naveže se na Listino organizacije ameriških držav z leta 1948, ki navaja, da je priznanje fundamentalna pravica in dolžnost držav, da politični obstoj države ni odvisen od priznanja drugih držav. Preden je država priznana s strani mednarodne skupnosti, ima pravico braniti svojo integriteto in neodvisnost.

Arbitražna komisija Mirovne konference o Jugoslaviji je izjavila, da je obstoj ali izginotje države pravzaprav vprašanje dejstva ter da so učinki priznanja od drugih držav samo deklarativni. Iz mnenja št. 8 lahko razberemo, da je priznanje konstitutivno, saj ima priznanje države od drugih držav samo deklarativno veljavo. Priznanje s članstvom v mednarodnih organizacijah nam da vedeti, da je politična entiteta priznana in da ima to za posledico določene pravice in dolžnosti pod mednarodnim pravom (Shaw 2008, 448-449). V okviru Mirovne konference o Jugoslaviji so ministri ES za zunanje zadeve dosegli skupno stališče in sprejeli Deklaracijo o smernicah glede priznanja novih držav v Vzhodni Evropi in Sovjetski zvezi¹³, ki je narekovala dodatne kriterije, ki so potrebni za priznanje. Da bi novonastale države bile sprejete, so morale spoštovati Ustanovno listino OZN ter podpisati Helsinško sklepno listino o varnosti in sodelovanju v Evropi¹⁴ in Pariško listino¹⁵. Deklaracija je

¹³ Deklaracija o smernicah glede priznanja novih držav v Vzhodni Evropi in Sovjetski zvezi – *Declaration on the Guidelines on the Recognition of New States in Eastern Europe and in the Soviet Union*. 1991. Sprejeta 16. decembra (Türk 1993, 73).

¹⁴ Helsinška sklepna listina – *Helsinki Final Act*. 1975. Podpisana 1. avgusta.

¹⁵ Pariška listina - *Charter of Paris for a New Europe*. 1990. Podpisana 21. novembra v Parizu.

zahtevala zagotavljanje pravice etničnim in nacionalnim skupinam ter manjšinam, spoštovanje mej, katere se sicer lahko spremenijo, ampak samo z mirnimi sredstvi, ter sprejetje obveznosti o razoroževanju ter urejanje konfliktov na miren način (Warbrick 1992, 477; Kajnc 2008, 140).

To so bili pogoji, ki jih je zastavila Evropska skupnost. Pozvala je republike, željne odcepitve od SFRJ, da podajo izjavo o neodvisnosti do 23. decembra 1992, če želijo biti priznane. Izjavo o neodvisnosti so podale Slovenija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina ter Makedonija. Grki so se prvi odzvali na prošnje za priznanje bivših republik Jugoslavije, saj se jim je zdelo sporno ime Makedonija, ker se tako imenuje njihova pokrajina. Prva izmed držav, ki je priznala Slovenijo in Hrvaško, je bila Nemčija (Warbrick 1992, 477).

Banditerjeva komisija je pregledala prijave in ugotovila, da Slovenija izpolnjuje vse kriterije, Hrvaška prav tako, razen problema zagotavljanja pravic manjšinam, ter v primeru Bosne in Hercegovine navedla pomisleke glede izvedbe referendumu o neodvisnosti in dejanske želje ljudi po samostojnosti. Pomisleke je imela tudi glede Makedonije, saj je temu imenu nasprotovala Grčija z razlogom, da se točno tako imenuje njihova pokrajina. Tudi Kosovo je oddalo izjavo o neodvisnosti, a je bilo zavrnjeno, saj ni izpolnjevalo osnovnega pogoja državnosti, ni imelo kontrole nad svojim teritorijem (Warbrick 1992, 439-40). Kar se tiče priznanja bivših republik Jugoslavije, je Evropska skupnost sledila skupni politiki priznanja ter se poslužila uporabe deklaratornega vidika priznanja in vzela izpolnitev kriterijev državnosti kot dejstvo za nastanek države (Warbrick 1993, 433-4).

Lauterpacht trdi, da ko so enkrat pogoji državnosti določeni po mednarodnem pravu in jih entiteta, ki hoče postati država, izpolnjuje, potem je dolžnost že obstoječih držav, da tej novo nastali državi dodelijo priznanje. Ker po mednarodnem pravu ni centralne avtoritete, da bi odobrila pravno osebnost entitetam, ki težijo k neodvisnosti, je ta funkcija dodeljena državam. Torej je ta operacija dodeljevanja priznanja po Lauterpachtu deklarativna v smislu določenih dejstev (entiteta mora izpolnjevati kriterije državnosti) ter je konstitutivna v smislu, da je entiteta sprejeta kot država, ki poseduje pravice in dolžnosti, ki izhajajo iz državnosti. Slabost Lauterpachtove doktrine je, da zanemari politični vidik te funkcije priznanja, saj je v veliko primerih priznanje dodeljeno na podlagi političnega odobravanja ali neodobravanja. Torej če bi države sprejele Lauterpachtovo doktrino, bi bile obvezane v primeru, ko entiteta izpolnjuje kriterije državnosti, tej entiteti dodeliti priznanje (Lauterpacht v Shaw 2008, 448-50).

Novonastala država težko preživi brez priznanja, saj je akt priznanja nujnega in odločilnega pomena za državo. Država lahko nastane, ampak brez priznanja je njeno preživetje precej nemogoče, saj brez priznanja ne more postati članica mednarodnih organizacij, sklepati mednarodnih pogodb itd. Vseeno pa se zdi, da mednarodno pravo vztraja, da je obstoj ali izginotje države vprašanje dejstva, ter da so učinki priznanja deklaratorni. Vsekakor pa bi bilo boljše, če bi podpirali mnenje, da je v primeru priznanja malih držav načeloma priznanje deklaratorno, ampak v praksi konstitutivno (Bučar 1997, 77).

4.6 PRIZNANJE VLADE

Jenning in Watts (1992, 146) pravita, da je priznanje nove vlade pomembno, vendar pa ne smemo priznanja nove vlade mešati s priznanjem države. Čeprav določena država ne prizna novega vodjo države, še ne pomeni, da ne prizna obstoja države. Države velikokrat uporabljajo priznanje kot inštrument politike. Eden izmed takih primerov so ZDA, ki uporabljajo priznanje kot znak odobravanja ali neodobravanja določenega režima, kot je to bilo razvidno iz Tinocovega režima na Kostariki¹⁶ (Malanczuk 1997, 82).

Velika Britanija za razliko od ZDA po navadi prizna vse vlade, ki imajo kontrolo nad svojim teritorijem in ne uporablja politike odobravanja oz. neodobravanja vlade. Danes velja doktrina učinkovite kontrole, vsekakor pa ni edina doktrina, ki se je navezovala na priznanje vlad. Ena izmed takih je bila Tobarjeva doktrina ali doktrina legitimnosti, ki je bila osnovana na dejstvu, da vlade, ki so prišle na oblast na podlagi sprememb ustave, ne smejo biti priznane, dokler jih ne prizna lastno ljudstvo. To doktrino so posebej uporabljale ZDA v odnosu do srednje Amerike in tako varovale stabilnost ob Panamskem kanalu (Shaw 1997, 305-6).

Druge države so sprejele Estradino doktrino, ki je temeljila na avtomatskem priznanju vlad, ne glede na okoliščine, v katerih je vlada nastala (Shaw 1997, 306). To pomeni, da je menjava vlade v državi pravno notranja stvar, usklajenost z državno ustavo pa ne zadeva

¹⁶ Tinoco je bil diktator Kostarike. V času vladanja je dodelil britanskim firmam koncesije, ko pa se je upokojil je Kostarika razglasila te koncesije za neveljavne. Velika Britanija je protestirala zoper to odločitev in državam ni preostalo drugega, kot da se odločita za arbitražo. Arbiter je odločil v prid Velike Britanije. Odločitev je utemeljil na dejstvu, da je v času Tinocovega režima vlada Kostarike bila učinkovita ter so posledično njena dejanja zavezujoča. Dejstvo, da režim ni priznalo kar nekaj držav, vključno z Veliko Britanijo, ni igralo odločilne vloge pri odločitvi arbitraže (Malanczuk 1997, 82).

mednarodnega prava ali drugih držav. Na prvi pogled naj bi Estradina doktrina ukinila sistem priznanja vlad, ampak je v praksi samo nadomestila nedoločeno izraženo priznanje. Seveda je večina držav, ki je sprejela to doktrino, slej ko prej oznanila priznanje tujim vladam, z namenom njihove podpore (Malanczuk 1997, 86-8).

4.7 DE JURE IN DE FACTO PRIZNANJE

Shaw (2008, 460) *de facto* priznanje opredeli takrat, kadar obstajajo določeni dvomi glede sposobnosti nove vlade, medtem ko *de jure* priznanje po navadi sledi takrat, ko že obstoječa država sprejme učinkovito vlado v novonastali državi. Kelsen (2006, 227-6) meni, da je splošno znano, da je *de jure* priznanje končno, medtem ko je *de facto* priznanje samo začasno in ga lahko umaknemo. Razlikovanje med *de facto* in *de jure* priznanjem ima pomen v kontekstu političnega priznanja, medtem ko v kontekstu pravnega priznanja nima velikega pomena.

Po mnenju Brownliea (2006, 91) razlika med *de jure* in *de facto* priznanjem ponavadi nastane v primeru vlade. *De facto* priznanje vlade je ponavadi striktno osnovano na političnih presojah. Priznanje *de facto* vlade na mednarodni ravni pomeni nenaklonjeno ali previdno sprejetje učinkovite vlade, ki je bila pravna osnova po pogojih mednarodnega prava. Po drugi strani pa nam takšno priznanje pove, da obstajajo določeni pomisleki glede sposobnosti vlade. Ne smemo pa zanemariti dejstva, da *de facto* priznanje ne zadošča na državnih in mednarodnih sodiščih, saj dokazi nimajo tako močne podlage kot tisti od učinkovite vlade, ki je priznana kot *de jure*. Razlika se pojavi izključno v političnem kontekstu priznanja vlad. Včasih pravijo, da je *de jure* priznanje nepreklicno oz. dokončno, medtem ko je *de facto* priznanje možno umakniti. V političnem smislu je priznanje katerekoli vrste možno umakniti, medtem ko ga v pravnem pomenu ne moremo ukiniti, razen če okoliščine opravičujejo to dejanje.

Jennings in Watts (1992, 154-5) trdita, da obstaja razlika med *de jure* in *de facto* priznanjem vlade v tem, da *de jure* priznanje izraža polno obliko priznanja, medtem ko *de facto* priznanje izraža samo neko stopnjo priznanja. Torej je *de facto* priznanje dodeljeno takrat, kadar je nova država neodvisna in vodi učinkovit nadzor nad svojo državo, vendar pa ni

poskrbela za zadostno količino stabilnosti ali pa ne izpolnjuje drugih zahtev za priznanje (po prvi svetovni vojni so bile Finska, Litva in Latvija priznane kot *de facto* države)¹⁷.

4.8 OBVEZNOST PRIZNANJA IN NJEGOVE POSLEDICE

Sprašujemo se, ali je priznanje nove države dolžnost že obstoječe države. Lauterpacht in Guggenheim sta mnenja, da je priznanje konstitutivno, vendar navajata, da obstaja pravna obveznost za priznanje. Njuno stališče je bilo velikokrat kritizirano, saj nima nobene povezave s prakso držav, torej je nedosledno in blizu deklarativnemu stališču. Diskusije o Lauterpachtovem stališču vedno privedejo do določenih nejasnosti med kritiki. Brownlie pravi, da je priznanje javni akt države, ki je možni in političen, ni pa pravna dolžnost države. Entiteta, ki ima oznako državnosti, postavlja druge države v pravno tveganje, v kolikor zanemarijo osnovne obveznosti, ki veljajo med državami in ne izrečejo svojega mnenja o entiteti, ki se poteguje za sprejem v mednarodno skupnost (Lauterpacht, Guggenheim v Brownlie 2006, 89).

Država lahko novi entiteti izreče *de jure* priznanje, *de facto* priznanje, diplomatsko priznanje ali formalno priznanje. Brownlie (2006, 89) pravi, da ima priznanje lahko dve pravni funkciji. Prva je določba državnosti, ki ima ključen pomen pred tribunalom. Druga pravna funkcija, ki si jo država pridobi z aktom priznanja, pa je pogoj za ustanovitev formalnih ter bilateralnih odnosov, vključno z diplomatskimi odnosi, ter sklepanje pogodb. Degan zato (2000, 280) meni, da države ne morejo biti prisiljene v priznanje neke nove države, saj je priznanje diskrecijska pravica vsake države, ki ga podeljuje, in je kot tako neobvezujoča politična odločitev.

4.9 NEPRIZNANJE DRŽAVE IN NJENE POSLEDICE

Po Jenningsu in Wattsu (1992, 183) priznanje ne bo dodeljeno državi, ki ne izpolnjuje kriterijev za priznanje, in v primeru, ko država akt priznanja razume kot izključno politično

¹⁷ Nekateri razlikujejo priznanje *de jure* in *de facto*, medtem ko Degan (2000, 281) govori, da izraz *de facto* uporabljamo samo za priznanje vlad in da *de facto* priznanje države ni pogosto v mednarodni skupnosti, saj po njegovem mnenju država obstaja ali pa ne obstaja.

motivirano dejanje, ter v primeru, da je politična entiteta nastala v nasprotju z mednarodnim pravom. Nep priznanje kot tako nima vpliva na državo samo po sebi (vlado, teritorij ter zakone), vpliva pa na njeno mednarodno pozicijo ter izvajanje pravic in dolžnosti v mednarodni skupnosti. Prav tako nep priznanje ne vpliva na obstoj države, vpliva pa na sposobnost opravljanja tistih mednarodnih aktov, ki zahtevajo aktivnost vlade. Država, ki ni priznana, ne bo obravnavana kot država, torej ne bo imela statusa subjekta mednarodnega prava, ne bo mogla sklepati pogodb ter pošiljati in sprejemati odposlancev diplomatskega karakterja (Jennings in Watts 1992, 186-7, 198).

Čeprav določena politična entiteta izpolnjuje vse splošno sprejete kriterije, ji včasih nekatere države še vedno ne bodo dodelile priznanja, saj je to neka vrsta sankcije, ki se izraža kot nasprotovanje obstoju te države (Blix v Vuerich 2007, 31). Shaw (2008, 449) preprosto meni, da bo nep priznanje nove države od obsežne večine obstoječih držav podalo mnenje v mednarodni skupnosti, da ta entiteta ne izpolnjuje potrebnih kriterijev za državnost.

Nep priznanje države lahko privede do prekinitve telekomunikacij ter prekinitev mednarodnega zračnega, pomorskega, cestnega in železniškega prometa. Posamezniki ne morejo potovati v tujino, ker tam ne uživajo zaščite. Državna valuta morda ne bo priznana, centralna banka stare države pa lahko prepreči tujim bankam, da zaprejo vse račune. Država sicer lahko nastane, vendar zaradi narave razvitih gospodarstev ne bo mogla preživeti brez mednarodnega priznanja, saj je priznanje vitalnega in ključnega pomena za državo (Bučar 1997, 77).

4.10 IZRAŽENO IN IMPLICIRANO PRIZNANJE

Priznanje je stvar namena in je lahko izraženo ali implicirano. Jennings in Watts (1992, 169-75) pravita, da je izraženo priznanje prikazano z oznanilom ali deklaracijo, ki jasno izraža priznanje. Implicirano priznanje je razvidno skozi zunanjo politiko države oziroma dejanja, ki se ne nanašajo direktno na priznanje, ampak dajo vedeti, da ga odobravajo. Vsako priznanje je stvar namena, naj bo to odobreno ali neodobreno, in ima pravne posledice. O impliciranem dejanju lahko govorimo takrat, kadar pride do sklenitve bilateralne pogodbe, formalne navezave diplomatskih odnosov, uradnega dovoljenje za delovanje konzula ter glasovanje za članstvo v OZN. Ne moremo pa govoriti o impliciranem priznanju v primeru skupnega sodelovanja na mednarodnih konferencah, sklepanja multilateralnih pogodb, ustanavljanja

predstavniških uradov, izmenjave obiskov na visoki ravni ali sprejema v določeno mednarodno organizacijo, na primer v OZN. Lauterpacht preprosto sklepa, da implicirano priznanje velja v primeru, ko je sklenjena bilateralna pogodba med dvema državama, torej ko gre za začetek diplomatskih odnosov in uradno dovoljenje konzularnih služb (Lauterpacht v Brownlie 2006, 93).

4.11 RETROAKTIVNOST PRIZNANJA

Kelsen trdi, da po mednarodnem pravu obstaja možnost retroaktivnosti in da ni nobenega razloga, da to ne bi veljalo za akt priznanja (Kelsen 2006, 226). Jennings in Watts (1992, 161) menita, da je priznanje, pa naj bo to *de facto* ali *de jure*, retroaktivno v smislu, da sodišča vzamejo dejanja novonastale države kot veljavna. Retroaktivnost priznanja, za katero se je pokazalo, da ni direktne mednarodne avtoritete, je prej pravilo prikladnosti, kot pa pravilo načela. Degan (2000, 281) meni, da je priznanje vedno končno in deluje retroaktivno od samega nastanka priznane države.

4.12 UMİK PRIZNANJA

Umik priznanja se lahko izvrši kot dejanje, naslovljeno na avtoriteto, od katere se odmika ali preko izjave za javnost. Jennings in Watts (1992, 176-177) menita, da o umiku priznanja lahko govorimo samo v primeru *de jure* in ne *de facto* priznanja. Brownlie (2003, 91) je ravno nasprotnega mnenja, da *de jure* priznanja ni mogoče umakniti, medtem ko *de facto* priznanje lahko umaknemo. S političnega stališča lahko vedno umaknemo kakršnokoli priznanje, medtem ko pravnega priznanja ne moremo umakniti, razen v primeru utemeljenih okoliščin. Shaw (2008, 466) se približa obema avtorjema in trdi, da je *de facto* priznanje možno umakniti, medtem ko je umik *de jure* priznanja možen, ampak znatno težji.

4.13 POLITIČNO IN PRAVNO PRIZNANJE

Mednarodno pravo je sestavljeno iz generalnih norm in lahko poda samo pravno dejstvo, da država obstaja. Nato se pojavlja vprašanje, kako država, potem ko je pravno dejstvo

določeno, dejansko obstaja. Po mednarodnem pravu obstoj države določa priznanje. Pristojne za ugotavljanje tega dejstva so vlade drugih držav, ki z akti to uresničijo, saj novonastala država pričakuje njihovo priznanje (Kelsen 2006, 221).

S pojmom priznanja se že od nekdaj pojavljajo problemi. Razloge za to lahko najdemo v tem, da velikokrat ne ločimo med političnim aktom priznanja in pravnim aktom priznanja. Kar zadeva politični akt priznanja, nam to priznanje da vedeti, da država želi vstopiti v politične odnose z novo nastalo državo. Politično priznanje države je akt, ki odraža samovoljno odločitev o priznanju določene države. Priznanje je lahko storjeno z enostransko izjavo, dvostransko transakcijo ali pa zgolj z izmenjavo not med vladama. Politično priznanje je lahko pogojno ali brezpogojno ter nima nikakršnega pravnega učinka, saj nima konstitutivnega vpliva na priznano državo. Izrek političnega priznanja že predpostavlja obstoj pravne države, ki se priznava. Potemtakem bi lahko sklepali, da je politični akt, ki nima nikakršnih pravnih posledic, karakteriziran kot deklarativni (Kelsen 2006, 222-3).

Povsem drugačen od političnega akta je pravni akt. Ko država prizna določeno skupnost kot državo v pravnem pomenu, to pomeni, da je skupnost postala država v smislu mednarodnega prava. Prav tako nam mednarodno pravo pravi, da je priznanje kot pravni akt nujno. Država ne krši mednarodnega prava, če se odloči, da novonastale države ne bo priznala, medtem ko krši mednarodno pravo, če prizna državo, ki ne izpolnjuje vseh zahtev mednarodnega prava. Države v pravnem pomenu obstajajo kot subjekti mednarodnega prava samo v odnosu do drugih držav na osnovi vzajemnega priznanja. Država lahko ne prizna novonastale države, če je ta država nastala kot posledica odcepitve od tretje države na podlagi kršenja mednarodnega prava (Kelsen 2006, 223-5). Bučar (1997, 76) trdi, da je priznanje držav opisano kot politični in pravni akt, s katerim država ali pa skupina držav prizna obstoj druge države. Čeprav je v realnosti priznanje politični akt, osnovan na političnih ugotovitvah, ki so izražene v pravni obliki.

4.14 PRAKSA PRIZNANJA

Rich (1993, 36) pravi, da na podlagi prakse lahko vidimo, da je priznanje danes bolj diskrecijski pravni akt, kot pa je to bilo le nekaj časa nazaj. Pred letom 1992, torej pred

razpadom Jugoslavije in Sovjetske zveze, je vladala relativno konstantna državna praksa glede priznanja.

Najbolj zanimiva in pomembna praksa, ki se je zgodila glede priznanja držav, je bil razpad Sovjetske zveze in Jugoslavije (Murphy 1999, 557). V SFRJ je bilo zapisano, da imajo vsi narodi pravico do samoodločbe, vključno z odcepitvijo, toda ta pravica je bila omejena, saj v ustavi ni obstajal noben mehanizem, ki bi dejansko dovoljeval odcepitev (Rich 1993, 38).

Rich (1993, 62-3) je leta 1993 menil, da za entitete na območju bivše SFRJ, ki so iskale priznanje (Kosovo, Srbska in Hrvaška območja v Bosni in Hercegovini ter srbska entiteta na Hrvaškem) niso bili pomembni kriteriji državnosti, ker niso izpolnjevale pravil, ki jih je objavila ES. Priznanje teh entitet kot države bi posledično vzpodbudilo druge entitete v mednarodni skupnosti, ki prav tako hrepenijo po neodvisnosti in priznanju. Ugotavlja, da je vprašanje priznanja držav postala tako stvar politične narave kot rezultat prakse ob razpadu ZSSR in SFRJ.

5 SECESIJA IN MEDNARODNO PRAVO

5.1 SECESIJA ALI ODCEPITEV KOT METODA NASTANKA DRŽAV

Do leta 1914 je bila secesija ena izmed najbolj pogostih metod nastanka držav. Med obdobjem od leta 1776 in do leta 1900 je bila pomembna ameriška vojna za neodvisnost, revolucija v bivših španskih kolonijah ter secesija Grčije od Osmanskega imperija. Po letu 1919 so nove države nastajale z dovoljenjem bivšega suverena, kar je bila posledica dekolonizacije. Seveda so se poskusi secesije nadaljevali, še posebej z uporabo ali grožnjo sile, in to brez soglasja suverena. V primeru secesije je potrebno obravnavati načelo samoodločbe naroda, kriterij državnosti, še posebej v primeru, če je državnost zanikana od prejšnjega suverena, in kriterij neodvisnosti (Crawford 2006, 375-6).

Bartkus (1999, 10-11) pravi, da so za secesijsko krizo oziroma odcepitev potrebni štirje elementi. Prvi element je posebna skupnost, ki je manjša od države. Drugi element je geografski teritorij, na katerem bi bilo možno ustanoviti novo neodvisno državo. Tretji element je vodstveno gibanje, ki bo secesijsko potrebo skupnosti skušalo uresničiti. Četrty element je nezadovoljstvo z okoliščinami v trenutni državi. Velikokrat je ta posebna

skupnost, ki se je izoblikovala v državi, povezana z doživljanjem diskriminacije, prezirom, izkoriščanjem ali ekonomsko, politično, kulturno, jezikovno ali religijsko represijo.

Mill je mnenja, da potrditev svobode in prostosti določene skupnosti nista možni, ko država namerno združi dve ali več različnih skupnosti, od katerih ena izmed skupnosti prevladuje v mehanizmih vladanja. Vseeno pa priznava, da je odcepitev nujno potrebna za svobodo. Buchanan se še bolj osredotoči na okoliščine, ki naj bi bile vzrok za secesijo. Po njegovem mnenju do secesijske krize pride, ko so kršene osnovne človekove civilne in politične pravice, ko država zakriva diskriminacijske porazdelitve in ko je potrebna obramba edinstvene kulture skupnosti. Beran pa se strinja s političnimi filozofi, ki pravijo, da naj je secesija dovoljena, če jo želi določena skupina znotraj države. Pri tem pa še opozarja, da tudi če so pogoji za secesijo izpolnjeni, ni nujno, da samo secesijo želi matična država. Walzer združi argumente prejšnjih avtorjev, saj se strinja z Millom in Buchananom, da je odcepitev upravičena, saj naj bi nekatere skupnosti same sebi najbolje zagotavljale varnost s pomočjo suverene pristojnosti. Drugi njegov argument je, da naj bi vsak zgodovinski narod imel enake pravice, da organizira svojo skupnost po lastnih vrednotah. Njegov tretji argument pa se nanaša na prva dva in pravi, da je secesija lahko zaželena, ker bi mednarodni mir bil moten, če bi obstoj določene skupnosti bil zanikan (Mill, Buchanan, Beran v Bartkus 1999, 16-17). Prav tako je pomembno, da ločimo med separatističnim gibanjem in secesijo. Po navadi separatistična gibanja uporabljajo določeno mero nasilja, ker njihove zahteve po navadi segajo v politični spekter in zahtevajo večjo regionalno avtonomijo ali pa neposredno odcepitev (Bartkus 1999, 9).

5.2 ODCEPITEV IN PRIZNANJE

Politično priznanje secesijskih režimov je zelo pomembna in vprašljiva zadeva. Crawford (2006, 376) z odcepitvijo in priznanjem v obdobju od leta 1815 do leta 1945 povezuje tri tipe priznanja. Prvi tip priznanja po Crawfordu je priznanje državnosti, ko država prizna lokalno entiteto, ki izvaja učinkovito kontrolo nad določenim ozemljem. To je *prima facie* država. Vseeno pa se pojavlja vprašanje, če ima ta *de facto* entiteta dejansko učinkovito kontrolo nad svojim teritorijem, brez nadzora matične države. Seveda so se v preteklosti pojavljala določena nesoglasja, saj je Pufendorf trdil, da je priznanje državnosti matične države nujno za obstoj te nove države, medtem ko je Vattel trdil, da v nekaterih primerih priznanje matične

države ni nujno. Nesoglasja so se izgladila, ko so španske kolonije v Južni Ameriki razglasile neodvisnost leta 1809, ampak niso bile priznane od matične države. Kljub temu so ti secesijski režimi bili stabilni brez španske pomoči. Leta 1822 se pojavi priznanje s strani tretjih držav, saj so Kolumbijo priznale ZDA, zatem pa Velika Britanija. Na podlagi teh dogajanj je Canning razlikoval tri načine priznanja: priznanje *de facto*, ki traja, formalno priznanje kot diplomatski akt in priznanje *de jure*, ki ustvari neko oviranje pravic nekdanjih prilaščevalcev. Če poskušamo povezati Cannigana z modernimi načini priznanja, lahko rečemo, da je njegova interpretacija priznanja kot diplomatskega akta enakovredna današnjemu *de jure* priznanju, ne pa, kot je bilo predlagano, da bi bila njegova definicija *de jure* priznanja s pravico oviranja nekdanjih prilaščevalcev ozemlja enaka današnjemu *de jure* priznanju. Prav tako ni bilo nikakršnih pravnih posledic, kar se tiče tretjih držav, če so te priznale efektivno neodvisnost lokalne entitete, pa čeprav tega ni storila matična država. To stališče je še dodatno potrdil Lushington, saj je po njegovem mnenju bilo odvisno od drugih vlad ali bodo priznale pridobljeno neodvisnost kolonij (Crawford 2006, 376-8).

Drugi tip priznanja odcepitve po Crawfordu je priznanje s strani tretjih držav. Takrat je že bilo znano, da odsotnost priznanja entiteti s strani matične države ne vpliva na državnost, je pa pomembno diplomatsko priznanje tretjih držav, ki je upoštevano kot konstitutivno (Crawford 2006, 379). Tretji tip priznanja odcepitve po Crawfordu pa je priznanje vojnega stanja. To priznanje je mogoče samo v dveh primerih, in sicer takrat, kadar so po mnenju drugih držav uporniki izvolili vlado, ki je bila sposobna spoštovati zakone vojne in sprejemati posledice za svoja dejanja, ter takrat, kadar je matična država sama odkrito ravnala z uporniki kot z vojaško silo (Crawford 2006, 380-1).

5.3 ODCEPITEV IN MODERNO MEDNARODNO PRAVO

Praksa priznanja entitet kot držav v devetnajstem stoletju je bila osnovana na principu, da je odcepljen teritorij lahko priznan kot država samo, če je ta vlada efektivno nadzirala ozemlje z zadostno mero stabilnosti ter tako, da se prejšnji suveren (zelo verjetno) strinja s situacijo (Crawford 2006, 382). V začetku dvajsetega stoletja se dovoljenje za neodvisnost od prejšnjega suverena znatno zaostri, saj ne zadostuje več minimalna stopnja *de facto* kontrole. Tukaj se nam prav tako pojavlja vprašanje, če so kriteriji ostali enaki ali pa so se prav tako zaostрили (Crawford 2006, 383).

Sprva je potrebno poudariti razliko med odcepitvijo znotraj matične države in odcepitvijo enote, ki zahteva pravico do samoodločbe, še posebej na ne samo vladajočem teritoriju. Te enote, ki so zahtevale pravico do samoodločbe naroda, niso bile več tako uspešne, saj je v začetku dvajsetega stoletja mednarodno pravo okrepilo zaščito ozemeljske integritete držav (Crawford 2006, 383-4).

Če pogledamo prakso odcepitve entitet od leta 1945 naprej, vidimo, da le-ta ni bila konsistentna.¹⁸ Iz teh primerov lahko vidimo, da so želje po odcepitvi razlikujejo od primera do primera. Pomembno je, da dodamo dejstvo, da so vse te tri entitete bile prej kolonije in je njihov boj od samoodločbe do formalne neodvisnosti trajal tako dolgo, dokler prejšnji suveren ni odobril njihove neodvisnosti (Crawford 2006, 385).

Omeniti moramo še dva uspešna primera odcepitve v dvajsetem stoletju. Prvi primer je Bangladeš, ki je bil kot država sorazmerno hitro priznan od mednarodne skupnosti, s strani Pakistana pa šele leta 1974. Drugi primer, pri katerem je priznanje potekalo hitro, je primer Gvineje Bissau. Po tem ko je leta 1970 vodstvo odporniškega gibanja trdilo, da je osvobodilo celoten teritorij, je bilo vodstvo že leta 1972¹⁹ priznано kot pravno predstavništvo Gvineje Bissau in jo je v naslednjem letu priznalo 40 držav (Crawford 2006, 386).

Navedeni primeri priznanja nas privedejo do naslednjih zaključkov. Samoodločba temelji na prosti ter efektivni presoji ljudi, ki jih zadeva to ozemeljsko področje. Kjer je takšna možnost dovoljena, do problemov, povezanih s odcepitvijo, ne pride (primer Zahodne Sahare). Problemi se pojavijo takrat, ko matična država zanika možnost samoodločbe ozemlja, ki se želi odcepiti. V tem primeru deluje princip samoodločbe v prid državnosti ozemlju, ki se želi odcepiti pod pogojem, da vlada, ki nadzoruje ozemlje, ki se želi odcepiti, predstavlja ljudi tega teritorija. Ni natančno določeno, ali pride do priznanja tretjih držav takrat, ko nastane

¹⁸ Primer Indonezije: indonezijski vodja razglasi neodvisnost leta 1945, sledi vojaški in diplomatski konflikt z Nizozemsko in šele štiri leta kasneje je suverenost uradno priznana. Pomembno dejstvo, ki nas zanima je, da Indonezija ni bila čisto neodvisna pred letom 1949, je pa bila priznana njena *de facto* vlada od same Nizozemske ter nekaj drugih držav. Drugi primer je bil status Demokratične Republike Vietnam ali Severni Vietnam. Njihova deklaracija neodvisnosti leta 1945 naleti na nasprotujoče si mnenja s strani Francije, saj je bil Vietnam Francoska kolonija pod Japonsko okupacijo. Severni Vietnam je bil priznan s strani več držav in dobil nekakšno *de facto* priznanje s strani Francije. Postal je samostojna država od leta 1956 do leta 1976. Na primeru Alžirije ugotovimo, da je ta razglasila neodvisnost leta 1958 in po dolgotrajnih sovražnostih s Francijo dobila leta 1962 formalno neodvisnost (Crawford 2006, 385).

¹⁹ OZN je z Resolucijo 322 (1972) – *Resolution 322 (1972)*. 1972. 22. november. Resolucija je potrdila status Gvineje Bissau kot neodvisne države.

osvobodilno gibanje, ki nadzoruje velik del teritorija in ima podporo ljudstva ter se legitimizira kot država (primer Gvineje Bissau) (Crawford 2006, 387). Potrebno je poudariti, da avtorji ne zagovarjajo absolutno pravico do odcepitve, če bi jo, bi posledično lahko ogrozili mednarodni mir in varnost. Obstaja pa "kvalificirana" pravica do "zdravilne odcepitve" v mednarodnem pravu (Ryngaert in Griffioen 2009, 580).

5.4 ODCEPITEV IZVEN KONTEKSTA KOLONIALIZMA

Pravica do vzpostavitve suverene neodvisne države v okviru OZN velja za normalno obliko uresničevanja pravice narodov do samoodločbe. Kolonialni narodi so v procesu dekolonizacije uresničili svojo samoodločbo tako, da so izbrili politično neodvisnost ter vzpostavili suverene države. Na tak način je nastala več kot polovica sedanjih držav članic OZN. Skratka, pravica do suverene države je v dokumentih OZN vsekakor vezana na odpravo kolonializma, v njej pa ne najdemo potrdila za priznanje pravice do odcepitve, ki je seveda osnova za vzpostavitev lastne suverene države takrat, kadar gre za odcepitev države, ki je že sama suverena in neodvisna (Petrič 1984, 82).

Opozoriti je treba na dejstvo, da na tleh kolonije sploh ni mogoče govoriti o odcepitvi oz. secesiji, saj to ozemlje ni bilo nikoli del ozemlja kolonialne metropole (Petrič 1984, 83). Pred letom 1945 je bilo možno, da se je določena skupina odcepila od države in postala neodvisna s tem, ko je dosegla nadzor nad svojim teritorijem, čeprav je to dosegla z vojno. Taka odcepitev je lahko trajala več let, a ni nujno na koncu privedla do uspešne odcepitve. Enostranska odcepitev ni nikjer vključena v mednarodno pravo, zato lahko na tej točki sklepamo, da imajo države pravico nasprotovati tej razglasitvi odcepitve. Pri dejanju enostranske odcepitve se od tretjih držav pričakuje, da se ne vmešajo v konflikt, saj bi pomoč skupini, ki se hoče odcepiti od matične države, lahko razumeli kot intervencijo v notranje zadeve države ali pa kot kršenje nevtralnosti. Po drugi strani pa je bilo mednarodno pravo pripravljeno na priznanje politične realnosti takrat, ko je bila neodvisnost entitete osnovana, ozemlje pa je bilo pod efektivno kontrolo. Na to se navezuje izjava Kanadskega vrhovnega sodišča glede odcepitve Quebeca, ki pravi, da ne piše v ustavi in v mednarodnem pravu kar koli o pravici do enostranske odcepitve, vendar to ne izključuje dejstva odcepitve, ki lahko vodi do *de facto* stanja. Uspeh odcepitve je primarno odvisen od priznanja teritorija v mednarodni skupnosti (Crawford 2006, 388-9).

Vlade načeloma niso naklonjene odcepitvi, zato so mnenja, da je odcepitev v nasprotju z mednarodnim pravom. To je razvidno iz mnenja OZN in sprejetja resolucije Varnostnega sveta 169 (1961)²⁰ (Crawford 2006, 389). Crawford (2006, 390) trdi, da odcepitev ni zakonita ali nezakonita po mednarodnem pravu, ampak je to pravno nevtralen akt, katerega posledice so regulirane oz. sprejete mednarodno. Mnenje Lauterpachta je, da mednarodno pravo ne obsoja upora ali odcepitve s ciljem pridobivanja neodvisnosti, zato lahko sklepamo, da težav ne povzroča sama odcepitev, ampak reakcija mednarodne skupnosti (Lauterpacht v Crawford 2006, 390).

Če poskušamo najti mnenje o odcepitvi v Ustanovni listini OZN, ga prav tako ne bomo zasledili, saj ima Ustanovna listina OZN v poglavjih XI in XII pojasnjeno samo samoodločbo in neodvisnost kolonialnih teritorijev, nikjer pa ne zasledimo ničesar o enostranski odcepitvi nekolonialnih teritorijev (Crawford 2006, 390). Tudi v dveh mednarodnih konvencijah o nasledstvu držav ni rešitve za enostransko odcepitev nekolonialnih teritorijev. Prva konvencija je Dunajska konvencija o nasledstvu držav glede mednarodnih pogodb iz leta 1978²¹ ter Dunajska konvencija o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov iz leta 1983²².

Praksa obravnavanja enostranskih nekolonialnih teritorijev je namreč zelo različna. Od leta 1945 ima mednarodna skupnost nekakšen odpor zoper sprejemanje enostranske odcepitve dela teritorija, če temu nasprotuje matična država. V takem primeru velja načelo ozemeljske integritete, kar je razvidno iz podatka, da od leta 1945 nobena država, ki je nastala z enostransko odcepitvijo, ni bila sprejeta v OZN, saj njenemu članstvu ponavadi nasprotuje država predhodnica (Crawford 2006, 390).

Zastavlja se nam vprašanje, ali obstoji v okviru vsebine pravice narodov do samoodločbe pravica do odcepitve tudi v tistih primerih, ko ne gre za dekolonizacijo. Brez pravice do odcepitve ne bi bilo legitimno, da bi narod, ki živi v suvereni, neodvisni državi članici OZN

²⁰ Resolucija 169 (1961) – *Resolution 169 (1961)*. 1961. Varnostni svet jo je sprejel 24. november. Resolucija se navezuje na odcepitev Katange in Južne Rodezije. V resoluciji zasledimo mnenje, ki nasprotuje odcepitvam in jih smatra za nezakonito.

²¹ Dunajska konvencija o nasledstvu držav glede mednarodnih pogodb - *Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties*. 1978. Sprejeta 22. avgusta na Dunaju.

²² Dunajska konvencija o nasledstvu držav glede državnega premoženja, arhivov in dolgov - *Vienna Convention on Succession of States in respect of State Property, Archives and Debts*. 1983. Sprejeta 8. Aprila na Dunaju.

in v državi njegov obstoj ni priznan, lahko vzpostavi suvereno državo. Navezali bi se na pravico do odcepitve v smislu Leninovega razumevanja samoodločbe²³ (Petrič 1984, 83).

Odcepitev lahko poteka zoper voljo države, kjer je prišlo do odcepitvenih teženj, ker zaradi razpada države ni več možno govoriti o centralni oblasti (razpad Avstro-Ogrske in Rusije po prvi svetovni vojni). Lahko pa je odcepitev posledica konfliktnega položaja znotraj neke države, ki ga povzroča narodnostno, versko ali drugačno zatiranje, kot je nasilje in groba diskriminacija ali neupoštevanje človekovih pravic (Petrič 1984, 83-4).

Težko bi trdili, da se je po drugi svetovni vojni uveljavila takšna mednarodna praksa, še težje bi našli odcepitve, ki jih je mednarodna skupnost ali OZN enotno podpirala ali vzela na znanje. V primeru Bangladeša, ki je v začetku sedemdesetih let kazal težnjo po odcepitvi od Pakistana, je predstavnik Toga na GS OZN podal naslednje mnenje:

Če bi hoteli govoriti o samoodločbi v naših lastnih državah, bi bili presenečeni, ko bi dognali, da bi lahko število držav naraslo zaradi notranjih problemov za štirikrat ali celo desetkrat; in naša organizacija, ki šteje sedaj 131 članic, bi jutri štela 600 in več članic. Naša dolžnost je pomagati Pakistanu, da ohrani svojo nacionalno celovitost/.../ (Petrič 1984, 84).

V obdobju po vojni je v mednarodni skupnosti prišlo do več odcepitev, npr. odcepitev Senegala od Malijske federacije leta 1960, Sirije od Združene arabske republike (ZAR) leta 1961 ter Singapura od Malezijske federacije leta 1965. Poudariti moramo dejstvo, da so to primeri specifičnih odcepitev, in na osnovi teh primerov ne moremo potrditi pravice do odcepitve v mednarodni praksi (Petrič 1984, 84-5).

Copp (1998, 220, 223) si zastavlja vprašanje, pod kakšnimi pogoji bi torej obstajala pravica odcepitve od države. Najprej seveda morajo obstajati pogoji, pod katerimi bi sploh obstajala pravica do odcepitve in šele nato se lahko pogovarjamo o pravici do odcepitve v mednarodnem pravu. Torej Copp primerja odcepitvene težnje entitet z versko svobodo. Kako bi torej mednarodne institucije reagirale na državo, ki bi zatirala člane določene verske skupnosti, ker ne priznava svojim državljanom pravice do vere po lastni izbiri.

Izrazitih primerov enostranske odcepitve, s katerimi sta se soočila mednarodna skupnost in OZN (Biafra, Katanga, Čečenija, Južna Osetija, Abhazija, Bangladeš itd.), je kar nekaj in ti še

²³ Lenin je že leta 1903 uveljavil načelo samoodločbe in poudaril, da "Naj vsak narod brez izjeme, tako v Evropi, kakor v kolonijah, dobi svobodo in možnost, da sam odloči ali bo ustanovil posebno državo ali stopil v sestavo kake druge države". Torej je njegovo izhodišče, da samoodločba pomeni pravico do odcepitve in vzpostavitve lastne države (Petrič 1984, 22).

danes nimajo enoznačno določenega statusa v mednarodni skupnosti. V svoji izjavi je generalni sekretar OZN U Tant v primeru Biafre poudaril: "Kot mednarodna organizacija ni OZN nikoli sprejela, ne sprejema in ne verjamem, da bo kdaj sprejela načelo o pravici odcepitve od držav, ki so članice OZN." S tem je še dodatno potrdil protiseceonistično stališče OZN (Petrič 1984, 86).

Stališča velikih sil so ob primerih odcepitve vedno negativna. ZDA so se v primeru Biafre, Katange in Bangladeša opredelile zoper odcepitev. Takratna ZSSR je sicer podprla odcepitev Bangladeša, ne pa Biafre in Katange. Tudi Evropa je s svojevrstno Helsinško sklepno listino potrdila nedotakljivost obstoječih meja v Evropi (Petrič 1984, 86). Odnos držav do pravice odcepitve, se kaže v nekaterih ustavah držav, saj so imele omenjeno pravico do odcepitve. Pravico do odcepitve je tudi vsebovala ustava SFRJ iz leta 1974, ustava Burme z leta 1947, a je bila preklicana leta 1974, ustava Kitajske z leta 1931 in ustavna ureditev v ZSSR (Petrič 1984, 86).

Povzamemo lahko, da v mednarodni praksi ni najti veliko primerov, ki bi kot prevladujočo prakso v okviru načela mednarodnega prava o pravici narodov do samoodločbe imeli tudi uveljavljeno in univerzalno priznano pravico do odcepitve. Pravico do odcepitve pisci v raznih pogledih omejujejo ali pa zagovarjajo pravno sporno stališče, da sodobno mednarodno pravo niti ne prepoveduje odcepitve ter prav tako ne prepoveduje državi, da s silo ohrani integriteto države. L.C. Buchheite se strinja s prakso OZN in trdi, da trenutno še ni konsenza glede tega, da je pravica do odcepitve, kadar ne gre za primer dekolonizacije, del vsebine načela pravice narodov do samoodločbe (Petrič 1984, 87).

Res je, da bi bilo tvegano zatrjevati, da na podlagi prakse držav mednarodno pravo priznava pravico do odcepitve tudi v primerih, ko ne gre za kolonialne nadoblasti. Vsekakor pa lahko najdemo neko oporo v Deklaraciji 7-ih načel. Deklaracija zagotavlja teritorialno integriteto in celovitost že suverenih in neodvisnih držav. Petrič trdi, da je načelo o pravici narodov do samoodločbe v Deklaraciji o 7-ih načelih kompromis dveh nasprotujočih si mišljenj. Eno izmed njih se je zavzemalo za izrazitejše priznanje pravice do samoodločbe, všteti pa pravico do odcepitve. Prav na temelju dikcije Deklaracije 7-ih načel in opredelitve načela o pravici narodov do samoodločbe v okviru OZN lahko sklepamo, da ima država, seveda samo v določenih okoliščinah in primerih, skladno s pravico do samoodločbe tudi pravico do odcepitve, ko ne gre več le za dekolonizacijo (Petrič 1984, 88-9).

Petrič jasno pove, da bi bilo iluzorno začrtati mejo med legitimnimi in nelegitimni zahtevami po odcepitvi, saj pri vsaki odcepitvi prevladujejo druge okoliščine. Vendar pa je splošen pravni okvir podan. Namreč, kadar je v določeni državi onemogočen obstoj kakega naroda z grobo politiko zatiranja temeljnih človekovih pravic, diskriminacijo, genocidom, potem ne more biti dvoma, da tukaj prevlada pravica do samoodločbe naroda in je pravica do ozemeljske celovitosti potisnjena v stran od načel mednarodnega prava. Potrebno je še dodati, da ti dve načeli varujeta obstoj naroda in obstoj države. In če se tako kot Petrič vprašamo, kaj je bolj pomembno, obstoj naroda ali obstoj države kot institucije, lahko zaključimo z mislijo, da čeprav je mednarodno pravo predvsem pravo med državami, naj bi v svojem bistvu pravo služilo ljudem in narodom (Petrič 1984, 90).

Tudi Crawford (2006, 415-18) meni, da izven kolonialnega konteksta pravica naroda do samoodločbe ne priznava unilateralne pravice do odcepitve od neodvisne države. Samoodločba naroda²⁴ izven kolonialnega konteksta je proces, v katerem ljudje iz različnih držav odločajo o svoji prihodnosti skozi konstitutivni proces. Praksa držav po letu 1945 kaže skrajno nepripravljenost držav, da bi sprejele oz. priznale unilateralno odcepitev izven kolonialnega konteksta. Praksa se prav tako ni spremenila po letu 1989, čeprav je takrat nastalo triindvajset novih držav kot posledica razpada večnacionalnih držav (razpad ZSSR in SFRJ ter Češkoslovaške). Torej se je praksa nepripravljenosti sprejetja držav kot posledic odcepitve okrepila. Če entiteta razglasi unilateralno odcepitev od države in s tem dejanjem želi postati samostojna, ji lahko to uspe, če ji matična država ne nasprotuje v tem dejanju in kot posledica odobranja matične države po odcepitvi entitet bo ta nova država tudi hitro sprejeta v OZN. V nasprotnem primeru, če matična država ne podpre odcepitve in težnje entitete po samostojnosti, takšna odcepitev ne bo pritegnila zanimanja mednarodne skupnosti. Poleg tega se matična država sklicuje na pravilo teritorialne integritete. Ta vzorec se odraža tudi v varnostni klavzuli (safeguard clause) v Deklaraciji 7-ih načel.

Obstaja razlika med zunanjo in notranjo samoodločbo. Zunanja samoodločba se je razvila v kolonialnem kontekstu, medtem ko je notranjo samoodločbo med prvimi zagovarjal ameriški predsednik Wilson, ter daje ljudem pravico odločanja o notranjih zadevah države (Ryngaert

²⁴ Petrič (1984, 105-6;9) poudari, da dokumenti OZN govorijo o "peoples", torej dobesedno o ljudstvih, kot o subjektih pravice do samoodločbe. To pomeni, da pravica ni omejena samo na narode oz. nacije kot ljudstvo ali narod, ki je že konstituirano v lasno državo, pač pa velja tudi za vsa ostala ljudstva v širšem smislu. Dokumenti dokazujejo, da pojem "people" označuje : družbeno skupino, ki ima svojo lastno identiteto in značilnosti; povezanost ljudstva z določenim ozemljem, ne pomeni pa etnične, verske ali jezikovne manjšine.

in Griffioen 2009, 574). Mnogi avtorji trdijo, da je pravica do samoodločbe naroda univerzalna ter se vsekakor lahko uporablja izven kolonialnega konteksta. Ryngaert in Griffioen (2009, 575-6) navajata štiri kriterije, kateri morajo biti izpolnjeni, preden se pravica do zunanje samoodločbe lahko uveljavi. Prvič, pravico do samoodločbe morajo uveljavljati ljudje, ki imajo specifično identiteto ter predstavljajo večino na določenem ozemlju. Drugič, če se pojavijo množične kršitve človekovih pravic. Tretjič, če množičnih kršitev ni mogoče preprečiti, ter četrtič, če pogajanja med represivnim režimom in ljudmi ne vodijo nikamor. Problem, ki se pojavi pri teh kriterijih se nanaša na prvega, in sicer na izraz ljudje in manjšina, ki se včasih prikriva.

Bučar (1997, 75) pravi, da je pojav notranje dekolonizacije, ki temelji na pravici do samoodločbe, možen v obliki odcepitve ali razpada države. Do tega prihaja zaradi etničnih in verskih nasprotij, še posebej tam, kjer niso prisotni mehanizmi reševanja sporov, politična kultura in človekove pravice.

Dugard in Raič trdita, da mednarodna skupnost ne bo priznala države, če je nastala na podlagi neizpolnitve zgornjih kriterijev in kršila pravico do samoodločbe. K takim primerom štejemo Južno Rodezijo, Katango, Čečenijo, Južno Osetijo in Abhazijo. Ti poskusi odcepitve vsekakor niso odražali volje ljudi, kar je razvidno tudi iz reakcije mednarodne skupnosti, saj jim ni dodelila priznanja (Dugard in Raič v Ryngaert in Griffioen 2009, 578-9).

Zunanja samoodločba pod mednarodnim pravom je dovoljena samo v dveh primerih. Prvič je ta pravica omogočena kolonialnim ljudem, drugič pa ljudem, ki so predmet tuje nadvlade in izkoriščanja. Pravica do samoodločbe je zakonita še v primeru, ko je ljudem onemogočena notranja pravica do samoodločbe. Vsekakor pa so primeri teritorijev, ki so se želeli odcepiti, a jim je mednarodna skupnost nasprotovala. Tak primer sta Južna Osetija in Abhazija, ki sta se skušali odcepiti od Gruzije. Ta dva teritorija pa nista izpolnjevala strogih kriterijev, ki so potrebni za enostransko odcepitev, saj so Abhazijci in Južnoosetijci zavrnili ponujeno avtonomijo, poleg tega pa niso bile zagrešene hude kršitve človekovih pravic ter odcepitve ni podpiral znaten delež prebivalstva (Ryngaert in Griffioen 2009, 582-3).

Tukaj se lahko navežemo na Kosovo in uporabimo zgoraj navedena načela "zdravilne odcepitve". Ryngaert in Griffioen trdita, da so pogoji za odcepitev bili doseženi že leta 1999. Kljub priznanju Kosova v mednarodni skupnosti ostajajo nekatera vprašanja odprta: ali so

kosovski Albanci res različni od albanskih Albancev, ali pri neodvisnosti niso potrebovali podpore od srbske manjšine. Problematično je tudi dejstvo, da so zločini bili storjeni na obeh straneh. Za Kosovo je najbolj pomembno, da ga prizna čim več držav (Ryngaert in Griffioen 2009, 585-6).

5.5 POLITIČNE TEORIJE ODCEPITVE

Lehning meni, da lahko razlikujemo med tremi različnimi pristopi odcepitve: protisecesionistični pristop, ki je proti odcepitveni pravici, prosecesionistični pristop, ki podpira odcepitev, ter pristop, ki odcepitev podpira ali ji nasprotuje, odvisno od danih okoliščin. Poleg teh treh osnovnih vidikov, je še mogoče razlikovati med dvema opcijama, kot sta liberalna politična teorija in skupinski pogled. Znotraj liberalne politične teorije sta se razvili dve različni stroki. Ena ima določene dvome v zvezi z odcepitvijo in pravi, da je pravica do odcepitve omejena, saj skupina, ki se želi odcepiti, vzame del teritorija obstoječi državi in za to dejanje potrebuje dobro obrazložitev. Druga stroka znotraj liberalne politične teorije pa zagovarja argumente, ki govorijo v prid odcepitvi in celo podpira pravico do unilateralne odcepitve. Zagovornik te teorije je Beran. V njegovi normativni teoriji politične meje, ki je zasnovana kot teorija o moralni pravici do politične samoodločbe in odcepitve, lahko zasledimo, da imajo skupine pravico do samoodločbe in če se želijo odcepiti, jim te odcepitve ni potrebno upravičevati, saj jim jo daje pravica do prostega političnega združevanja (Lehning 1998, 2-3).

Po drugi strani pa Birch in Buchanan zagovarjata predpostavke v prid državam in prav tako podpirata pravico do odcepitve. To njuno pravico do odcepitve lahko najbolj razumemo kot pravico do "popravljljive pravice do secesije" (*a right of remedial secession*), ki je osnovana na moralnih krivicah trpečih separatistov. Buchanan med te krivice šteje nepravilno osvajanje, izkoriščanje, grožnje z iztrebljanjem in izumrtje kulture (Birch in Buchanan v Lehning 1998, 2).

Po drugi strani pa se je Freeman (Lehning 1998, 14) bolj osredotočil na dejavnike, ki vplivajo na odcepitev, in probleme, ki privedejo do odcepitve:

- a) pojem suverenost in teritorialna država;
- b) razvoj moderne državne moči ter s tem tudi njen nadzor nad civilno družbo;

- c) ideja naravnih pravic kot vir politične legitimnosti in ljudske suverenosti;
- d) politiziranje koncepta kulturnega naroda;
- e) globalizacija politik (Evropski imperializem, globalna politika, ekonomske in kulturne institucije ter globalna tehnologija).

Freemen še dodaja, da so v današnjem svetu skoraj vse države večnacionalne, zato velikokrat pride do napetosti med državo in določenimi skupinami, saj jim država omejuje moč. Po drugi strani pa mednarodna skupnost sama povzroča probleme secesije, saj ponuja ljudstvom status suverenih držav s pomočjo ideologije "pravice narodov do samoodločbe", za katero se zdi, da vključuje pravico do odcepitve, kar na koncu potem ta ista mednarodna skupnost omejuje (Freemen v Lehning 1998, 14).

Znane so Buchananove teorije odcepitve. Prva teorija ("Remedial Right Only Theories") pravi, da ima skupina splošno pravico do odcepitve, samo če je trpela določene krivice in je seveda pravica do odcepitve del dogovora, ki je ustvaril državo. Torej je po tej teoriji jasno, da ni osnovne pravice do odcepitve od same države. Druga njegova teorija ("Ascriptive Group Theories") pravi, da je pravica do odcepitve namenjena samo določenim skupinam na osnovi nepolitičnih karakteristik, kot so skupna kultura, jezik, zgodovina ali politična aspiracija. Tretja teorija ("Associative Group Theories ") pa pravi, da naj imajo pravico do odcepitve skupine, ki oblikujejo zadosten delež članov iz svoje države. Zadnji dve teoriji ne pogojujeta pravice do odcepitve s krivičnim ravnanjem, po vsej verjetnosti od skupine zahtevata za oblikovanje funkcionalne države zadostna sredstva in ozemlje (Copp 1998, 223-4).

5.6 ARGUMENTI ZA IN PROTI ODCEPITVI

Freeman klasični argument za odcepitev najde v pravici do revolucije. Če sledimo prepričanju liberalnih demokratov, potem lahko povežemo pravico do revolucije, ki jo imajo ljudje, če so žrtev tiranskega vladanja, z pravico do odcepitve. Drugačno razlago imajo realisti, ki menijo, da pravica do secesije izvira iz konsenza in da kolonializem ni legitimen (Freeman v Lehning 1998, 16-18). To stališče prav tako zagovarja Caney s tremi argumenti (Caney v Lehning 1998, 152):

- a) argument blagostanja: samoodločba in odcepitev sta legitimni, saj podpirata blagostanje narodov;
- b) Rousseaujev argument, po njegovem argumentu sta samoodločba in odcepitev legitimni, saj se tako ustvari družba;
- c) argument nepravičnosti, ta argument nam da vedeti, da so narodi upravičeni do odcepitve, da se lahko izognejo nepravičnemu vladanju države, v kateri živijo.

Prvi argument proti odcepitvi zagovarja tezo, da odcepitev povzroči v svetu zmedo in bo najverjetneje vodila do konflikta. Pravica do odcepitve bi povečala število odcepitvenih zahtev in dejanskih odcepitev. Tudi priznanje upravičenih odcepitev bi lahko imelo za posledico izzivanje neupravičenih zahtev po odcepitvi. Temu argumentu lahko rečemo anarhični argument, saj lahko anarhija onemogoči dogovorjene politične cilje (varovanje človekovih pravic, ekonomski razvoj in ohranjanje okolja). Drugi argument pa se zavzema samo za pravico do odcepitve od demokratičnih držav s soglasjem suverena (Lehning 1998, 17).

Ugotovili smo, da je velik zagovornik pravice do odcepitve Buchanan; s pomočjo njegovih teorij nam Copp odgovori na dve pomembni vprašanji, in sicer: katere moralne moči mora skupina posedovati, da lahko uporabi pravico do odcepitve, in katere skupine imajo pravico do odcepitve. Copp navaja naslednje moči, ki jih mora skupina posedovati v primeru pravice do odcepitve: mora imeti zahtevek proti državi in zahtevek, da se druge države ne vmešavajo v novo vlado, prisotna mora biti demokratična volja ljudi za odcep in skupina mora imeti kontrolo nad samim procesom odcepitve. Skupine, ki bi morda lahko imele pravico do odcepitve, morajo imeti neko ustrezno pravico do dela teritorija, mogoče na podlagi dejstva, da že dolgo živijo na tem delu, ali pa na podlagi zgodovinskih dejstev. Copp tudi pravi, da v primeru, če se skupina želi odcepiti, mora posedovati populacijo. Zelo pomembno je, da ima ta populacija željo po svoji državi. Pravzaprav pravi, da imajo samo politične družbe pravico do odcepitve. To dejstvo nam pove, da ima skupina pravico do odcepitve samo, če skupina poseduje teritorij in je politično močna (Copp 1998, 226-9).

6 ANALIZA PRIMERA KOSOVO

Po padcu komunističnih režimov v Vzhodni Evropi je prišlo do ustanovitve dvaindvajsetih novih držav. Ena izmed razpadlih držav je bila tudi SFRJ, ki je razpadla na pet novih držav: Republiko Slovenijo, Republiko Hrvaško, Republiko Bosno in Hercegovino, Zvezno republiko Jugoslavijo ter Republiko Makedonijo. Razpad SFRJ ni potekal v mirnih okoliščinah, povzročil je pravo katastrofo na Balkanu. SFRJ je bila sestavljena iz šestih republik, petih narodov, štirih jezikov, treh religij in dveh pisav. Ta zapleteni konglomerat je nadzirala Komunistična partija SFRJ. Dogodki po letu 1989 so tako posledično sprožili pet vojn na Balkanu. Prva vojna je bila napad SFRJ na Slovenijo leta 1991, ki je trajala deset dni. Zatem se je vojska SFRJ umaknila in omogočila Sloveniji, da nadaljuje s procesom odcepitev. Druga vojna je bila med Hrvaško in njeno uporniško srbsko manjšino, trajala je vse do prekinitve ognja, ki ga je zagotovila OZN. Povod za tretjo vojno je bila izglasovana neodvisnost v Bosni in Hercegovini marca 1992. Kot odziv na izglasovano neodvisnost so Srbi v Bosni začeli z vojno in ustanovili "Republiko Srbsko". Januarja 1993 je izbruhnila vojna med Hrvati in Bošnjaki, zaradi poskusa hrvaške politične elite, da bi ustanovila hrvaško državo Herceg-Bosno, kjer je večinsko hrvaško prebivalstvo. Nazadnje pa se je začela vojna zaradi Kosova. Vsi ti konflikti so imeli svojo notranjo dinamiko, v katero so bili prav tako vključeni zunanji akterji (Judt 2005, 729, 759, 769).

Vedeti moramo, da je v primeru Jugoslavije leta 1991 bilo zelo težko določiti odnose med državnostjo, priznanjem in samoodločbo. Po razpadu SFRJ sta med prvimi dobili priznanje Slovenija in Hrvaška. Ob aktu priznanja je v mednarodni skupnosti prevladovalo mnenje, da je Slovenija izpolnjevala tradicionalne kriterije, potrebne za priznanje, medtem ko Hrvaška teh kriterijev ni izpolnjevala. Na njen teritorij je vdrla Jugoslovanska ljudska armada (JLA) in zasedla del ozemlja. Če opredelimo takratno situacijo z vidika priznanja, se zavedamo dejstva, da bi danes to priznanje veljalo za prezgodnje, saj je bilo to priznanje dodeljeno na podlagi političnega, ne pa pravnega smisla (Warbrick 1992, 457).

6.1 ZGODOVINSKI ORIS KONFLIKTA

Titova Jugoslavija je bila zastavljena na podlagi delitve oblasti, združene samouprave in avtonomij sestavnih entitet s skupnim zastopanjem v zveznem predsedstvu SFRJ. Celoten sistem je temeljil na doktrini "bratstva in enotnosti", ki je odražal enakost med narodi, narodnostmi in manjšinami. Etnična populacija, ki ni imela matične države kje drugje na svetu, se je smatrala v SFRJ za narod (Slovenci, Hrvati, Srbi, Makedonci, Bosanci in Črnogorci). Ti narodi so imeli status republik in po ustavi imeli pravico do samoodločbe naroda. Narodnosti, kot so bili etnični Albanci na Kosovu in etnični Madžari v Vojvodini, niso imeli pravice do samoodločbe naroda, saj sta že obstajali državi s tema narodoma, torej Albanija in Madžarska (Weller in Metzger 2008, 244).

Kosovo, ena izmed osmih sestavnih enot SFRJ, sicer uradno provinca znotraj Republike Srbije, je postalo krizno območje v času vladavine Slobodana Miloševića. Po letu 1989, ko je bila Vojvodini in Kosovu odvzeta avtonomija, so se težnje po neodvisnosti Kosova samo večale, saj je provinca želela imeti pravico do samoodločbe kot druge republike v SFRJ. Po razpadu SFRJ so kosovski Albanci zahtevali pravico do samoodločbe naroda, kar je posledično vodilo do razglasitve neodvisnosti leta 1991. Srbija je vseskozi nasprotovala kosovskemu separatizmu in zagovarjala teritorialno integriteto novonastale države, imenovane ZRJ, ki sta jo tvorili Republika Srbija in Črna gora (Tongeren in dr. 2002, 289).

Kosovo ima velik zgodovinski pomen za srbske nacionaliste, saj jim predstavlja zadnji branik srednjeveške Srbije pri napredovanju Turkov in prav tako prizorišče zgodovinskega poraza leta 1389 v boju proti Turčiji (Judt 2005, 764). Srbi in Albanci živijo na Balkanu že več kot 1000 let. Albanci so potomci Ilirov, enih izmed najstarejših prebivalcev Balkana, skozi zgodovino so bili razdeljeni versko in jezikovno ter nikoli v svojem obstoju niso uspešno oblikovali pravne države. Po drugi strani so Srbi oblikovali veliko kraljestvo pod vladavino carja Štefana Dušana. Pod njegovo vladavino se je ozemlje Srbije razprostiralo od Beograda do Grčije na jugu, prav tako je ozemlje zajemalo dele Bosne in Hercegovine ter celotno Kosovo in Albanijo. Eden izmed najbolj pomembnih dogodkov je bila ustanovitev Srbskega pravoslavne patriarhata v Peći, katerega so v času, ko je bilo ozemlje pod Osmanskim cesarstvom, Turki odpravili. Verska dediščina na Kosovu je eden izmed razlogov, zakaj Srbi vidijo Kosovo kot del Srbije in se mu niso pripravljene odpovedati. Kosovo je bil zadnji

teritorij, ki je bil osvobojen izpod Osmanskega cesarstva. V času, ko je bilo Kosovo del Osmanskega cesarstva, je večina albanskega prebivalstva sprejela muslimansko vero (Bahcheli in dr. 2004, 78).

Ustava SFRJ iz leta 1946 je dajala Kosovu status avtonomne regije, medtem ko je ostalih šest federativnih republik imelo določeno stopnjo suverenosti. Vsaka republika je predstavljala enega izmed narodov v SFRJ, medtem ko so bili kosovski Albanci opredeljeni za narodnostno manjšino. Republike so tako imele možnost odcepitve, kar pa ni veljalo za Kosovo in Vojvodino. Ustava iz leta 1974 je nekoliko decentralizirala politični sistem in omogočila republikam več suverenosti glede njihovih lastnih zadev. Kosovski Albanci so spet zahtevali status republike, a jim je federacija dodelila status "avtonomne pokrajine". S tem so dobili kulturno priznanje, močnejše so se povezali z Albanijo, še vedno pa niso imeli formalne pravice do odcepitve (Bahcheli in dr. 2004, 82-3). To je tudi pomenilo, da sta imeli obe pokrajini enak delež predstavnikov v Zveznem predsedstvu SFRJ, vsaka po enega predstavnika, široko obliko samovladanja ter omejeno možnost odločanja pri zunanjih zadevah (Weller in Metzger 2008, 244).

Srbska skupščina je 28. marca 1989 samovoljno izglasovala amandmaje in ukinila avtonomijo Kosova. Ta odločitev je podprla vlada v Beogradu, saj je Albance na Kosovu imela za primitivno in nerazvito etnično skupnost. Kosovo in Metohija je imela prevelik simbolični pomen, da bi Miloševićev režim lahko priznal Albancem znotraj jugoslovanske družbe mesto in pravice, ki so jih zahtevali. Da bi beograjske oblasti okrepile prisotnost srbskega prebivalstva v pokrajini, so izdale na stotine zakonov in odredb, ki so močno zapostavljale Albance. Na režim policijskega nasilja ter na srbizacijo so Albanci odgovorili z množičnim odhajanjem v tujino, ki so ga srbske oblasti seveda podpirale. Ker se je policijsko nasilje in etnična diskriminacija nadaljevala, so kosovski voditelji med 26. in 30. septembrom 1989 organizirali tajni referendum o odcepitvi, na katerem je sodelovalo 87,01 odstotka upravičencev in so se skoraj enoglasno izjavili v prid formalne odcepitve od SFRJ. Rezultati referenduma so kosovski skupščini dali potrebno politično zaslombo, da so 19. oktobra 1989 razglasili samostojnost (Pirjevec 2001, 462-4).

Ko so mednarodno skupnost zaprosili za priznanje, so v bistvu naredili korak v prazno, saj je Badinterjeva komisija bila mnenja, da imajo pravico do suverenosti samo republike bivše federacije, ne pa obe pokrajini. Te odločitve niso podpirali samo pravni argumenti, temveč

tudi prepričanje v Evropi, da ne gre kršiti pravil o nedotakljivosti meja. Mednarodna skupnost je istočasno bila zadovoljna z navideznim mirom, ki je vladal v pokrajini in se ji seveda ni zdelo potrebno, da bi se soočala z nastalimi razmerami in represivnim režimom (Pirjevec 2001, 464).

Leta 1991 sta enostransko razglasili neodvisnost Hrvaška in Slovenija, katerih dejanja neodvisnosti so resno ogrozila doktrino ozemeljske celovitosti. Teh dejanj neodvisnosti ni bilo mogoče spregledati, mednarodna skupnost pa je imela trdne argumente, ko je zagovarjala veljavnost razglasitve neodvisnosti Hrvaške in Slovenije. Prvi argument trdi, da je SFRJ razpadla, kar pomeni, da ni bila izpostavljena odcepitvi, saj ti federativni republiki nista ovirali ozemeljske celovitosti, saj je upravičenec, torej federacija že izginila. Drugi argument se je nanašal na ustavo SFRJ iz leta 1974, ki je zagotavljala možnost odcepitve ustavnih enot (Weller 2009, 17-18).

Zato se lahko navežemo na dejstvo, da unilateralna odcepitev ni možna oziroma ni pravno privilegirana, če pa se pojavi, lahko država, ki je ogrožena, z nasilnimi načini prepreči odcepitev. Razpad SFRJ nam je jasno pokazal, da to preprosto pravilo več ni primerno, da bi se spopadalo z željo ljudi po samoodločbi in državnosti. Po drugi strani pa ne smemo pozabiti, da ima doktrina samoodločbe večplastni pomen. Sama samoodločba, kot pravna upravičenost, je mišljena samo v kolonialnem kontekstu. To ni pravica, ki bi se nanašala na samosestavljenе narode, ampak se nanaša na teritorialne enote, definirane skozi kolonialno upravo. Pravica do samoodločbe je lahko izvršena samo enkrat in to v kontekstu dekolonizacije, kar nam kaže praksa od leta 1960 naprej (Weller 2009, 17-18).

Konflikt na Kosovu se je začel kot boj za politično kontrolo nad avtonomno pokrajino znotraj federalne strukture, nadaljeval se je kot želja naroda po samoodločbi in pravici do odcepitve ter pridobitvi statusa republike v okviru SFRJ in je na koncu leta 1991 pripeljal do enostranske razglasitve samostojnosti (Weller in Metzger 2008, 244-5). Vodja kosovskih Albancev Ibrahim Rugova, leta 1992 izvoljeni predsednik Republike Kosovo, je imel dvosmerno strategijo, kako pridobiti samostojnost države: ignorirati vse srbske institucije in zgraditi lastne ter internacionalizirati kosovsko vprašanje. Medtem ko se je konflikt med Srbijo in Kosovskimi Albanci nadaljeval, je Srbija zatrjevala mednarodni skupnosti, da je to njena notranja zadeva in zavračala formalno mediacijo pri konfliktu. Vse do sredine leta 1998 formalna mediacija ni bila prisotna pri rešitvi kosovskega vprašanja, na kar je vplivalo med

drugim tudi dejstvo, da kosovsko vprašanje ni bilo izpostavljeno na Daytonskih sporazumih leta 1995, ter leto kasneje ob diplomatskem priznanju Zvezne republike Jugoslavije (ZRJ)²⁵. Posledično se je vedno večje število kosovskih Albancev zatekalo k nasilju v prepričanju, da bodo tako pritegnili mednarodno pozornost. Tako je nastala Osvobodilna vojska Kosova (OVK), ki je na nasilje in represijo Srbije odgovarjala z nasiljem, kar je po končani vojni priznal takratni vodja vojske Hashim Thaci, saj je OVK tako predvsem želela povečati možnosti vpletenosti tuje vojske v konflikt (Tongerren in dr. 2002, 290-1).

Pojav OVK in reakcija srbskih oblasti o kosovskem vprašanju je nenadoma dobila mednarodno razsežnost, h kateri je Kosovo stremelo že nekaj časa. ZDA so junija 1996 sklenile v Prištini odpreti svoj informacijski urad USIS (*United States Information Service* - USIS) in ponovno je začela delovati Kontaktna skupina, ki je do marca 1998 izdelala akcijski načrt, kateri je obsojal nebrzdano nasilje srbske policije ter prav tako terorizem OVK. Dokument je bil razčlenjen na deset točk in je med drugim govoril o navzočnosti mednarodnih organizacij, ki naj bi nadzorovale položaj na Kosovu, o obnovi dialoga med oblastmi in predstavniki albanske manjšine, o embargu na orožje in finančni pomoči, ki je bila obljubljena Jugoslaviji (Pirjevec 2001, 469, 471).

Odnos do kosovske krize se je odražal tudi v resoluciji 1160²⁶, ki jo je VS odobril konec marca leta 1998. Resolucija je jasno opredeljevala embargo nad orožjem za ZRJ, obsojala odvečno nasilje vladnih enot, teroristična dejanja OVK, ne da bi se spraševala o vzrokih za vstajo. OZN se je zavzela za previdno stališče predvsem zato, ker Rusija ni bila pripravljena na bolj odločno politiko do ZRJ. Jasno je bilo, da zaradi moskovske obstrukcije Kontaktna skupina ne more uspešno delovati, zato so v Washingtonu sklenili vplesti v zadevo tudi zvezo NATO (North Atlantic Treaty Organization – NATO), čemu je Rusija odločno nasprotovala. Edino kar je uspelo OZN ustanoviti z ruskim soglasjem, je bila misija diplomatskih opazovalcev na Kosovu. Čeprav je bila maloštevilna, je postala dragocen vir podatkov o kršenju temeljnih človekovih pravic (Pirjevec 2001, 472-3, 475-6).

²⁵ Leta 1996 je Evropska unija sklenila, da prizna ZRJ, ni pa zahtevala od Beograda, naj obnovi kosovsko avtonomijo. Ibrahim Rugova, takratni predsednik republike, je reagiral na sklep Evropske unije in začel tajna pogajanja z Miloševićem. Na odklonilni odnos Miloševića, da bi priznal legitimnost albanskim pogajalcem, je skupina mladih v Prištini organizirala protestni shod, ki ga je policija grobo zatrla (Pirjevec 2001, 466-7).

²⁶ Resolucija 1160 (1998) – *Resolution 1160 (1998)*. 1998. Sprejeta v Varnostnem svetu, 31. marca.

Prelomnica v konfliktu se je zgodila po uboju petinštirideset Albancev v Račku na začetku januarja leta 1999. Združila je evropske in ameriške voditelje, ki so sklicali konferenco v Rambouilletu ter tako poskušali najti diplomatsko rešitev (Tongeren in dr. 2002, 291).

Pogovori v Rambouilletu februarja leta 1999 so stekli z namenom, da sprti strani sprejmeta politični dogovor, po katerem naj bi Kosovo sicer ostalo pod jugoslovansko oblastjo, a v resnici bi bilo pod zaščito zveze NATO, ki naj bi Albancem zagotovila samoupravo ter Srbom in drugim manjšinam dala trda jamstva glede njihove varnosti. Po treh letih naj bi bila sklicana mednarodna konferenca, ki bi odločila o dokončnem statusu pokrajine. Bistvo tega dokumenta je bilo, da Srbi sprejmejo navzočnost enot zveze NATO. Dokument je naletel na odklonilen odnos tako pri Srbih kot pri kosovskih Albancih. Kosovska delegacija ni zaupala ameriškemu načrtu, medtem ko je srbska delegacija bila pripravljena sprejeti le modre čelade, ki bi bile oborožene samo z lahkim orožjem. Po dolgem razmisleku je albanska delegacija vseeno pristala na sporazum, saj so v zadnjem trenutku vključili stavek o »volji naroda«, ki jo bo potrebno upoštevati, če bo čez tri leta napočil čas za odločitev o dokončni usodi pokrajine. Seveda je to besedilo dopuščalo, da sta si obe strani razlagali vsebino vsaka po svoje, saj je bil v istem stavku omenjen tudi dokument iz Helsinkov, ki je določal nedotakljivost meja. Da bi dokument res podpisali obe strani ter ga prav tako upoštevali, so ga pravno podkrepili z odobravanjem VS in s sklepom o namestitvi mednarodnih enot na Kosovu, ki naj bi nosile nevtralno ime KFOR (Kosovo Force). Če do podpisa dokumenta ne bi prišlo po tritedenskem premirju, bi lahko samo resna grožnja zveze NATO prisila Miloševića, da izbere med vojno in mirom. Do podpisa dogovora ni nikoli prišlo in tako se je zveza NATO prvič v svoji polstoletni zgodovini odločila za vojaški napad proti suvereni državi in s tem dejanjem kršila Ustanovno listino OZN ter Severnoatlantsko pogodbo²⁷. Do napada je prišlo kljub pomislekom številnih članic zaveznitva, a so se na koncu uklonile globalnemu imperializmu Washingtona (Pirjevec 2001, 494-507).

Konferenca v Rambouilletu o Kosovu je pravzaprav predstavljala umik od norm mednarodnega posredovanja. Skozi cel tek pogajanj je bila prisotna grožnja zveze NATO z napadom. Mednarodna skupnost, čeprav razdvojena glede napada, je bila trdno prepričana, da se konflikt na Kosovu mora končati (Weller 2009, 146). Marca istega leta je Richard Halbrook odpotoval v Beograd in skušal še zadnjič prepričati vlado v Beogradu, naj preneha z

²⁷ Severnoatlantska pogodba - *The North Atlantic Treaty*. 1949. Sprejeta 4. aprila v Washingtonu.

ofenzivnimi operacijami na Kosovu ter sprejme dogovor v skladu s pogovori v Rambouilletu. Seveda ni bilo nobenega napredka, saj je parlament v Beogradu zavrnil dogovor (Weller 2009, 154). Takoj zatem je zveza NATO potrdila vojaško operacijo proti ZRJ. Generalni sekretar zveze NATO je to akcijo odobril z namenom, da prepreči humanitarno katastrofo. Operacija je bila zasnovana tako, da je bil njen glavni cilj zmotiti napade srbske vojske in zmanjšati njihove zmožnosti za povzročitev nadaljnje humanitarne katastrofe (Weller 2009, 154).

Začetek sovražnosti oziroma napad zveze NATO je požel veliko kritik v mednarodni skupnosti, posebej s strani Rusije in Kitajske, ki sta v VS OZN izrazili kontraverznost glede moralne in legalne obrazložitve začetka akcije zveze NATO na Kosovu. Odziv mednarodne skupnosti na uporabo sile je bil različen²⁸. Na zahtevo Rusije je bil sklican VS OZN, da bi razpravljali o zelo nevarni situaciji, ki jo je povzročila enostranska vojaška akcija zveze NATO proti ZRJ. Rusija je trdila, da doktrina humanitarne intervencije ni osnovana na podlagi Ustanovne listine OZN ali na katerih koli drugih splošnih pravilih mednarodnega prava²⁹. Belorusija je k mnenju Rusije dodala, da je vojaška akcija, ki ni podprta s strani edinega pristojnega telesa v mednarodni skupnosti, torej VS OZN, akt agresije. Po drugi strani se je ZRJ pritožila nad aktom agresije in kršenjem osnovnih principov Ustanovne listine OZN in 53. člena le-te (Weller 2009, 155-6).

Zveza NATO je bila prepričana v svojo tehnološko in vojaško premoč in je računala, da bo ZRJ kapitulirala v dveh ali treh dneh. Do tega ni prišlo, saj je srbska vlada odgovorila z umazano asimetrično vojno ter s tem pognala v beg na tisoče beguncev. Mednarodna javnost se je zgražala nad številom beguncev, ki so prestopili albansko in makedonsko mejo. Ugled

²⁸ Indija je trdila, da je zveza NATO s tem kršila 53. člen Ustanovne listine OZN, ter da niti ena država ali skupina držav, pa naj ima še takšno moč, nima pravice do enostranske vojaške akcije proti drugi državi. (Weller 2009, 156). Velika Britanija je bila drugačnega mnenja in je trdila, da so ukrepi legalni, saj upravičujejo ekstremne razmere in veliko humanitarno katastrofo. Situacija na Kosovu je kazala vse znake, da je humanitarna katastrofa neizogibna, torej je vojaška intervencija povsem zakonito upravičena. Prav tako je Francija bila mnenja, da so bili ukrepi zveze NATO sprejeti dejansko kot odgovor na kršenje mednarodnih obveznosti, katere so steber resolucij VS ter poglavja VII Ustanovne listine OZN s strani Beograda. Nemčija je v imenu EU predstavila deklaracijo, ki je poudarjala nujne humanitarne ukrepe, brez da bi specializirala pravne vzroke za njo (Weller 2009, 157).

²⁹ Leta 2005 je bila na vrhu OZN sprejeta doktrina o odgovornosti zaščite, katera je nastala kot posledica dogodkov na Kosovu, Bosni in Hercegovini ter Ruandi. Resolucija je nakazovala nek mednarodno pravni razvoj doktrine humanitarne intervencije, s tem ko so nekateri še vedno zanikali sam obstoj te doktrine, drugi pa zagovarjali stališče, da obstaja kot neko opravičilo za uporabo sile. Medtem ko velika večina učenjakov sprejme stališče, da ta doktrina izhaja iz mednarodnega prava ter prav tako prakse na osnovi spremenjene apreciacije doktrine o suverenosti (Weller 2009, 163-4).

zveze NATO je visel na nitki, saj je beg kosovskega prebivalstva sprožil val kritik glede nestrokovnosti in napadalnosti zveze NATO (Pirjevec 2001, 509, 517-18).

Diplomatski preobrat se je zgodil konec meseca aprila 1999. Milošević je bil pripravljen sprejeti "mednarodno navzočnost" na Kosovu pod nadzorom OZN, seveda je imel v mislih civilne opazovalce. Ti obetavni znaki so prav tako vzpodbudili Ruse, ki so namignili zahodnjakom, da se strinjajo z namestitvijo mednarodnih vojaških sil na Kosovu. Medtem ko so pogajanja potekala, se je bitka za Kosovo nadaljevala. Konec maja, ko se pogajanja niso premaknila z mrtve točke, je podpredsednik ZDA preko posebnega ruskega odposlanca posredoval Miloševiću ultimativno sporočilo, v katerem mu je grozil s skorajšnjo kopensko invazijo Kosova. Takrat se je Milošević zavedal, da je Rusija sposobna premostiti nasprotja v zavezništvu in v primeru kopenske invazije bo Rusija podprla VS pri tej odločitvi. Po incidentu na hribu Paštrik je vojska ZRJ podpisala sporazum o umiku srbskih sil s Kosova v roku enajstih dni. Njihovo mesto naj bi prevzele enote zveze NATO in bile razporejene v petih conah (pod poveljstvom ZDA, Velike Britanije, Francije, Nemčije in Italije). Po devetinsedemdesetih dneh bombardiranja je zveza NATO končala z napadi, takoj zatem se je sestal VS in začel pogovore o resoluciji 1244 (Pirjevec 2001, 533, 540, 543).

Potrebno je poudariti, da je bila intervencija zveze NATO na Kosovu nezakonita, saj enostranska oborožena akcija članic OZN, brez dovoljenja VS, vsekakor krši mednarodno pravo, pa čeprav pod pretvezo humanitarne intervencije (Joyner 2002, 597). ZRJ je ta primer posega v suvereno državo predstavila pred Meddržavno sodišče (ICJ), kot kršitev prepovedi uporabe sile. Sodišče je zahtevo zavrnilo, a hkrati izrazilo skrb glede legalnosti uporabe sile s strani zveze NATO. Poudarilo je skrb glede človeške tragedije in ogromnega trpljenja na Kosovu. V postopku ZRJ proti desetim članicam zveze NATO je pred ICJ Belgija predstavila zelo dodelano pravno utemeljitev akcije. Sklicevala se je na resolucije VS OZN (1160³⁰, 1199³¹, 1203³²), doktrino humanitarne intervencije, le-ta naj bi bila v skladu z 2/4 Ustanovno listino OZN (utemeljiti jo je mogoče z zgodovinski precedensami, kot je bila intervencija Indije v Vzhodnem Pakistanu in intervencija Vietnama v Kambodži). Po mnenju Belgije, resolucije VS OZN, zgodovinski precedensi ter zavrnitev ruskega osnutka resolucije (26.

³⁰ Resolucija 1160 (1998) – *Resolution 1160 (1998)*. 1998. Sprejeta v Varnostnem svetju 31. marca.

³¹ Resolucija 1190 (1998) – *Resolution 1190 (1998)*. 1998. Sprejeta v Varnostnem svetju 23. septembra.

³² Resolucija 1203 (1998) – *Resolucija 1203 (1998)*. 1998. Sprejeta v Varnostnem svetju 24. oktobra.

marca 1999) nedvomno podpirajo stališče, da je bila intervencija zveze NATO v celoti legalna (DUPI v Turk 2005, 92-3).

Sledila so naporna pogajanja in sprejem resolucije 1244³³, ki je načrtala smernice glede povojnega Kosova. Resolucija 1244 je ustanovila notranjo strukturo na štirih stebrih: humanitarne zadeve (*United Nations High Commissioner for Refugees* - UNHCR), civilna uprava UNMIK (*United Nations Interim Administration Mission in Kosovo* – UNMIK), demokracija in ustanovitev potrebnih ustanov (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi - OVSE) ter ekonomski razvoj (EU). Resolucija je prav tako določila prisotnost mednarodne varnosti (KFOR). Naloga KFOR-a je bila vzpostavitev varnega okolja za vse prebivalce Kosova ter kontrolo zunanjih mej Kosova (Tongeren in dr. 2002, 292).

Kitajska se je vzdržala glasovanja o resoluciji 1244. Resolucija kot taka je legalizirala operacijo zveze NATO na Kosovu ter določila namestitve mednarodnih enot, ki naj bi na Kosovu zagotavljale mir. Takratnemu predsedniku OZN pa je naročila, naj imenuje posebnega predstavnika, odgovornega za organizacijo civilne uprave v pokrajini UNMIK (Pirjevec 2001, 543). Začasna uprava OZN na Kosovu je bila zadolžena za zakonodajno in izvršilno oblast Kosova pod vodstvom UNMIK kot predstavnikom OZN. Ustavni okvir za začasno samoupravo je bil izdan pod okriljem UNMIK, ki je po 1.1. členu definiral Kosovo kot entiteto pod začasno mednarodno administracijo (Weller 2009, 180-2). Resolucija OZN je tako pustila odprto možnost, da se Kosovo vrne pod kontrolo ZRJ, istočasno pa ni izključevala možnosti, da Kosovo postane samostojna država (Bahcheli in dr. 2004, 88).

Vojna na Kosovu, kot je opisana v tem podpoglavju, je bila vojna iz etničnih razlogov. To nam je razvidno iz preprostih dejstev, kot pravi Falk (1999, 848), saj Kosovo nima naftnih polj ali drugih strateških surovin in nihče v mednarodni skupnosti nima ozemeljskih teženj po Kosovu. Schwabach (2003, 16) je prav tako mnenja, da se vojna s strani zveze NATO ni dogajala zaradi ozemlja, saj nobena članica mednarodne skupnosti ni imela želje po ozemlju Kosova. Vojna je bila, ker je bilo potrebno zavarovati kosovske Albance pred represijo in izgonom.

³³ Resolucija 1244 (1999) – *Resolution 1244 (1999)*. 1999. Sprejeta v Varnostnem svetu 10. junija.

6.2 KOSOVSKI PROTEKTORAT

Od junija leta 1999 naprej se je kosovska pot za neodvisnost znašla pod velikim vprašajem, saj srbska vlada, naj bo še tako demokratična, ne bo nikoli podprla kosovske želje po samostojnosti. Tudi resolucija VS 1244 ni zagotavljala Albancem na Kosovu popolne samostojnosti, je pa prav tako ni izključevala. KFOR je pod okriljem OZN bil zadolžen za nekakšno prehodno administracijo in razvoj začasnih institucij za demokratično in avtonomno samoupravo (Pirjevec 2001, 273-4).

Po končanem konfliktu na Kosovu se je mednarodna administracija razvijala v treh fazah. Prva faza je sledila takoj po konfliktu, kjer je UNMIK kot pooblaščenec VS OZN bil prisoten na konfliktnem območju ter izvajal vsa pooblastila, povezana z upravljanjem entitete. V drugi fazi, ki je trajala dlje časa, je UNMIK vzpostavil organe za ponovno vzpostavitev kosovskih institucij. Tretja faza pa je predvidevala prenos vseh pooblastil na lokalne institucije (Weller in Metzger 2008, 243). Leta 2005 je Kupchan (2005, 17-18) priporočil Kosovu izpolnitev naslednjih pogojev, da bo njihova pot do neodvisnosti lažja. Prištini je priporočal, naj okrepi demokratične institucije ter zmanjša korupcijo in kriminal. Srbski manjšini mora zagotoviti ustrezne pravice. Mednarodni skupnosti je priporočal, naj Kosovo loči po etnični črti in dodeli Metohijo z glavnim mestom Kosovska Mitrovica, Srbiji. Mednarodna skupnost je strogo obsodila njegovo zamisel o delitvi Kosova. Istega leta je srbski predsednik poudaril, da je neodvisnost Kosova nesprejemljiva in ponudil Kosovu notranjo upravo pod okriljem Srbije.

Leta 2007 so na Dunaju začela potekati pogajanja, ki so skušala določiti dokončni status Kosova. Obe strani sta še naprej vztrajali pri svojih stališčih. Srbija je vztrajala, da je Kosovo del Srbije, medtem ko Kosovo ni odstopalo od zahteve po neodvisnosti. Srbsko stališče je sovpadalo s tezo o klasičnem mednarodnem sistemu, ki je zagovarjal ozemeljsko celovitost. Samo dejstvo, da obstaja možnost državnosti za Kosovo, bi lahko v mednarodni skupnosti pustilo vtis, da dejansko obstaja pravica do samoodločbe in odcepitve zunaj ozko grajenega klasičnega kolonialnega konteksta. Posledice takšnega dojemanja bi lahko vodile do širjenja zahtev po samoodločbi še kje drugje ter tudi postavile na kocko obstoj krhkih držav (Weller 2009, 191).

Po osmih letih začasne administracije OZN je še bil istega leta 2007 končan Ahtisaarijev Celovit predlog za status Kosova³⁴. Predlog je bil sestavljen iz dvanajstih aneksov. V dogovoru najdemo elemente o prihodnji ustavi Kosova, smernice glede manjšinskih pravic in drugih pravic v navezavi na skupnost ter zagotovljeno mednarodno civilno in vojaško prisotnost po tranziciji. Dokument še vedno ne definira statusa Kosova. V nasprotju z Resolucijo 1244 (1999) pa ne omenja več potrebe po ohranitvi teritorialne integritete Srbije ter prav tako ne omenja ustanovitve samo avtonomije ali samoupravljanja Kosova. Namesto tega je paket ponujal vse, kar bi Kosovo potrebovalo, da bi se konstituiralo kot država, priznana od subjektov mednarodne skupnosti. Država lahko nastane, ko so izpolnjeni kriteriji po mednarodnem pravu: definirano ozemlje, populacija, ki prebiva na tem ozemlju, učinkovita vlada s sposobnostjo delovanja v mednarodnih odnosih. Po mnenju Kontaktne skupine ima Kosovo jasno definiran teritorij, populacijo, ki je sestavljena iz tradicionalnih naseljencev, beguncev in nasilno razseljenih "državljanov" Kosova in poseduje elemente državnosti. Kosovo bo imelo vsa pooblastila upravljanja v zakonodajni, izvršilni in sodni veji oblasti. Četrty kriterij bo izpolnjen, ko bo Kosovo postalo priznano v mednarodni skupnosti, saj bo šele takrat lahko vlada učinkovito delovala v mednarodnih odnosih (Weller 2009, 211-2).

Predlog je navajal dve omejitvi tako imenovane kosovske svobode. Prva se je nanašala na človekove pravice, ki morajo biti obvezno zapisane v ustavi, kar ni predstavljalo nobenega problema za Kosovo. Druga omejitev pa ni dovoljevala možnosti, da bi Kosovo iskalo zvezo z drugo državo (Weller 2009, 213). Predlog je potrdil možnost državnosti na več drugih načinov. Kosovu je pustil možnost, da vstopi v mednarodne odnose, vključno z možnostjo, da sklepa mednarodne pogodbe, ter članstvom v mednarodnih organizacijah. Posebej je zahteval, da Kosovo podpiše in ratificira Evropsko konvencijo o človekovih pravicah³⁵, v bistvu akt, ki ga lahko izvajajo oziroma sprejmejo samo države (Weller 2009, 213). Predlog je teoretično vseboval vse potrebne elemente, da bi Kosovo funkcioniralo kot država. (Weller 2009, 212-3).

Kosovo je proti ponovni avtonomiji Kosova znotraj Srbije nastopalo s tremi argumenti. Prvi argument se je skliceval na dejstvo, da je Kosovo bilo osem let pod začasno administracijo

³⁴ Ahtisaarijev Celovit predlog za status Kosova – *The Comprehensive proposal for Kosovo Status Settlement*. 2007. 2. februar.

³⁵ Evropska konvencija o človekovih pravicah – *The European Convention on Human Rights*. 1950. Sprejeta 4. novembra v Rimu.

OZN in da nihče ne more pričakovati, da se bo ponovno reintegriralo v Srbijo. Srbija je ob tem argumentu opozorila na dejstvo, da je Hongkong prav tako bil celo stoletje pod upravo Velike Britanije in bil nato inkorporiran v Kitajsko kot specialna administrativna enota. Z drugim argumentom se je Beograd skliceval na dejstvo, da avtonomija Kosova ne bi zmotila regionalne stabilnosti, medtem ko bi enostranska neodvisnost bila povod za regijsko nestabilnost in potencialni začetek konflikta. Tretjič pa se moramo zavedati, da je Srbija nudila smiselno avtonomijo Kosovu in je bila pripravljena sprejeti katerokoli drugo rešitev razen neodvisnosti. Predlagala nadzorovano avtonomijo Kosova. To bi pomenilo, da izvršilna, zakonodajna in sodna funkcija ostaneta v rokah Kosova, medtem ko Srbija obdrži kontrolo nad zunanjo politiko, obrambo, mejno kontrolo, monetarno in carinsko politiko ter varovanjem srbskih verskih in kulturnih dediščin in človekovih pravic. Kosovo bi seveda bilo zastopano v srbskih institucijah. Tadić je Kosovu celo ponudil dostop do mednarodnih finančnih institucij ter prav tako drugih mednarodnih in regionalnih organizacij, razen OZN, Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) in Sveta Evrope. Dostop bi Kosovu omogočal legitimnost v mednarodnih institucijah. Kosovo bi prav tako imelo kulturne predstavnike v tujini, svojo lastno zastavo, državno himno ter državne ekipe, ki bi lahko sodelovale na vseh športnih področjih (Weller 2009, 220-1, 227).

Vsekakor pa ni bilo upanja, da bi se spisala resolucija, ki bi direktno potrdila neodvisnost Kosova. Na eni strani sta EU in ZDA lobirali v VS OZN za sprejetje Ahtissarijevega paketa. To je bil načrt, ki bi omogočal državam, da se na podlagi lastne presoje odločijo za priznanje, ne da bi se VS zavzel za državnost Kosova (Weller 2009, 221). Po drugi strani so še istega leta Belgija, Francija, Nemčija, Italija, Velika Britanija ter ZDA formalno predstavile osnutek resolucije³⁶, ki je predvsem opozorila na okoliščine, ki so privedle Kosovo do primera *sui generis*. Resolucija pravi, da je Kosovo res primer *sui generis*. Prvič na podlagi nasilnega razpada bivše SFRJ ter masovnega nasilja in represije, ki je trajala do leta 1999. Drugič pa zaradi namestitve mednarodne administracije. Rusko nasprotovanje je zaustavilo kakršno koli možnost za sprejetje tega teksta, saj je v klasičnem geopolitičnem kontekstu Moskva branila Srbijo in stala na njeni strani (Weller 2009, 222-3, 1).

³⁶ Osnutek resolucije S/2007/437. 2007. 17. julij.

6.3 RAZGLASITEV NEODVISNOSTI

Dne 17. februarja 2008 je Kosovo razglasilo neodvisnost. Bing Jia (2009, 27-8) meni, da je neodvisnost teritorija vsekakor dejstvo, se pa pojavlja vprašanje, če je to dejstvo tudi v mednarodnem pravu, kar se nanaša na priznanje. Konec oktobra 2008 je Kosovo priznalo dvainpetdeset držav, seveda je s strani Srbije prišel odklonilen odnos. Odziv srbskega predsednika Tadića je bil negativen. Poudaril je, da sta srbska pokrajina Kosovo in Metohija enostransko in nezakonito razglasili neodvisnost. Deklaracija o neodvisnosti Kosova³⁷ jasno krši resolucijo 1244, ki potrjuje suverenost in ozemeljsko celovitost Srbije vključujoč Kosovo in Metohijo (Varnostni svet 2008b, 4).

Mesec pred razglasitvijo neodvisnosti je srbski predsednik Tadić trdil, da bi unilateralno priznanje Kosova brez kakršnega koli pomisleka bil precedens v mednarodni skupnosti. Skliceval se je na resolucijo 1244 (1999) in poudaril, da Ustanovna listina OZN zagotavlja spoštovanje suverenosti in ozemeljske celovitosti mednarodno priznanih držav, kot je Srbija (Varnostni svet 2008a, 3).

Bing Jia (2009, 30) kljub mnenju nekaterih držav v mednarodni skupnosti trdi, da kosovski primer neodvisnosti ne ustvarja precedensa. Poskuša potegniti paralele z drugimi podobnimi primeri, da bi ugotovila, če je Kosovo primer precedensa. Vsekakor morajo biti izpolnjeni naslednji pogoji: ozemlje, ki je sporno, mora biti pod mednarodnim nadzorom, dogodki na tem ozemlju naj zmeraj vključujejo razlike med manjšino in večino, najsi bodo kulturne, jezikovne ali etnične ter ne sme več obstajati možnost, da bi se dva dela države ponovno združila. Tak primer je Vzhodni Timor, ki je bil pod administracijo Portugalske dolga leta in šele leta 1960 priznan od GS OZN. Njeno mnenje je, da ne moremo potegniti enakih paralel med primeroma, saj se načina, do katerih sta prišla do neodvisnosti, razlikujeta.

Vprašanje je, ali je Kosovo razglasilo neodvisnost na podlagi samoodločbe naroda ali pa se je sklicevalo na odcepitev. Bing Jia (2009, 32-5) nam jasno pove, da kar se tiče samoodločbe naroda, nam Deklaracija o 7-ih načelih v skladu z Ustanovno listino OZN pove, da je samoodločba naroda sprejeta v naslednjih primerih: zunanja samoodločba za kolonialna ozemlja, ozemlja, ki so pod tujo okupacijo, ter notranja samoodločba za narodnostne skupine.

³⁷ Deklaracija o neodvisnosti Kosova – *Kosovo Declaration of Independence*. 2008. Razglašena s strani kosovske skupščine 17. februarja.

Ugotovila je, da Kosovo ni razglasilo neodvisnosti na podlagi samoodločbe naroda, ker so Srbi bojkotirali deklaracijo o neodvisnosti in vse potrebne institucije za učinkovito vlado so bile ustanovljene pod mednarodnim nadzorom.

Hilpold (2009, 60) prav tako navaja dva elementa, ki nasprotujeta temu, da bi Kosovo spadalo pod tradicionalna pravila, ki zadevajo samoodločbo. Prvi element pogojuje učinkovitost vlade in sposobnost vstopa v mednarodne odnose na osnovi velikega števila priznanj. Drugi element se nanaša na dejstvo, da je Kosovo enostransko spremenilo statusni režim, ki mu je bil dodeljen s strani OZN. Vprašanje odcepitve v primeru Kosova nam prvič da vedeti, da mednarodno pravo ne zagotavlja te pravice do odcepitve. Bing Jia (2009, 39, 41) meni, da so primeri odcepitve zakoniti, ko ne kršijo osnovnih principov mednarodnega prava. Izpostavila je dejstvo, da je odcepitev ponavadi povezana s pravico do samoodločbe naroda.

Po razglasitvi samostojnosti Kosova je Srbija nagovorila GS OZN in zaprosila za mnenje ICJ. GS OZN je ugodila zahtevi Srbije in prosila ICJ za mnenje glede naslednjega vprašanja: Ali je enostranska deklaracija neodvisnosti s strani Kosova v skladu z mednarodnim pravom? (Bing Jia 2009, 27-8). Predsednik republike Danilo Türk je po potrjeni resoluciji, ki meddržavno sodišče sprašuje po posvetovalnem mnenju, izjavil, da "je mnenje Meddržavnega sodišča v Haagu o skladnosti razglasitve neodvisnosti Kosova z mednarodnim pravom svetovalno in da od tega mnenja ni treba pričakovati ničesar odločilnega za prihodnost Kosova" (STA, 2008).

V odločitvi ICJ je jasno razvidno, da je sodišče podalo mnenje o tem, ali je enostranska deklaracija neodvisnosti s strani Kosova v skladu z mednarodnim pravom. Vprašanje ne sprašuje o pravnih posledicah deklaracije, prav tako ne sprašuje, če je Kosovo doseglo državnost, ter ne sprašuje o veljavnosti ali pravnih posledicah priznanja. Naloga sodišča je torej bila, da odloči, če je deklaracija neodvisnosti v skladu z mednarodnim pravom. Tako je sodišče menilo, da deklaracija neodvisnosti dne 17. februarja 2008 ni kršila splošnega mednarodnega prava³⁸ (International Court of Justice 2010, 19, 31).

³⁸ GS OZN je 9. septembra 2010 potrdila resolucijo, ki sta jo uskladili EU in Srbija. Resolucija priznava odločitev Meddržavnega sodišča v Haagu, ki je izdalo mnenje o enostranski razglasitvi Kosova. Beograd se je res uklonil pritisku Bruslja, ni se pa odrekel ali priznal Kosovo.

6.4 ODZIV MEDNARODNE SKUPNOSTI IN PRAKSA PRIZNANJA

Na kosovsko neodvisnost je mednarodna skupnost reagirala različno. Zato je priznanje bilo kar velikega pomena. Srbska prošnja, ki so jo naslovili na ICJ se je bolj nanašala na vprašanje legalnosti kot pa na priznanje. Medtem ko je kar nekaj držav podelilo Kosovu priznanje, jih je določeno število ostalo neodločenih, zato bi mogoče v tem primeru prav prišlo kolektivno priznanje, saj bi tako Kosovu olajšalo vstop v mednarodne organizacije, kot je OZN (Bing Jia 2009, 42-43).

Najpomembnejši razlogi za razglasitev neodvisnosti so bili zapisani v uvodu Deklaracije o neodvisnosti Kosova. Kosovo naj bi bilo poseben primer, ki je nastal na osnovi nesporazumnega razpada Jugoslavije, ki pa vsekakor ni precedens za druge primere (Skupščina Kosova, 2008).

Prva posledica razglasitve neodvisnosti je bilo priznanje Južne Osetije in Abhazije s strani Rusije. Druga posledica so bile izjave različnih predstavnikov separatističnih entitet po vsem svetu, ki so videli priložnost za okrepitev lastnih zahtev³⁹. Tretja posledica razglasitve neodvisnosti so bile različne razprave in odzivi držav.

Ruski predstavnik v OZN se je zavzel za Srbijo in poudaril, da Rusija še naprej priznava Srbijo znotraj njenih mednarodno priznanih mej. Enostranska deklaracija o neodvisnosti ter posledično priznanje sta nezdržljiva s Helsinško sklepno listino, ki zelo natančno opredeljuje princip nedotakljivosti mej in teritorialne integritete držav. Določbe listine omogočajo spremembe mej samo na miren način in v skladu z mednarodnim pravom (Varnostni svet 2008b, 6). Kitajska je prav tako izrazila nasprotovanje enostranski akciji in predlagala, da strani sami prideta do skupnega dogovora (Varnostni svet 2008b, 7).

Belgija je glede kosovskega dejanja bila optimistična in zatrdila, da bo Kosovo priznala. Za Belgijo je kosovska neodvisnost nujen pogoj za stabilnost in blaginjo celotne regije ter njenih prebivalcev. Na koncu je še belgijski predstavnik v OZN dodal, da je za Belgijo Ahtisaarijev načrt edina realistična in izvedljiva možnost (Varnostni svet 2008b, 9). Italijanski predstavnik je poudaril, da je kosovska neodvisnost dejstvo ter da je bila pričakovana, saj so nam vsi

³⁹ Dokument, ki navaja celo vrsto izjav voditeljev separatističnih gibanj in entitet. Dostopno prek: <http://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/files/media/articles/2008/Kosovo08.pdf>.

dogodki to nakazovali. Italija je skupaj z večino držav EU priznala Kosovo (Varnostni svet 2008b, 9-10). John Sawers, predstavnik Velike Britanije v OZN, je menil, da je bila novonastala država v Evropi ustanovljena proti željam suverene države (Srbije) ter proti želji stalnega člana VS (Rusije). Mednarodno skupnost je še opozoril, da je novo državo priznalo mnogo držav in med njimi tudi Velika Britanija (Varnostni svet 2008b, 12). Tudi francoski predstavnik v OZN je potrdil dejstvo, da je Francija priznala Kosovo kot samostojno in neodvisno državo (Varnostni svet 2008b, 19).

Predstavnik ZDA je poudaril, da so ZDA priznale neodvisno Kosovo na osnovi naslednjih dejstev: kosovska neodvisnost je bila unikaten proces, ki je trajal vse od razpada SFRJ; kosovsko prebivalstvo je pod Miloševićevim režimom bilo zatirano, ker je bilo prisotno etnično čiščenje; Kosovo je bilo pod administrativnim nadzorom OZN vse od konca intervencije zveze NATO. Zadnji dve leti pred razglasitvijo neodvisnosti so tekla pogajanja med Srbijo in Kosovom glede prihodnjega statusa. Prva pogajanja so bila pod vodstvom posebnega odposlanca OZN Martina Ahtisaarija, druga pa pod vodstvom trojke, ki so jo sestavljale EU, Rusija in ZDA. Tako je kosovska neodvisnost bilo logično in pričakovano dejanje, ki je legitimen in praven odziv na celotno situacijo ter je popolnoma v skladu z resolucijo 1244. Drugo dejstvo je, da Kosovo ni nikakršen presedens, ampak je samo primer z edinstvenimi okoliščinami, saj ga OZN tako že jemljejo od leta 1999 naprej. Tretje dejstvo se navezuje na prihodnost Kosova, saj se le-to mora naprej razvijati s pomočjo Ahtisaarijevega plana (Varnostni svet 2008b, 19).

Vietnam je ugotovil, da deklaracija o neodvisnosti ni v skladu z Resolucijo 1244 (1999) ter prav tako podprl doktrino ozemeljske celovitosti (Weller 2009, 232). Južna Afrika je izrazila podobno mnenje ter jasno povedala, do bodo dogodki, ki so se odvijali na Kosovem, vsekakor imeli vpliv na mednarodno skupnost (Weller 2009, 232).

Takoj po razglasitvi kosovske neodvisnosti je EU pod predsedovanjem Slovenije povedala, da je odvisno od vsake članice posebej, če bo priznala neodvisnost Kosova. Večina članic je Kosovu takoj priznala neodvisnost, medtem ko so Ciper, Grčija, Slovaška, Bolgarija, Romunija in Španija namigovala, da ne bodo priznale neodvisnosti Kosova, ali zaradi enakih problemov s separatističnimi gibanji ali pa zaradi dobrih vezi s Srbijo (Spiegel Online, 2008).

Mnenje mednarodne skupnosti o priznanju Kosova je oblikovalo tri skupine držav. V prvo skupino sodijo države, ki so priznale Kosovo kot državo, teh je šestindevetdeset. V drugo skupino držav sodijo države, ki nasprotujejo priznanju Kosova. Tretja skupina je skupina molčečih držav, ki še vedno čakajo z odločitvijo. Nasprotovanje priznanju neodvisnosti Kosova so izrazile tudi nekatere države članice EU, kot so Španija, Grčija, Ciper, Slovaška in Romunija (Djelić, 2008). Na podlagi navedenega lahko ugotovljamo, da Kosovo zadovoljuje tradicionalne kriterije za priznanje državnosti, saj ima stalno prebivalstvo, vlado, določne meje z vsemi sosednjimi državami (razen s Srbijo), ter je sposobno stopiti v odnose z drugimi državami, kar je razvidno iz deklaracij o priznanju (Borgen, 2008).

7 ANALIZA PRIMERA - ABHAZIJA IN JUŽNA OSETIJA

ZSSR je bila federativna država, sestavljena iz republik, avtonomnih republik in avtonomnih regij. Gruzija je imela status republike v okviru ZSSR, znotraj nje sta Južna Osetija in Abhazija imeli status avtonomnih republik. Po ustavi ZSSR nista imeli pravice do samoodločbe ter posledično pravice do odcepitve (Coppeters in dr. 2004, 193).

Glavni krivec konfliktov na Kavkazu je kremeljska državna politika, ki je ustvarila politično in ekonomsko neenakost med narodnostnimi skupinami na Kavkazu. Napetosti so se po razpadu ZSSR samo stopnjevale, saj se vlade novonastalih držav niso mogle spoprijeti s separatističnimi težnjami etničnih skupnosti v njihovih državah. Rusija ima še danes probleme s separatistično entiteto Čečenijo, Degastanom in Ingušetijo (Weller in Metzger 2008, 347).

Konflikt v Abhaziji in Južni Osetiji ima korenine v nacionalni politiki ZSSR in njenih strategijah obvladovanja sporov, ki so izbruhnili na podlagi samoodločbe. Ta politika je bila del strategije, ki je omogočala kontrolo nad umetno ustvarjenim federalno ozemeljskim dogovorom, ki se je imenoval "Matrijoška tip"⁴⁰. Po sovjetskem etnofederalnem sistemu je Južna Osetija imela status avtonomne upravne enote znotraj Gruzije in je tako imela eno stopnjo nižjo avtonomijo od avtonomne republike Abhazije in Adjare. V času gruzijske neodvisnosti je Južna Osetija poskušala nadgraditi svoj status ter tako postati pravno enaka

⁴⁰ Po načelu zapletenosti podrejen etnofederalni sistem enot in podenot v sklopu ZSSR. Takratnih 15 republik je imelo najvišji status, sledile so ji avtonomne republike in potem avtonomne regije (Weller in Metzger 2008, 348).

Abhaziji, seveda je Tbilisi zavrnil prošnjo, ker je občutil grožnjo z osetijske strani (Weller in Metzger 2008, 348-9).

Namen sistema je bila integracija vseh etničnih skupin v "skupne sovjetske ljudi". Obdobje pred razpadom ZSSR, "glasnost in perestrojka", sta samo še pospešili željo republik po pravici do samoodločbe. Pravico do samoodločbe je republikam ZSSR omogočala ustava, vendar ne z namenom, da bi bila uporabljena v praksi, kar se je ob razpadu ZSSR dokazalo (Weller in Metzger 2008, 348-9).

7.1 ZGODOVINSKI ORIS KONFLIKTA GRUZIJA - ABHAZIJA

Abhazija obsega 12.5 odstotka ozemlja Gruzije, nahaja se ob Črnem morju in na severu meji z Rusko federacijo. Demografsko ima pomembno vlogo, saj je območje znano kot bivša sovjetska riviera, ima bogate kmetijske vire in je ključno povezano z Rusijo (Van Tongeren in dr. 2002, 416). Dokazi abhazijskih zgodovinarjev kažejo, da Abhazijci zadnja tri tisočletja bivajo na tem ozemlju. Uradno je leta 1810 Abhazija postala protektorat Rusije, čeprav se je abhazijsko ljudstvo nenehno bojevalo proti ruskemu protektoratu. Med letoma 1917 in 1918 si je manjševiška vlada Gruzije priključila Abhazijo, kot njen sestavni del (Republic of Abkhazia, 2010). Gruzijska dominacija v Abhaziji je pripomogla k temu, da je leta 1921 Abhazija padla pod vpliv ZSSR in postala Sovjetska Socialistična avtonomna republika. Imela je status polne republike ter je leta 1922 postala članica Transkavkaške federacije⁴¹, podpisati pa je morala posebno pogodbo o uniji z Gruzijo. Leta 1931 je bila Abhazija integrirana v ozemlje Gruzije in dobila status avtonomne republike znotraj Gruzije. Med leti 1937-1953 so izvajali nasilno preseljevanje Gruzijcev v Abhazijo, sprejeli abecedo, zasnovano na gruzijskem jeziku, in ukinili medijsko svobodo Abhazijcem. V letu 1940 je vodstvo ZSSR kovalo načrte za preselitev celotne abhazijske populacije v Kazahstan ali Sibirijo. Konec druge svetovne vojne je Abhazijce doletelo še načrtno uničenje njihove kulture (Bahcheli in dr. 2004, 144-5).

⁴¹ Sestavljena je bila iz Armenije, Gruzije in Azerbajdžana. Obstajala je od aprila leta 1918 do maja 1918, po razpadu nastanejo samostojne republike Armenija, Gruzija in Azerbajdžan. Po priključitvi leta 1921 v ZSSR so konstituirale Transkavkaško sovjetsko federativno socialistično republiko. Dostopno prek: <http://www.crwflags.com/fotw/flags/transc.html>.

Leta 1977 je prišlo do napredka, saj je stotrideset abhazijskih intelektualcev poslalo Centralnemu komiteju in Vrhovnemu Sovjetu ZSSR pismo, v katerem so kritizirali abhazijsko oblast in izrecno zahtevali abhazijsko odcepitev od Gruzije. Rezultat tega so spremembe na področju izobraževanja, nastanek abhazijske državne univerze in televizijski program v abhazijskem jeziku (Bahcheli in dr. 2004, 146).

Ob prvih znakih razpada ZSSR leta 1989 je Gruzija izvedla referendum o odcepitvi, ki so ga Abhazijci bojkotirali in tako prikazali nezadovoljstvo z obstoječim stanjem. Pred tem pa je potekal referendum o nadaljnjem obstoju v ZSSR, ki so ga Gruzijci bojkotirali, Abhazijci pa podprli. Razpad ZSSR je zamrznil vse meje republik, ki jih je določil Stalin in so zapisane v ustavi ZSSR iz leta 1936. Abhazija se je znašla znotraj ureditve neodvisne Gruzije (Bahcheli in dr. 2004, 147-8).

Aprila leta 1991 je Gruzija postala samostojna država, kot prvi gruzijski predsednik je prisegel Zviad Gamsakhurdia. Abhazijci in Južnoosetijci so se seveda ob izvolitvi novega predsednika počutili ogroženi, saj je veljal za nacionalista. Strah jih je bilo, da bo sedaj, ko ne bo več pod vplivom Moskve, novo vodstvo zatrla vse pravice avtonomnih entitet. Nesoglasja z obeh strani so privedla do konflikta, ki se je stopnjeval do te mere, da je sledila vojna med Gruzijo in avtonomnima pokrajinama Južno Osetijo in Abhazijo (Coppieters in dr. 2004, 198).

Zimski vojaški udar v Gruziji med letoma 1991 in 1992 je strmoglavil vlado Gamsakhurdia in na oblast pripeljal Eduarda Shevardnadzeja. Novi državni zbor je ukinil gruzijsko ustavo iz leta 1978 in vpeljal ustavo iz leta 1921, kjer je bil avtonomni status Abhazije omenjen, ni pa bil pravno določen (Coppieters in dr. 2004, 198). Avgusta 1992 so gruzijske paravojaške enote vstopile v Abhazijo s pretvezo, da bodo zavarovali železniški promet pred uporniki, njihov cilj pa je bil prevzeti kontrolo nad celotnim ozemljem in vkorakati v Sukhumi. Sprva je kazalo, da se Abhazijci nikakor ne bodo mogli upreti gruzijskim paravojaškim silam, saj so le-te kazale premoč. Abhazijci so dobili podporo s severnega Kavkaza in Rusije (Coppieters in dr. 2004, 198).

Julija 1993 je nastal nov sporazum o prekinitvi ognja (Sochi dogovor)⁴² in resolucija 858⁴³ ki določa namestitev UNOMIG⁴⁴ (United Nations Observer Mission in Georgia - UNOMIG) v Gruziji. Gruzijske paravojaške sile so bile poražene in so se jeseni 1993 umaknile iz Abhazije. Ruske sile so ostale na tem območju in njihova naloga je bila ohranjanje miru. Operacija je potekala pod okriljem Skupnosti neodvisnih držav (SND) ter bila mednarodno nadzorovana s strani OZN. Na območju Abhazije OZN še do danes ni uspelo doseči politične rešitve (Coppieters in dr. 2004, 198-9).

Decembra 1993 so se začeli prvi izmed mnogih pogovorov med Gruzijo in Abhazijo pod okriljem Rusije in OZN. Gruzija je zahtevala večnacionalne mirovne sile OZN, česar pa OZN ni podprla. Kljub temu je bila leta 1994 sklenjena Moskovska pogodba⁴⁵, ki je narekovala sprejetje ruskih mirovnikov v sklopu SND. Mandat UNOMIG je bil osnovan na principu, da bo poskušal vrniti na konfliktno območje čim več notranje razseljenih oseb ter ohranjati teritorialno integriteto Gruzije po mejah iz leta 1991. Dogovor je prav tako omenjal abhazijsko lastno ustavo, državne simbole, himno in zastavo. Abhazija in Gruzija sta se dogovorili o skupnih pooblastilih glede zunanje politike, nadzora mej in carine, energije, telekomunikacij in transporta, varovanja človekovih in državljskih pravic (Van Tongeren in dr. 2002, 416; Bahcheli in dr. 2004, 150).

Novembra leta 1994 je Abhazija sprejela novo ustavo in tako nadomestila tisto iz časa ZSSR, v kateri je imela status avtonomne republike. Leta 1999 je izvedla referendum o neodvisnosti in Abhazijci so s 97 odstotki podprli neodvisnost (Bahcheli in dr. 2004, 150, 152). Abhazijci so zahtevo po samoodločbi podkrepili z zgodovinskim dejstvom, da je Abhazija uživala državnost več kot tisoč let in ni bila vedno del Gruzije (Coppieters in dr. 2004, 197). Po razglasitvi neodvisnosti leta 1999 je v abhazijskem parlamentu imela veliko podporo ideja, da Abhazija dobi status prosto pridružene države k Rusiji. Ta status, bi enako kot status ustavne članice konfederacije z Gruzijo, omogočil mednarodno neodvisnost in pravico do unilateralne odcepitve. Če bi to transformacijo podprla Rusija, bi Abhazija dejansko postala prosto pridružena država Ruske federacije (Coppieters in dr. 2004, 202-3).

⁴² Dogovor je zahteval umik gruzijskih sil iz Abhazije in namestitev sil UNOMIG (Butler 2009, 103).

⁴³ Resolucija 858 (1993) – *Resolution 858 (1993)*. 1993. Sprejeta v Varnostnem svetu 24. avgusta.

⁴⁴ UNOMIG je nehal obstajati 15. junija 2009, potem ko je Rusija uporabilo veto proti nadaljnjemu delovanju. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/background.html>.

⁴⁵ Sporazum o prekinitvi ognja oziroma Moskovska pogodba - *Agreement on a Ceasefire and Separation of Forces*. 1994. Podpisan 14. maja v Moskvi.

Leta 2001 je nastal osnovni koncept za nadaljnji mirovni sporazum, imenovan Boden dokument⁴⁶. Dokument je bil rezultat kompromisa, vendar ne med akterjema konflikta, le med Rusijo in zahodnimi državami. Dokument poskuša najti ravnotežje med principom teritorialne suverenosti in nacionalne samoodločbe ter klasificira Abhazijo kot suvereno entiteto znotraj suverene države Gruzije (Coppieters in dr. 2004, 203-4).

Dokument izključuje opcijo konfederacije ali prosto povezane države. Abhazijo klasificira kot suvereno politično entiteto, ne pa suvereno državo, kar dejansko pomeni, da sta obe ravni vladanja v sklopu federalne države. Abhazija ni definirana v tem smislu, da je podrejena Tbilisiju, ampak bosta Sukhumi in Tbilisi podrejena zvezni ustavi in razdelitev moči bo odvisna od federalnega dogovora. Bodenov dokument tako že dejansko označuje, kako naj bi bila razdeljena moč med Tbilisijem in Sukhumijem. Navezuje se na dogovor, ki sta ga obe strani potrdili leta 1994⁴⁷. Dokument določa "skupno sodelovanje" na področju zunanje politike in nadzora meje, ekonomije, carine, energije, transporta in komunikacij in varovanje človekovih pravic. Dokument ne obravnava vprašanj, ki bi se lahko navezovala na državne strukture, kot sta obramba in varnostno vprašanje (Coppieters in dr. 2004, 204-5).

Razmerje, kot nam ga ponuja Bodenov dokument, deluje kontradiktorno, saj v zagovor ponuja primer švicarske ustave, ki trdi, da so kantoni suvereni v mejah zvezne ustave. Pomembno je, da v tem švicarskem konceptu suverenosti kantonov razumemo, da so kantoni del federacije in je njihova moč omejena s strani drugih kantonov v federalni zvezi (Coppieters in dr. 2004, 205-6). Druga kritika se nanaša na dejstvo, da je OZN že vnaprej izločila status polne suverenosti Abhazije. Torej OZN sploh ni upoštevala možnosti, da je v nekaterih primerih lahko princip ozemeljske celovitosti ovržen na podlagi principa nacionalne samoodločbe. Pomembno dejstvo je, da je priznanje enostranske odcepitve politični akt, ki mora biti zasnovan na pravnem principu ozemeljske celovitosti in samoodločbe. Kritika kaže nevtrarno stališče OZN glede sporov, ki temeljijo na suverenosti (Coppieters in dr. 2004, 208).

⁴⁶ Bodenov document - The principles for division of competences between Tbilisi and Sukhumi/*Boden document*. 2001. Dokument je bil sestavljen od Dietra Bodena, posebnega odposlanca Združenih narodov za Gruzijo.

⁴⁷ Izjava o ukrepih za politično rešitev gruzijsko-abhazijskega konflikta - *The declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian-Abkhaz Conflict*. 1994.

Kakršni koli dogovor za rešitev tega konflikta zahteva zunanjo pomoč. Gruzija in Abhazija se že zaradi svoje geostrateške lege in pritiskov ter prikritih ciljev zunanjih akterjev težko dogovorita o kakršni koli spravi. Obe strani sta se vedno strinjali z minimalnimi skupnimi principi, ki so vključeni v Bodenov dokument, vsekakor pa se ne strinjata z naslednjima opcijama. Prva opcija govori o delitvi Abhazije in zahteva, da se okrožje Gali, v katerem prevladujejo etnični Gruzijci, priključi Gruziji v zameno za priznanje Abhazije kot samostojne države. Druga opcija govori o ustanovitvi Gruzijsko-Abhazijske konfederacije ali o statusu prosto pridružene države z Gruzijo ali Rusijo. Torej Bodenov dokument pušča odprto možnost federalizacije Gruzije, kjer bi Abhazija postala federativna država v asimetrični oziroma simetrični federaciji. Tako bi se Abhazija pravzaprav reintegrirala v Gruzijo in imela status pridružene države brez možnosti enostranske razglasitve odcepitve (Coppieters in dr. 2004, 223-4).

V primeru, da bi prišlo do federacije med Gruzijo in Abhazijo, ta vsekakor ne bi smela biti simetrična, kot je bil to model ZRJ, saj bi ta model dejansko ustvaril preveliko stopnjo samostojnosti Sukhumija, kar seveda ne bi ustrezalo Gruziji. Asimetrična federacija bi sestavljala Abhazijo, Južno Osetijo, Ajaro in Gruzijske regije. Ta federalni dogovor bi zahteval močno vključenost vseh regij v zvezo odločanja in tako omogočal Abhaziji možnost blokiranja federalnega odločanja kot samostojni federativni entiteti ali pa v dogovoru z drugo federativno entiteto (Coppieters in dr. 2004, 225).

Druga rešitev, ki jo ponuja Bodenov dokument, je možnost, da bi Abhazija postala pridružena država Gruzije, po tej opciji konflikti med gruzijsko in abhazijsko skupnostjo v Abhaziji ne bi vodili v tako ekstremne situacije, kot so to bile npr. politične spremembe pozimi 1991-1992 ter novembra 2003. Taka opcija bi pomenila, da upravljanje na dveh ravneh zahteva minimalno usklajevanje in Abhaziji ne bi bilo potrebno blokirati odločanja na zvezni ravni (Coppieters in dr. 2004, 226).

Mogoče so zgoraj navedene rešitve nerealne, vsekakor pa Abhazija kot "mikro-država" ter njene vladne elite ostajajo močno odvisne od Rusije (Coppieters in dr. 2004, 227).

EU je šibek akter v Južnem Kavkazu v primerjavi z Rusijo in ZDA. EU ima nekaj opazovalcev pri UNOMIG misiji in prav tako daje materialno podporo opazovalni misiji

OVSE na gruzijsko-ruski meji. Vsekakor nima vojaških ambicij na tem področju, kot jih imata Rusija in ZDA (Coppieters in dr. 2004, 215).

Bahcheli trdi, da Abhazija že enajst let z učinkovito vlado kontrolirala ozemlje, ki želi postati neodvisno. Po njegovem mnenju je lahko Abhazija *de facto* država na osnovi situacije, ki je nastala po drugi svetovni vojni (Bahcheli in dr. 2004, 156). Bahcheli se navezuje na R. Jacksona, ki analizira dva nova vidika suverenosti, nastala po letu 1945. K enemu lahko prištejemo Abhazijo. Prvi vidik suverenosti pravi, da lahko vladarji zahtevajo neodvisnost samo, če so nasledniki neke kolonialne vlade. Slabotnim državam ni več odvzeta njihova suverenost preko kolonializma ali osvojitve. Posledično je tako nastalo veliko število tako imenovanih "kvazi držav". To so države, ki ne morejo obvarovati lastne suverenosti. Po drugi strani pa imajo enake pravice kot ostale države po principu enakosti držav, kot to narekuje mednarodno pravo. Drugi tip držav so tako imenovane *de facto* države, h katerim lahko prištejemo Abhazijo. Torej "kvazi-države" in *de facto* države so otroci, ki so novi v igri suverenosti. Če na kratko opišemo razliko, so "kvazi države" priznane, nimajo pa učinkovite vlade, medtem ko *de facto* države imajo učinkovito vlado, niso pa mednarodno priznane. Seveda je priznanje ključnega pomena za državo, saj omogoča dostop do mednarodnih institucij (Bahcheli in dr. 2004, 156-7).

Pegg (Pegg v Bahcheli in dr. 2004, 157-8) navaja štiri pomembne faktorje, ki določajo suverenost in državnost in jih lahko navežemo na Abhazijo. Prvi faktor je spreminjanje normativnega okolja na določenem območju. Po drugi svetovni vojni je prevladalo stališče sodobnih norm, ki so zahtevale zamrznitev državnih mej in so temeljile na nespreminjanju mej. Nove norme, ki se nanašajo na globalizacijo in pravni koncept *uti possidetis*⁴⁸ se zavzemajo proti odcepitvenim gibanjem. Drugi faktor se nanaša na spremenjen koncept suverenosti in je prav tisti, ki onemogoča Abhaziji in drugim *de facto* državam, da bi postale *de jure*. Pravila suverenosti se spreminjajo skozi obdobja in za njih velja, da niso stalna in konsistentna, ampak so prej subjekt spreminjajočih se interpretacij. V mednarodni skupnosti prevladujeta dva koncepta, in sicer prvi, ki se nanaša na »državno suverenost«, drugi pa

⁴⁸ Tudi komisija in Konferenca ob razpadu SFRJ sta se sklicevali na princip *uti possidetis*, kar se tiče vprašanja mej med republikami. To je bilo prvič, ko je bil princip uveljavljen v Evropi (Türk, 1993, 70). Pojem *uti possidetis* velikokrat nasprotuje samoodločbi. *Uti possidetis* je pravzaprav nastal kot mednarodni konsenz, ki so ga države ustvarile skozi proces dekolonizacije. Njegov pomen je, da meje države ostanejo take, kot se bile v času, ko je entiteta razglasila neodvisnost, ne glede na to ali so te meje imele kakšen smisel ali pa ne. Princip je zanimiv na podlagi dejstva, ker promovira stabilnost, istočasno pa ne daje prednosti nastankom novih držav določene regije, kjer se je večina populacije odločila za odcepitev, samo na podlagi dejstva, da tista regija nima zgodovinskih mej (Murphy 1999, 554).

opredeljuje »nacionalno suverenost«. Prvi zagovarja povezavo med suvereno avtoriteto in definiranim teritorijem, drugi pa poudarja povezavo med suvereno avtoriteto in definirano populacijo. Vsekakor v mednarodni skupnosti prevladuje prvi in tako ne podpira pravic in želja tistih držav, ki so bile ustanovljene na podlagi etničnih skupin ali nacionalnih trditev. Tretji faktor opredeljuje državnost, medtem ko se četrti nanaša na normo priznanj.

Ti štirje faktorji onemogočajo *de facto* državam pridružitve mednarodni skupnosti. Pegg (Pegg v Bahcheli in dr. 2004, 158) navaja tudi dva faktorja, ki pravzaprav ustvarita pojav *de facto* držav. Prvi faktor je slaba državna varnost, drugi faktor se navezuje na dejstvo, da so te države po večini multinacionalne. OZN je omejila pravico do samoodločbe naroda na kolonije in ljudi, ki so živeli pod apartheidskim režimom. Po mnenju Pegga dekolonizacija in odcepitev temeljita na enakem principu.

7.2 ZGODOVINSKI ORIS KONFLIKTA GRUZIJA - JUŽNA OSETIJA

Južna Osetija je separatistična regija na teritoriju Gruzije. Imenujejo jo tudi "Tskhinvali regija", "Samachablo" ali "Shida Kartli". Osetijci so si do leta 2008 želeli ozemeljsko in etnično združitev s Severno Osetijo (Weller in Metzger 2008, 345). Konflikt v Južni Osetiji se je razvil v podobnih okoliščinah kot tisti v Abhaziji in s podobnimi zahtevami po ozemlju ter v strahu pred asimilacijo z gruzijskim narodom. Južna Osetija je veliko manjša od Abhazije in je v času ZSSR imela status avtonomne regije znotraj Gruzije (Van Tongeren in dr. 2002, 439-40).

Napetosti v Gruziji segajo v leto 1920, ko je Južna Osetija poskusila razglasiti neodvisnost in je končala kot avtonomna regija znotraj sovjetske Gruzije. Leta 1989 se je Južna Osetija potegovala za združitev s Severno Osetijo ali za neodvisnost. Ta dejanja so seveda naletela na gluha ušesa, saj se je leta 1990 Gruzija borila za svojo neodvisnost. Že januarja 1991 so izbruhnile napetosti med Gruzijo in Južno Osetijo (Nichol 2008, 1).

Konflikt v Južni Osetiji je povezan z nacionalističnimi težnjami v Gruziji pod vodstvom takratnega predsednika Gamsakhurdia. Leta 1990 je Južna Osetija izdala deklaracijo o neodvisnosti in zahtevala priznanje od Moskve kot neodvisen subjekt ZSSR. Deklaracija je bila povod za maščevanje Tbilisija, ki je odpravil status Južne Osetije kot ločene upravne

enote decembra istega leta (Van Tongeren in dr. 2002, 440). Etnične napetosti so se samo stopnjevale, saj je nova vlada uvedla nacionalistični jezikovni program, ki ni ustrezal Osetijcem. To je bil za Osetijce povod, da so začeli uveljavljati diskriminatorno politiko proti Gruzijcem (Weller in Metzger 2008, 350). Odpravljen status je bil povod za konflikt med Južno Osetijo in Gruzijo. Posledica konflikta je bilo množično izseljevanje etničnih Gruzijcev iz Južne Osetije. Ostale so samo štiri vasi, ki so pretežno naseljene z etničnimi Gruzijci. Leta 1992 je bilo podpisano premirje, ki je dovoljevalo nastavitve ruskih, gruzijskih in osetijskih mirovnikov v okviru Komisije za skupni nadzor (Joint Control Commission - JCC) (Van Tongeren in dr. 2002, 440).

Ob začetku konflikta v Južni Osetiji je mednarodna javnost pokazala pasivnost. To še posebej velja za zahodne države, saj so se iz treh razlogov obotavljale vplesti v konflikt. V nasprotju z Balkanom v Kavkazom niso videle velike grožnje mednarodni varnosti. Drugi razlog je bil povezan z razpadom ZSSR, saj niso hoteli takoj po razpadu vznemirjati Rusije. Tretji razlog je bil osredotočenje na konflikt v Abhaziji. Po treh letih konflikta so bili vpleteni samo trije akterji: Rusija, Severna Osetija in OVSE kot takratna Konferenca o varnosti in sodelovanju v Evropi (KVSE). Drugi akterji, UNHCR, UNDP (United Nations Development Programme – UNDP) in EU, so prišli pozneje (Weller in Metzger 2008, 355).

Sprva so mednarodne organizacije pri reševanju konflikta uporabljale tako imenovane "mehke akcije" in iskale ponovno potrditev principov mednarodnega prava. Ločitev odgovornosti med prisotnimi akterji je nastala leta 1993, ko je OZN prevzela vodilno vlogo v Abhaziji ter prepustila Južno Osetijo organizaciji OVSE. Prav tako je OVSE postal glavni politični mediator v regiji, kjer ima še danes skupaj z Rusijo vlogo glavnega mednarodnega mirovnika na tem območju (Weller in Metzger 2008, 356-7).

Julija 2005 je predsednik Saakashvili objavil nov plan, ki je Južni Osetiji ponujal znatno avtonomijo. Plan je Eduard Kokot kot "predsednik" Južne Osetije, zavrnil. Leta 2007 je predsednik Gruzije ponudi za Južno Osetijo še en mirovni načrt, ki je vključeval administrativna območja regije. Ta plan je Južna Osetija prav tako zavrnila (Nichol 2008, 2-3).

7.3 RUSKO-GRUZIJSKA VOJNA 2008

Meseca avgusta 2008 je konflikt med Gruzijo in separatičnima entitetama Abhazijo in Južno Osetijo spet vzplamtel. Rusija je zadušila konflikt in kot posledico priznala neodvisnost teh dveh republik, ki ju Gruzija ne kontrolira teritorialno in upravno že od leta 1990 (Stepanova 2008, 1). Vojna avgusta 2008 je škodovala Gruziji in Rusiji. Poleg civilnih žrtev, poškodovane infrastrukture in razseljevanja prebivalstva, je vojna otežila Gruziji vstop v zvezo NATO. Rusija je s priznanjem teh dveh entitet kot samostojnih držav škodovala svojemu ugledu miroljubne članice mednarodne skupnosti (Nichol 2008, 11).

Rusko-gruzijska vojna je sprožila namigovanja, da je Rusija začela novo hladno vojno. Heime (2009, 55) se s tem ne strinja. Z njegovega vidika je to samo konec enopolarnega sistema ter nov začetek pomena priznanja. OZN je bila zgrožena nad vojno in je poklicala obe strani konflikta k takojšnjemu premirju. Ni pa se mogla strinjati s kakršnokoli resolucijo, saj sta Rusija in ZDA vedno izkoristili veto v VS OZN. Na koncu je bila EU s francoskim predsedovanjem tista, ki ji je uspelo skleniti premirje. Sporazum o prekinitvi ognja⁴⁹ je vključeval naslednje določbe: neuporaba sile, takojšnja prekinitev ognja, umik gruzijskih in ruskih vojakov na položaje pred konfliktom, humanitarna pomoč ter ohranitev ruskih mirovnikov v regiji (Heime 2009, 57).

Ob dogodkih v Gruziji se nam zastavljata dve ključni vprašanji: zakaj je do vojne sploh prišlo in čemu takšen odziv Rusije na vojno (Heime 2009, 58). Brglez (2008, 6) meni, da je do vojne prišlo, ker je Gruzija šla čez *status quo*, ki je veljal v regiji. Poudaril je, da je Rusija po razpadu ZSSR promovirala pravico do samoodločbe v mednarodnem pravu, hkrati pa jo je omejevala do separatističnih entitet na Kavkazu. Heime (2009, 58) meni podobno kot Brglez in skuša razumeti rusko podporo separatističnim gibanjem v drugih državah, če se sama srečuje s podobnimi težnjami.

⁴⁹ Sporazum šestih točk o prekinitvi ognja - *The six point ceasefire agreement*. 2008. Podpisan s strani Gruzije 15. avgusta ter s strani Rusije 16. avgusta. Dostopno prek: http://www.rfi.fr/actuen/articles/104/article_1331.asp.

8 PRIZNANJE JUŽNE OSETIJE IN ABHAZIJE

Južna Osetija in Abhazija sta bili priznani s strani Ruske Federacije, Nikaragve, Venezuele in Naura. Reakcija mednarodne skupnosti je bila večinoma odklonilna. Alasana, predstavnik Gruzije v OZN, je ob priznanju Južne Osetije in Abhazije podal naslednje mnenje: "Ko je ruski predsednik priznal neodvisnost Južne Osetije in Abhazije, je kršil princip enakih pravic glede samoodločbe naroda, nevmešavanje v notranje zadeve druge države in spoštovanje človekovih pravic ter temeljnih svoboščin v Ustanovni listni OZN in Helsinški sklepni listini". Rusko dejanje prav tako nasprotuje vsem resolucijam, ki jih je sprejel VS. Dodal je še, da smo s temi dogodki bili priča ruski politiki ozemeljske ekspanzije ter da je bila ta ekspanzija izvedena v škodo teritorialne integritete druge države (Varnostni svet 2008c, 4-5). Poudaril je, da rusko dejanje nima vpliva na mednarodno priznane meje Gruzije, in to dejanje ne bo spremenilo suverenosti, teritorialne integritete in neodvisnosti Gruzije.

Churkin, ruski predstavnik v OZN, je za dejanje Rusije naštel več razlogov. Najprej je omenil gruzijsko politiko "Gruzija za Gruzijce", ki je nastala pod vodstvom takratnega predsednika Gamsakhurdia, ki je to politiko skušal uvesti že leta 1992 in tako razveljaviti obstoj entitet na gruzijskem ozemlju. Omenil je genocid nad osetijskim prebivalstvom, ki je bilo izpostavljeno izkoriščanju in uničenju. S stališča Rusije je njihova odločitev temeljila na določbah Ustanovne listine OZN, ki je v skladu s Helsinško deklaracijo ter drugimi mednarodnimi dokumenti, kot je Deklaracija o načelih mednarodnega prava o prijateljskih odnosih in sodelovanju med državami iz leta 1970 (Varnostni svet 2008c, 7, 9).

Francoski predstavnik v OZN je poudaril, da je Francija, kot predsedujoča EU in kot država, strogo obsodila odločitev, ki jo je sprejela Rusija glede priznanja Južne Osetije in Abhazije (Varnostni svet 2008c, 9). Italijanski predstavnik v OZN prav tako ni podprl dejanja Rusije, kajti svoje odločitve ne more opreti na norme mednarodnega prava, saj je teritorialna integriteta Gruzije neizpodbitna (Varnostni svet 2008c, 10). Predstavnik Velike Britanije v OZN je poudaril pomembna principa, ki se v mednarodni skupnosti morata spoštovati, to je gruzijska teritorialna integriteta in suverenost v mednarodni skupnosti (Varnostni svet 2008c, 11).

Müllerson (2009, 14) je mnenja, da Rusija ne bi podprla neodvisnosti Južne Osetije in Abhazije, v kolikor bi Gruzija podprla kremeljsko politiko in ne bi kazala želje po članstvu v zvezi NATO. ZDA pa ne bi motila nizka stopnja demokracije v Gruziji, če ta ne bi bila soseda Rusije. Po ruskem priznanju Južne Osetije in Abhazije so se v mednarodni skupnosti pojavile ideje o izključitvi Rusije iz G8 (Skupina sedmih najrazvitejših držav sveta in Rusija – G8) ter težnja onemogočiti članstvo v Svetovni zdravstveni organizaciji. Se pa Evropa dobro zaveda svoje odvisnosti od Rusije pri preskrbi nafte in plina (Müllerson 2009, 16).

Rusija je s priznanjem Južne Osetije in Abhazije naredila dve napaki. Ne more pričakovati podpore drugih držav (Kitajska, Indija in Indonezija) proti včlanitvi Gruzije v zvezo NATO, saj se te države same soočajo s secesionističnimi težnjami. Druga napaka se kaže v premajhni preračunljivosti, saj bi lahko namesto da je dejansko priznala entiteti, samo grozila s priznanjem ter tako sporočala, da je močno prisotna na Kavkazu (Müllerson 2009, 16).

Nichol (2008, 12, 16) navaja naslednje razloge za rusko vpletenost v konflikt. Rusija se je počutila ogrožena, ker je Gruzija zaprosila za članstvo v NATO. Po drugi strani je tako hotela kaznovati Zahod, ker je priznal kosovsko neodvisnost. Rusko-gruzijski konflikt je namreč pokazal, da je Putin še vedno dominantna figura v ruski politiki. EU je strogo obsodila rusko priznanje obeh separatističnih entitet, prav tako je priznanje obsodil VS OZN.

Predsednik ZDA Bush je obsodil odločitev ruskega predsednika Medvedjeva o priznanju teh dveh entitet in dodal, da je priznanje v neskladju z resolucijo VS OZN ter opomnil Rusijo, da je kršila dogovor o premirju, ki ga sprejela EU pod predsedovanjem Francije (Nichol 2008, 26). Gledano z gruzijske perspektive, je Rusija s svojo pristranskostjo destabilizirala regijo in potegnila Gruzijo na rob vojne, ko je na podlagi genocida, ki naj bi ga gruzijske oblasti izvajale proti Osetijcem, bombardirala gruzijske vasi. Po drugi strani pa se je izkazala kot varuh stabilnosti in miru v regiji ter obdržala vodilno pozicijo v Južni Osetiji. (Weller in Metzger 2008, 358-9).

Rusko konstantno vpletenost v Južno Osetijo je težko pojasniti, še težje pa definirati njeno vlogo v Abhaziji. Gruzijski akademiki menijo, da ima Rusija različne strateške interese v teh dveh primerih. Po njihovem mnenju je Rusija videla večji interes v Abhaziji kot pa v Južni Osetiji, iz tega tudi izhaja ruska kontradiktorna politika, ki je bolj vidna v slednji. Argument gruzijskih akademikov je vsekakor vprašljiv, lahko ga pa potrdimo z dejstvom, da je Rusija

ključni zunanji akter in ima velik vpliv na oba konflikta. Vidi pa se njena različna vpletenost na podlagi njenih lastnih strateških interesov, saj je veliko bolj vpletena v Abhaziji kot pa v Južni Osetiji (Weller in Metzger 2008, 360).

Po mnenju Brgleza (2008, 6) rusko priznanje separatističnih entitet ne pomeni nič več, kot je pomenilo ameriško priznanje Kosova v mednarodni skupnosti. Dodaja, da priključitev k Rusiji ni možna, kot ni bila možna združitev Kosova z Albanijo. Teh dveh situacij ne moremo primerjati z razpadom večnacionalnih držav, ki so imele tvorbo federacije in so njeni sestavni deli postali države.

Če poskušamo potegniti paralele s Kosovom, pridemo do naslednjih zaključkov. Tisti, ki poudarjajo drugačno naravo kosovske neodvisnosti, dejansko pozabljajo na dejstvo, da je vsaka situacija posebna na svoj način. Trdimo lahko tudi, da že samo dejstvo, da iščemo praznine v mednarodnem pravu ter poudarjamo svojevrstne okoliščine, kaže na poskus precedensa (Stepanova 2008, 1).

Primerjava med Južno Osetijo, Abhazijo in Kosovom je bila narejena na podlagi pravice do samoodločbe in je v nasprotju s pravico do teritorialne integritete držav. Med tema dvema konfliktoma najdemo tudi nekatere druge skupne značilnosti. Oba konflikta sta po UCDP (Uppsala Conflict Data Program - UCDP) separatistična konflikta, torej konflikta, ki sta nastala zaradi določenega ozemlja. Navkljub intervenciji in pomoči Rusije Južni Osetiji in Abhaziji ter intervenciji zveze NATO na Kosovu ta konflikta dojemamo kot konflikta znotraj držav s tujim vojaškim sodelovanjem (Stepanova 2008, 2).

9 ZAKLJUČEK

Enostranska razglasitev neodvisnosti Kosova je vznemirila mednarodno skupnost ter ponovno postavila v ospredje akt priznanja. Kosovo je že leta 1992 razglasilo neodvisnost, a po pričakovanju dobilo negativen odziv s strani mednarodne skupnosti. Februarja 2008 je bil odziv pozitiven. S tem ko mislimo na pozitiven odziv, ne smemo pozabiti, da so države kot že obstoječi subjekti mednarodnega prava tehtno premislile o dodelitvi priznanja, saj so se zavedale, da lahko njihova odločitev ogrozi mednarodni mir in stabilnost.

Že od nekdanje mednarodne skupnosti ni bila naklonjena odcepitvenim težnjam entitet, saj je kot posledico videla množične težnje po neodvisnosti. To se je zgodilo tudi po priznanju Kosova. Samo nekaj mesecev po priznanju Kosova sta Južna Osetija in Abhazija razglasili neodvisnost ter proti pričakovanju mednarodne skupnosti bili priznani s strani Rusije.

Skozi diplomsko nalogo sem poskušala na podlagi Kosova, Južne Osetije in Abhazije povezati teorijo priznanja z dejansko prakso priznanja. Da država nastane, mora izpolnjevati določene kriterije, ki so pravno določeni in novonastali državi ob izpolnitvi le-teh omogočajo državnost. Za nastanek nove države ter za pridobitev statusa subjekta mednarodne skupnosti ne zadostuje samo izpolnitev kriterijev državnosti, ampak je potrebno tudi priznanje novonastale države. Vsekakor pa nam Konvencija iz Montevida ne poda odgovora na vprašanje, če je država dejansko nastala. To je prepuščeno mednarodni skupnosti, ki izkaže dejansko stanje države z aktom priznanja ali nepriznanja. Na podlagi česa se mednarodna skupnost odloča za priznanje in katere kriterije upošteva, je odvisno od primera samega.

Deklaracija o pravicah in dolžnostih držav ima jasno začrtane kriterije za nastanek države. To so: stalno prebivalstvo, definirano ozemlje, vlada in sposobnost stopiti v odnose z drugimi državami. Tukaj lahko izpostavimo prvo tezo diplomske naloge, s katero skušamo ugotoviti, ali Južna Osetija in Abhazija izpolnjujeta kriterije, da lahko delujeta kot subjekta mednarodnega prava. Obe entiteti imata svoje prebivalstvo, katero sicer ni veliko, ampak to ni bistvenega pomena, saj ne obstaja kriterij, kakšno število prebivalstva zagotavlja učinkovitost. Kot vemo so članice OZN velike in majhne države. Pri kriteriju prebivalstva se lahko vprašamo, ali Abhazijci in Južnoosetijci znotraj Gruzije predstavljajo etnično manjšino in na podlagi tega nimajo pravice do samoodločbe ali pa predstavljajo ljudi, ki težijo k lastni državi. Več vprašanj in problemov se pojavlja glede definirane ozemlja. Južna Osetija in Abhazija definirata svoje ozemlje znotraj že obstoječe države. Trdita, da imata na podlagi zgodovinskih dejstev pravico do tega teritorija. Drugo vprašanje, ki se navezuje na definirano ozemlje je, če imata obe entiteti kontrolo nad svojim ozemljem, če sta ozemeljsko neodvisni, in sta sposobni samostojno izvajati avtoriteto na tem ozemlju. Se je pa zgodilo, da so druge države dobile priznanje s strani mednarodne skupnosti, kljub temu da pogoj ozemeljske celovitosti glede meja ni bil izpolnjen. Takšen primer je Kosovo, saj je ob priznanju ozemlje kosovske države spadalo pod ozemeljsko celovitost Srbije. Tako je tudi v primeru Južne Osetije in Abhazije, saj njuno ozemlje spada pod ozemeljsko celovitost države Gruzije. Tretji kriterij govori o učinkoviti vladi. Na ozemlju mora biti vzpostavljena učinkovita oblast, kar je

razvidno iz notranje kontrole (delovanje in vzdrževanje pravnega reda v smislu ustavne samostojnosti) ter zunanje kontrole (zmogljivost države delovanja na mednarodni ravni). Južna Osetija in Abhazija imata vzpostavljeno vlado, ne moremo pa jasno trditi, da je ta vlada vzpostavila učinkovito oblast na teritoriju. Zadnji kriterij govori o sposobnostih vzpostavljanja odnosov z drugimi državami v mednarodni skupnosti. Ta kriterij je povezan s priznanjem novonastale države v mednarodni skupnosti. Praksa nam je v primeru Južne Osetije, Abhazije in Kosova jasno pokazala, da je priznanje ključnega pomena za novonastalo državo. S tem ko je Kosovo dobilo priznanje od devetinšestdesetih držav, je istočasno vzpostavilo odnose s temi državami, medtem ko sta Južna Osetija in Abhazija dobili priznanje samo od štirih držav v mednarodni skupnosti.

Praksa priznanj skozi stoletja nas je opozorila, da moramo pri nastanku nove države upoštevati še druge kriterije. Novonastala država mora jasno kazati znake, da bo trajala, pokazati mora odločnost, da postane država, nastati mora zakonito, spoštovati človekove pravice, dobiti priznanje s strani drugih držav ter v primeru, da se pojavijo še dodatni kriteriji, te seveda upoštevati.

Na podlagi teoretičnega okvirja in analize primera Južne Osetije in Abhazije lahko prvo tezo v diplomski nalogi ošibimo. Razvidno je, da Južna Osetija in Abhazija ne izpolnjujeta kriterijev, da postaneta subjekta mednarodnega prava. Pravno izpolnjujeta kriterije, vprašljiva je njihova učinkovitost. Po drugi strani pa se spomnimo samo primera Kosovo, kjer se prav tako pojavlja vprašanje učinkovitosti kriterijev, razlika je samo v tem, da je Kosovo dobilo priznanje od veliko večjega števila držav v mednarodni skupnosti kot pa Južna Osetija in Abhazija.

Je potemtakem nastanek države odvisen od priznanja v mednarodni skupnosti? Če navežemo teoretični del diplomske naloge na analizo primerov, lahko kot prvo ugotovimo, da niti Kosovo niti Južna Osetija in Abhazija učinkovito ne izpolnjujeta kriterijev za nastanek države. Kot prvo, svoje ozemlje definirata znotraj meja druge države, torej kršita pravilo ozemeljske celovitosti države, katera je kot taka priznan subjekt mednarodnega prava ter zastopana v mednarodnih organizacijah. Stvar je še bolj zapletena, saj so tukaj ljudje, ki že vrsto let težijo k samoodločbi in lastni državi. Kot vemo, nikjer v mednarodnem pravu ni zapisana pravica do odcepitve. Mednarodno pravo ne nasprotuje odcepitvi in je ne odobrava,

kaže neko nevtralnost do dejanja odcepitve, medtem ko je pravica do samoodločbe jasno zapisana v mednarodnem pravu in se navezuje na kolonizirane narode.

Na podlagi obravnavanih primerov lahko ugotovimo, da smo skozi nalogo spoznali, da se je praksa priznanja držav za subjekta mednarodne skupnosti spremenila z neodvisnostjo Kosova. Priznanje ima funkcijo sprejemanja države v mednarodno skupnost. Vpeto je v teoretski dialog med konstitutivno ter deklarativno teorijo ter med vprašanje, če je to politični ali pravni akt.

Konstitutivna teorija nam pravi, da je priznanje ključni kriterij državnosti, torej da mednarodna osebnost nastajajoče države ne more biti avtomatična, saj mora obstajati nekdo, da nastajajoči državi dodeli ta status. Danes to opravljajo države. Deklarativna teorija pa pravi, da priznanje nima pravnega vpliva, saj je obstoj države dejstvo. Priznanje je zgolj potrditev tega dejstva, ko država izpolni pogoje, ki so potrebni za nastanek države. Če se spet vrnemo k našim primerom, lahko iz tega sklepamo, da se je mednarodna skupnost ravnala po deklarativni teoriji v primeru Kosova, ter po konstitutivni teoriji v primeru Južne Osetije in Abhazije. Kot vemo, je Kosovu dodelila priznanje, medtem ko ga Južni Osetiji in Abhaziji ni. Sklepamo lahko, da je Kosovo izpolnjevalo kriterije državnosti, ter so s priznanjem države zgolj potrdile obsoječe dejstvo. Južna Osetija in Abhazija nista izpolnjevali kriterijev državnosti, ki je ključnega pomena za priznanje.

Drugi problem, ki se pojavlja s pojmom priznanja je, da velikokrat ne ločimo med političnim in pravnim aktom priznanja. Politični akt priznanja nam pove, da država želi vstopiti v politične odnose z novonastalo državo, pravni akt pa nam pove, da država prizna določeno skupnost kot državo v pravnem pomen. Samo mednarodno pravo nakazuje, da je pravni akt priznanja nujen, saj je s tem entiteta postala država po mednarodnem pravu. Potrebno je še omeniti, da nikjer ne piše, da država mora dodeliti priznanje ali pa da s tem krši mednarodno pravo. Mednarodno pravo je kršeno samo v primeru, ko se dodeli priznanje skupnosti, ki ne izpolnjuje vseh pogojev državnosti.

Če se ustavimo pri sami praksi priznanja, vidimo, da je pred letom 1992 bila praksa konstantna; res je, da so se pojavljale odcepitvene težnje entitet (zahodna Sahara, Biafra, Katanga, itd.), vendar je mednarodna skupnost vedno kolektivno ugotovila, da entitete ne izpolnjujejo kriterijev državnosti, in jih ni priznala.

Če se vrnemo k razpadu SFRJ in ZSSR, vidimo, da se je tukaj zgodila pomembna praksa priznanja. Nekateri akademiki trdijo, da entitete, ki so iskale priznanje, niso izpolnjevale vseh kriterijev državnosti, a se je mednarodna skupnost odločila, da na podlagi specifičnih zgodovinskih značilnosti dodeli tem entitetam priznanje, ki je bilo stvar politične narave, mednarodna skupnost se je namreč bala, kaj bi se zgodilo, če jih ne bi priznala, saj je hotela ohraniti mir in red v mednarodni skupnosti.

Lahko se vprašamo: Se je po priznanju Kosova praksa priznanja spremenila ali pa je Kosovo samo primer s specifičnimi zgodovinskimi okoliščinami? Se je praksa priznanja v primeru Južne Osetije in Abhazije izkazala kot standardna?

Na primeru Kosova vemo, da je mednarodna skupnost poleg kriterijev državnosti upoštevala Kosovo kot tako, še posebej pa njegove zgodovinske okoliščine ter represivni režim, ki je vladal za časa Miloševića. Kosovo je bilo deset let pod mednarodnim administrativnim nadzorom, ki je vzpostavil vse potrebne funkcije, da je entiteta delovala kot država. Po Kosovski razglasitvi neodvisnosti je mednarodna skupnost dokaj hitro priznala novonastalo državo. Problem se je pojavil pri Srbiji ter njeni zaveznici Rusiji, ki sta v samoodločbi videli kršitev resolucije 1244 ter ozemeljske celovitosti Srbije. Kosovo se mora soočiti s problemom članstva v mednarodnih organizacijah. Še posebej bo njegovo članstvo ovirano v OZN, saj Rusija kot stalna članica VS zaenkrat ne bo podprla njegovega članstva. Tako bo delovanje Kosova v mednarodni skupnosti omejeno. Primer Južne Osetije in Abhazije se ne razlikuje veliko od Kosova. Ti dve entiteti sta se prav tako sklicevali na zgodovinske okoliščine ter na represivni režim s strani Gruzije, vendar ju mednarodna skupnost ni priznala.

Ugotovili smo, da je bila praksa priznanj v primeru Južne Osetije in Abhazije standardna, v tem smislu, da mednarodna skupnost nikoli ni bila naklonjena enostranskim odcepitvam. Iz prakse priznanja Kosova pa vidimo, da je bilo priznanje politični akt, saj ga nekatere države EU (Španija, Romunija, Bolgarija, Slovaška, Grčija in Ciper) niso priznale, ker se same srečujejo s odcepitvenimi gibanji. Z veliko verjetnostjo lahko trdimo, da je proces priznavanja novonastalih držav podrejen vplivu politike. Lahko se vprašamo, ali se bomo s primeri odcepitve srečevali še v prihodnosti?

10 LITERATURA

Ahtisaari, Martti. 2007. *The Comprehensive proposal for Kosovo Status Settlement*. Dostopno prek: <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/de/Europa/Suedosteuropa/Downloads-und-Dokumente/Ahtisaari-Plan.pdf> (9. februar 2010).

Bacheli, Tozun, Barry Bartmann in Henry Srebrnik. 2004. *De facto states: the quest of sovereignty*. London, New York: Routledge.

Bartkus, Viva Ona. 1999. *The dynamic of secession*. Cambridge, New York in Melbourne: Cambridge University Press.

Baylis, John in Steve Smith. 2006. *The Globalization of World Politics*. Oxford: Oxford University Press.

Boden document. 2001. *The principles for division of competences between Tbilisi and Sukhumi*. Dostopno prek: http://www.report.smr.gov.ge/GoG_WarRep_Ch3/GoG_WarRep_Ch3.Att28.doc (8. marec 2010).

Borgen, J. Cristopher. 2008. Kosovo's Declaration of Independence: Self-Determination, Secession and Recognition. *American Society of International Law* 12 (2). Dostopno prek: <http://www.asil.org/insights/2008/02/insights080229.html> (19. april 2010).

Brglez, Milan. 2008. Dvojno vodenje Rusije ob priznanju Južne Osetije in Abhazije. *Večer* (4. september), 6.

Brownlie, Ian. 2003. *Principles of public international law*. Oxford: Oxford University Press.

Bučar, Bojko. 1993. *Mednarodni regionalizem-mednarodno večstransko sodelovanje evropskih regij*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

--- 1997. Emerging New Criteria for the Recognition of States. *Journal of International Relations* 4 (1-4): 73-83.

Butler, J. Michael. 2009. *International Conflict Management*. London: Routledge.

Coppieters, Bruno. 2004. *Europeanization and conflict resolution: case studies from the European periphery*. Gent: Academia Press.

Craven, C.R. Matthew. 1998. The Problem of State Succession and the Identity of States under International Law. *European Journal of International Law* 9: 142-162.

Crawford, James. 2006. *The Creation of States in International Law*. Oxford: Clarendon Press.

CRS Report for Congress. 2008. *Russia-Georgia Conflict in South Ossetia: Context and Implications for U.S. Interests*. Dostopno prek: <http://fpc.state.gov/documents/organization/110841.pdf> (19. april 2009).

Degan Vladimir Đuro. 2000. *Međunarodno pravo*. Rijeka: Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci.

Djelić, Božidar. 2008. *Djelić: Srbija ne priznaje Kosovske pasoše*. Dostopno prek: http://www.mfa.gov.rs/Srpski/spopol/CI/KIM/160708_s.html (20. april 2010).

Društvo narodov. 1920. *The Covenant of the League of Nations*. Dostopno prek: <http://www.firstworldwar.com/source/leagueofnations.htm> (24. marec 2010).

Einspieler, Vili. 2010. Volk sit in koza cela. *Delo.si*, 12. september. Dostopno prek: <http://www.delo.si/clanek/121159> (14. september 2010).

Falk, A. Richard. 1999. Kosovo, World Order, and the Future of International Law. *The American Journal of International Law* 93 (4): 847-857.

Grewe, Wilhelm. 2000. *The epoch of international law*. Berlin in New York: W. de Gruyter.

Generalna skupščina. 1970. *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Co-operation among States in accordance with the Charter of the United Nations*. Resolucija 2526 (XXV), sprejeta 24. oktobra 1970. Dostopno prek: [http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?](http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/348/90/IMG/NR034890.pdf?OpenElement) OpenElement (2. april 2010).

--- 1974. *Resolucija 3237 –XXIX—status opazovalca PLO*. Dostopno prek: <http://www.mfa.gov.il/MFA/Foreign%20Relations/Israels%20Foreign%20Relations%20since%201947/1974-1977/47%20General%20Assembly%20Resolution%203237%20-XXIX--%20observ> (22. marec 2010).

--- 1948. *Universal Declaration of Human Rights*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/udhr/index.shtml> (27. marec 2010).

Harbom, Lotta in Peter Wallensteen. 2009. Armed Conflicts, 1946-2008. *Journal of Peace Research* 46 (4): 577-587.

Hedges, Chris. 1999. Kosovo's Next Masters? *Foreign Affairs* 78 (3): 24-42.

Heine, Jorge. 2009. The Conflict in the Caucasus: Causing a New Cold War? *India Quarterly* 65 (1): 55-66.

Hilpold, Peter. 2009. The Kosovo Case and International Law: Looking for Applicable Theories. *Chinese Journal of International Law* 8 (1): 46-61.

International Court of Justice. 2010. *Accordance with international law of the unilateral declaration of independence in respect of Kosovo (Request for Advisory Opinion)*. Dostopno prek: <http://www.icj-cij.org/docket/files/141/15987.pdf?PHPSESSID=95ab24cdd6cc4426b8cd14a84b88cd8c> (27. avgust 2010).

International conflict research institute. 1994a. *The declaration on Measures for a Political Settlement of the Georgian-Abkhaz Conflict*. Dostopno prek: <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/geo4.pdf> (25. maj 2010).

--- 1994b. *Agreement on a Ceasefire and Separation of Forces*. Dostopno prek: <http://www.incore.ulst.ac.uk/services/cds/agreements/pdf/geo1.pdf> (21. marec 2010).

James, Simon. 2008. *EU Reactions to Kosovo's Independence: The Lessons for Scotland*. Dostopno prek <http://www.ucl.ac.uk/constitution-unit/files/media/articles/2008/Kosovo08.pdf> (20. april 2010).

Jennings, Robert Yewdall in Artur Watts. 1992. *Oppenheims international law*. Vol.1, Peace. Harlow, Essex in England: Longman.

Jia, Bing Bing. 2009. The Independence of Kosovo: A Unique Case of Secession? *Chinese Journal of International Law* 8 (1): 27-46.

Joyner, H. Daniel. 2002. The Kosovo Intervention: Legal Analysis and a More Persuasive Paradigm. *European Journal of International Law* 13 (3): 597-619.

Judt, Tony. 2005. *A history of Europe since 1945*. New York: Pengium.

Kajnič, Sabina. 2008. *Razvoj evropske zunanje politike: od Evropskega političnega sodelovanja do evropske varnostne in obrambne politike*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Kelsen, Hans. 2006. *General theory of law & state*. New Brunswick in London: Transaction cop.

Kupchan, A. Charles. 2005. Independence for Kosovo: Yielding to Balkan Reality. *Foreign Affairs* 84 (6): 14-20.

Lateranska pogodba – *Lateran Treaty*. 1929. Dostopno prek: <http://www.hol.com/~mikesch/treaty.htm> (5. marec 2010).

Lehning, Percy B. 1988. *Theories of secession*. London in New York: Routledge.

Organization of American States. 1948. *Charter of the Organization of the American States*. 1948. Dostopno prek: http://www.oas.org/dil/treaties_A-41_Charter_of_the_Organization_of_American_States.htm (24. marec 2010).

Malanczuk, Peter. 1997. *Akehurst's modern introduction to international law*. London in New York: Routledge.

Mayer, Z. Matthew. 2004/2005. The Eastern Question Unresolved: Europe, the US, and the Western Balkans. *International Journal* 60 (1): 237-246.

Montevideo Convention on the Rights and Duties of States. 1933. Dostopno prek: <http://www.taiwandocuments.org/montevideo01.htm> (24. marec 2010).

Müllerson, Reine. 2009. Precedents in the Mountains: On the Parallels and Uniqueness of the Cases of Kosovo, South Ossetia and Abkhazia. *Chinese Journal of International Law* 8 (1): 2-25.

Murphy, D. Sean. 1999. Democratic Legitimacy and the Recognition of States and Governments. *The International and Comparative Law Quarterly* 48 (3): 545-581.

NATO. 1949. *The North Atlantic Treaty*. Dostopno prek: http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (27. april 2010).

Oppenheim, Lassa Francis Lawrence. 1957. *International law: a treaties Vol. 1, Peace*. London, New York in Toronto: Longmas Green.

OZN. 1945. *Charter of the United Nations*. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/documents/charter/> (2. april 2010).

OVSE. 1957. *Helsinki Final Act*. Dostopno prek: <http://www1.umn.edu/humanrts/osce/basics/finact75.htm> (5. marec 2010).

--- 1990. *Charter of Paris for a New Europe*. Dostopno prek: http://www.osce.org/documents/mcs/1990/11/4045_en.pdf (5. marec 2010).

Pavčnik, Marijan. 2007. *Teorija prava: prispevek k razumevanju prava*. Ljubljana: GV Založba.

Petrič, Ernest. 1984. *Pravica do samoodločbe-mednarodni vidiki*. Maribor: Obzorja.

Pirjevec, Jože. 2003. *Jugoslovanske vojne: 1991-2001*. Ljubljana: Cankarjeva založba.

Predsednik Republike Slovenije. 2010. *Pogovor z novinarji o arbitražnem sporazumu*. Dostopno prek: <http://www.up-rs.si/uprs/uprs.nsf/dokumentiweb/4453E124C5B4A1B9C12577300058812E?Open/Document> (20. marec 2010).

Republic of Abkhazia. 2010. *Road to independence*. Dostopno prek: <http://www.therepublicofabkhazia.org/pages/road-to-independence/timeline.shtml> (22. april 2010).

Rich, Roland. 1993. Symposium: Recent Developments in the Practice of State Recognition. *European Journal of International Law* 4: 36-65.

Ryngaert, Cedric in Christine Griffioen. 2009. The Relevance of the Right to Self-determination in the Kosovo Matter: In Partial Response to the Agora Papers. *Chinese Journal of International Law* 8 (3): 573-587.

Schermers, G. Henry in Niels M. Bloker. 1995. *International Institutional Law*. The Hague, London in Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

Skupščina Kosova. 2008. Deklaracija o neodvisnosti Kosova – *Kosovo Declaration of Independence*. 2008. Dostopno prek: <http://www.assembly-kosova.org/?cid=2,128,1635%20> (25. februar 2010).

Spiegel Online. 2008. *World Reaction Split on Kosovo Independence*. Dostopno prek: <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,535935,00.html> (25. marec 2010).

STA. 2008. *Türk: Mnenje ICJ ni odločilno za prihodnost Kosova*. Dostopno prek: <http://www.sta.si/vest.php?s=s&id=1327781> (25. marec 2010).

Stepanova, Ekaterina. 2008. South Ossetia and Abkhazia: Placing the conflict in context. *Sipri*, November. Dostopno prek: <http://books.sipri.org/files/misc/SIPRIPB0811.pdf> (19. april 2009).

Svet Evrope. 1950. *The European Convention on Human Rights*. Dostopna prek: <http://www.hri.org/docs/ECHR50.html> (25. februar 2010).

Shaw, Malcom Nathan. 1997. *International law*. Cambridge in New York: Cambridge University Press .

--- 2008. *International law*. Cambridge in New York: Cambridge University Press.

The six point ceasefire agreement. 2008. Podpisan 15. in 16. avgusta. Dostopno prek: http://www.rfi.fr/actuen/articles/104/article_1331.asp (27. april 2010).

Tongeren, Paul van, Hans van Veen in Juliette de Verhoeven. 2002. *Shearching for peace Europe and Eurasia: an overview of conflict prevention and peacebuilding activities*. Boulder in London: L. Rienner.

Transcaucasian Federation. 2010. Dostopno prek: Dostopno prek: <http://www.crwflags.com/fotw/flags/transc.html> (24. februar 2010).

Türk, Leila. 2005. *Humanitarne intervencije po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Türk, Danilo. 2007. *Temelji mednarodnega prava*. Ljubljana: GV Založba.

--- 1993. Recognition of States: A Comment. *European Journal of International Law* (4): 66-91.

UNOMIG. 2010. *Georgia – UNOMIG – Background*. 2010. Dostopno prek: <http://www.un.org/en/peacekeeping/missions/past/unomig/background.html> (25 maj. 2010).

Varnostni svet. 1961. *Resolucija 169 (1961)*. Dostopno prek: <http://www.unhcr.org/refworld/country,,,RESOLUTION,COG,,3b00f1be4c,0.html> (15. marec 2010).

--- 1972. *Resolucija 322 (1972)*. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/275/53/IMG/NR027553.pdf?OpenElement> (15. marec 2010).

--- 1993. *Resolucija 858 (1993)*. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N93/466/03/IMG/N9346603.pdf?OpenElement> (4. januar 2010).

--- 1998a. *Resolucija 1160 (1998)*. Dostopno prek: <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1160.htm> (26. april 2010).

--- 1998b. *Resolucija 1199 (1998)*. Dostopno prek: <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1199.htm> (25. junij 2010).

--- 1998c. *Resolucija 1203 (1998)*. Dostopno prek: <http://www.un.org/peace/kosovo/98sc1203.htm> (27. junij 2010).

--- 1999. *Resolucija 1244 (1999)*. Dostopno prek: <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N99/172/89/PDF/N9917289.pdf?OpenElement> (24. februar 2010).

--- 2007. *Osnutek resolucije S/2007/437*. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kos%20S2007%20437.doc> (5. maj 2010).

--- 2008a. *Sestanek 5821*. 16. januar. Dostopno prek: <http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kos%20SPV%205821.pdf> (22. februar 2010).

--- 2008b. *Sestanek* 5839. 17. februar. Dostopno prek:
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Kos%20S%20PV%205839.pdf> (22. februar 2010).

--- 2008c. *Sestanek* 5969. 28. avgust. Dostopno prek:
<http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/Georgia%20SPV%205969.pdf> (22. marec 2010).

Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties. 1978. Dostopno prek:
http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_2_1978.pdf (25. junij 2010).

Vienna Convention on Succession of States in respect of State Property, Archives and Debts. 1983. Dostopno prek: http://untreaty.un.org/ilc/texts/instruments/english/conventions/3_3_1983.pdf (25. junij 2010).

Vuerich, Jaka Niki. 2007. *Mednarodnopravni status Tajvana v mednarodni skupnosti*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Warbrick, Colin. 1993. Recognition of States Part 2. *The International and Comparative Law Quarterly* 42 (2): 433-442.

--- 1992. Recognition of States. *The International and Comparative Law Quarterly* 41 (2): 473-482.

Weller, Marc. 2009. *Contested Statehood. Kosovos Struggle for Independence*. Oxford: Oxford University Press.

Weller, Marc in Barbara Metzger. 2008. *Settling self-determination disputes: complex power sharing in theory and practice*. Lieden in Boston: Martinus Nijhoff Publishers.

Wet de, Erika. 2009. The Governance of Kosovo: Security Council Resolution 1244 and the Establishment and Functioning of Eulex. *The American Journal of International Law* 103 (1): 83-96.